VII
A.re J

John Carter Brown

Renouard Tom 1. p. 218
collated and perfect.

3.3.0

JOHN CARTER BROWN

TERENTIVS.

IO. GLORIERIO CHRISTIANISS.
GALLORVM REGIS SECRETA
RIO ET PRIMARIO IN
SVBRIAE QVAESTORI
FRANCISCVS ASV
LANVS S.

VICVNQVE Volcatius ille Sedigitus fuit: qui iudiciũ de latinis comicis, in his, qui circunferuntur, iambis tam audacter tulit: ut nihil eum, qui cõtra sentiat, sentire dixerit: ne ille mihi omnis ipse prorsus uidetur sensu caruisse. Cæcilio palmam statuit. facilius id fortasse quàm decuit. quanquam enim de eo, cuius nulla extent scripta, iudicari nihil possit: non parui tamen Ciceronis iudiciũ, qui nunc malũ eum esse latinitatis authorem, nunc male locutum dicit: faciendum est. Sed ob ipsam tamen hanc causam, quod omnia eius scripta interciderunt: ne temere in eum quem non legimus, pronuntiasse quicquam uideamur: cum præsertim & Horatius etiam grauitate eum dicat uincere: condonemus sanè hoc Ciceronis iudicium: & recte Cæcilio delatam palmam existimemus. Quid quod Plautum cæteros superare, ac sexto demum loco consequi Terentium asserit? ullo ne id pacto assentiri possumus? ego uero tantum abest ut in hac sim sententia: ut longo interuallo post Terentium Plautum arbitrer collocandum. Neq; uero ut hoc sentiam, sermonis solum elegantia moueor: qua Terentium facillime omnes excellere nemo est qui neget. Volo in hoc parem illi Plautum esse: uolo quod hominis fortasse uitium sit, ætati ascribere. durior est Plau-

tus: asperis quibusdam atque obscuris uerbis utitur. si enim tunc loquebantur. non poterat ille alio quàm ætatis suæ sermone uti. Longe Terentius cultior. nihil in eo non lene, nihil non elegans. limatior tum scilicet latina lingua facta est. non eius hæc propria existimanda laus, sed communis illius ætatis omnium. ut hæc inquam ita esse cõcedam: quid cætera, quæ multo maioris artis sunt: possunt ne ulla ratione paria in utroq; fieri? Omnibus mihi Plautus in rebus (licæat libere proferre qđ sentio) uidetur nimius. ita illo Terentius parcior: ut nihil ab eo tamen, quod desyderari possit, relinquatur. Hyant nonnunquam, neq; satis cõhærent Plauti Comœdiæ. ita omnia Terẽtij inter se nexa: ita ex omnibus unum quoddam cõficitur: ut nihil aptius illius fabulis, nihil magis fieri ad unguem possit. atqui hoc id est, quod præcipue præstari & ab poetis, & ab scriptoribus omnibus debeat: ac maximam, si aliud quippiã, artem exigat. iam decorum illud, quod in omnibus tantopere custodiendum rebus est: in fabulis uero, ubi cõgrua unicuiq; personæ effingenda sunt omnia: nisi seruetur, nihil prorsus fiat: nemo Terentio attentius obseruauit. at huius nonnunquam Plautus obliuiscitur. Ac mihi quidem aliquando hæc quæ diximus, cõsyderanti, ob id Plautus minus in his fortasse posuisse curæ uideri solet: quod unum illi studium facetiarum fuit. nihil ille aliud propositum Comico poëtæ credidit, quàm populo risum mouere. id dum unum cæptat: uni huic rei dum inseruit: ut id quod uoluit maxime assecutus sit: & urbanissimus sit spectatoribus uisus: multa certe alia, & potiora omisit. atq; ipsi tamen etiam illi sales, dum undiq; eos colligit: undiq; ex omni re aucupatur: hebetes plerunq; ac scurriles sunt:

nec quos extra illum in theatro concitati uulgi plausum sedatus probare lector possit. Qua in re ita sibi Terentius moderatus est: ut in hoc quoq; non minus, quàm in cæteris, quæ à nobis dicta sunt: præstitisse omnibus uideatur. Duo sunt facetiarum genera: in re alterũ, alterum in uerbo est positum. multo id uenustius & grauius, quod re tractatur. acutum nonnunquam & elegans, quod in uerbo est: sed frigidum tamen plerunq; est: et facillime in scurrilitatem delabitur, siquis sibi in eo non moderetur. Creber primo in genere, in secundo parcus Terentius. econtra Plautus, in primo rarus, in secundo frequentissimus. hinc factum est: ut rudi fortasse populo & spectatoribus, quippe qui scurra sæpius quàm poëta delectentur: salsior sit Plautus uisus. peritis certe auribus, & sapienti lectori nihil Terentio festiuius uideri debet. illius quæ lepida dicta sunt placere semel possunt. huius quo magis inspiciuntur, eò uenustiora apparent. risum ille persæpe, sed & sæpe cachinum mouet. nunquã cachinum Terentius. atq; ut uno omnia uerbo complectar: in illo dicacitas, in hoc urbanitas conspicitur maxima. Atq; hanc quidem ego de poëtis his non tam libere fortasse dixissem sententiam, nisi maximos, quos sequerer, uiros, Horatium & Afranium eius authores habuissem: quos multo ego pluris, quàm Sedigitum hunc nescio quẽ facio. acerrimo inter poëtas omnes iudicio mihi fuisse Horatius uidetur. nemo illo uetustiores poëtas diligentius excussit. at is de Plauto.

At nostri proaui plautinos & numeros, &
Laudauere sales: nimium patienter utrunq;
Ne dicam stulte mirati: si modo ego & uos
Scimus inurbanum lepido se ponere dicto:

Legitimumq; ſonum digitis callemus & aure.
Et numeros, & ſales Plautinos non probat Horatius.
nos de ſalibus diximus: multa, quæ de numeris dici poſſent: ne longiores eſſemus: ac nimis omnia inquirere uideremur: prætermittere, ac condonare uoluimus. Sed qd idem de Terentio Horatius?
Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte.
Parem Cæcilio Terentium facit, cum grauitate alterum, alterum arte dicit uincere. atqui ego ne grauitate quidem uideo quomodo ab ullo uinci potuerit Terentius. quæcunq; in comico eſſe aut poteſt aut debet grauitas, in illo eſt. quod ſi grauior Cæcilius fuit. ne ille fortaſſe comœdiæ ſit fines prætergreſſus. quãquam enim tollat plerunq; uocem comœdia neceſſe eſt: ita tamen debet tollere: ut nullo illi pacto ad tragœdiam aſcendendum ſit. ob hoc ego Afranio libenter accedo: qui neminem Terentio dici poſſe ſimlẽ affirmat: neq; cuiuſquam uerius fuiſſe iudicium arbitror. Probatiores alij fuerint populo: unius ego Afranij, qui ipſe egregie togatas ſcripſit: de comico poëta iudicium, longe omnibus totius uictrices terrarum omnium plebis romanæ plauſibus anteponendũ cenſeo. At in alia eſt ſententia Sedigitus. grauis mihi author opponitur. Non Terentio is Cæcilium ſolum & Plautum, ſed Atilium etiam, ſi dijs placet (ut omittam alios) præferendum exiſtimat. Quid agis bone Volcati? eum ne etiam, quem Cicero & ferreũ eſſe ſcriptorem Licinio aſſentitur: & ipſe duriſſimum uocat? Sed non eſt profecto quod admirer: non ſatis tibi elegantiſſimum hunc poëtã placuiſſe. ne id quidem admirarer: ſi poſt Ennium, quẽ poſtremum cenſes: collocaſſes. hoc te ego ſenſiſſe, ſed dicere

ausum non esse arbitror. Vnum id admiror: inuentum esse quempiam qui tua ista carmina tanquam oraculum quoddam sibi proferenda duxerit. Sed ualeat Sedigitus. nos Afranio assentiri non pigeat: ac Terentium omnibus præstitisse comicis credamus: neq; um illam comeã quam ei unam defuisse dolet Cæsar (si modo sunt illa Cæsaris carmina) desyderemus. nihil illi defuit: omnia, quæ comico poëtæ præstanda sunt, præstitit. siquid desyderãdum in illo est: desyderandum id est: ut ea aliquando in manus nostras ueniant exemplaria: ex quibus emendatissimus emtti, ac confusi illius restitui uersus possint. Nihil est enim difficilius, quàm hos distinguere. simillimos ille eos prosæ orationi esse uoluit: ut nihil à sermone differre uiderentur. ob id proximis his rudibus & bonarũ literarum expertibus sæculis uersus crediti non sunt: et ab exscribentibus librarijs confusi. restituit horũ multos Aldus sororius meus, dum uiueret: multos nos eo mortuo ex ueteribus libris correximus. neq; tamẽ, qđ audaciores alij affirmare ausi sunt: restitutum omnino Terentium credimus. erit fortasse cum id affirmari à nobis poterit: nunc satis nobis sit, ex nulla unquam illum officina post hunc exscribendi libros modum inuentum, castigatiorem prodijsse. Plures autem ob causas tibi is Glorieri Clarissime debetur liber: et promiserat iam eum tibi Aldus: & nihil est, quod tibi nostro etiam nomine & ego, & Andreas pater non debeamus. Tu Aldum semper singulari quadam beneuolentia prosecutus es: Tu eo defuncto omnem in nos amorem illũ contuliſti: neq; unquam noua in nos quotidie beneficia congerere intermisisti. ex quo factum est: ut quo tibi pacto pares unquam referri

à nobis possint gratiæ, non uideamus. neq; tamen ob id hunc tibi à me librum dicatum quisquã existimet: quod plurimis ac maximis tuis in me meritis leui hoc munere satisfactum uelim. tantum abest ut id cogitem: ut ob hoc tibi etiã magis debiturus sim. Ob hanc enim præcipue causam sub tuo nomine Terentium edimus: ut & is, et reliqua omnia, quæ aut emissa à nobis sunt, aut emittentur, patrocinio tuo defendantur: ac non parua ex tuo nomine authoritas libris nostris accedat. Quod autem tibi ego, cui me plurimum debere confiteor: plura etiã debere non uerear: singularis quædam, quæ in te uno cernitur: in causa est beneficentia. tũ tu tibi cumulatissime relatum beneficium putas: cum nouo cumulas: neq; alium ex ipsa beneficentia fructum, quàm beneficentiã ipsam petis. Ac ostendunt se qdẽ reliquæ in te uirtutes omnes: ob quas tanquam aliquod è Gallia missum numen Insubria te tota suspicit: sed nescio quo pacto tamen longe magis hæc omnium in se oculos trahit: longe hæc magis omnium sermonibus celebratur. quippe & multo hanc sibi omnes magis quàm cæteras prodesse sentiunt: neq; alia uirtus est, quæ similiores nos deis efficiat. atque hac tu quidem ita quotidie tibi multos deuincis: ut difficile sit, qui te nouerit, & non tuo tibi aliquo beneficio obstrictus sit, reperire. Ego certe præter cæteros tibi tantũ debeo: ut tibi quidẽ ipsi satisfacere una tantum ratione, noua beneficia accipiendo, atq; illustriorem beneficentiã tuam faciendo, possim. cæterus quo me pacto non ingratum esse ostendam, non inueniam. Vale.

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA AC COMOEDIA NON PAVCA EX AELIO DONATO.

PVBLIVS TERENTIVS Afer Carthagine natus, seruiuit Romæ Terentio Lucano senatori. à quo ob ingenium, & formam, non institutus modo liberaliter: sed & mature manumissus. Quidam captum esse existimant. quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet: cum in fine secundi belli punici & ante initium tertij natus sit et mortuus. Nec si à Numidis aut Getulis captus sit: ad ducem Romanum peruenire potuisse, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cepto. Hic cum multis nobilibus familiariter uixit: sed maxime cũ Scipione Africano, & cum Lælio. quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod & ipsum Fenestella arguit: contendens utroq; maiorem natu fuisse. quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradit: & Portius suspicionem de consuetudine per hæc facat:

Dum lasciuiam nobilium & facetas laudes petit:
Dum Africani uocem diuina inhiat auidis auribus:
Dum ad Furium se cœnitare, et Læliũ, pulchrũ putat:
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanũ rapi:
* Ad florẽ ætatis suæ ipsis sublatis rebus ad summam inopiam redactus est.

Itaq; è cõspectu omniũ abijt in Græciã in terrã ultimã:

Mortuus est in Stimphalo Arcadiæ oppido. nihil Publius
Scipio profuit: nihil ei Lælius: nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime
Eorum ille opera ne domum quidē habuit conductitiā:
Saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.
Scripsit cōmœdias sex. ex quibus primam Andriam cū
ædilibus daret: iussus ante Cerio recitare, ad cœnantem
cum uenisset: dictus est initium quidem fabulæ, quod
erat contemptiore uestitu: subsellio iuxta lectulum resi-
dens legisse: post paucos uero uersus inuitatus ut accum-
beret, cœnasse unà: deinde cætera percurrisse nō sine ma
gna Cerij admiratione. & hanc autem & quinq; reli-
quas æqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de
enumeratione ita scribit:
Sumeretur Ecyra sexta ex his fabula.
Eunuchus quidem bis acta est: meruitq; pretiū quan-
tum nulla alia cuiusquam cōmœdia: uidelicet octo-
millia numûm. propterea summo quoque titulo ascribi-
tur. Nam Adelphorū principium Varro etiam præfert
principio Menandri. Non obscura fama est adiutū Teré
tium in scriptis à Lælio & Scipione: q̄bus cum fami-
liariter uixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi le
uiter se tutari conatur: ut in prologo Adelphorum.
Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Nunc adiutare: assidueq; una scribere:
Quod illi maledictum uehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet
Qui uobis uniuersis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisq; tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se leuius defendisse: quia sciebat Lælio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis et usque ad posteriora tempora ualuit. Q. Mem
» mius in oratione pro se ait. P. Africanus, qui à Terentio
» persona mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius
» in scenam detulit. Nepos authore certo comperisse se ait: C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martij admonitum ab uxore, temperius ut discumberet: petijsse ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse: non sæpe in scribendo magis succæssisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse uersus qui sunt in heautontimorumeno,

Satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.

Satra Terētium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit: non tam Scipione & Lælio uti potuisse: qui tunc adolescentuli fuere: quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: uel Q. Fabio Labeone & M. Pompilio, consulari utroq;, ac poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiunasse dicerentur: sed uiros, quorū operam, & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas comœdias, quintum atq; trigesimū egressus annum, causa euitandæ opinionis: quia uidebatur aliena pro suis edere: seu percipiendi græcorum instituta mores q;: quos perinde exprimeret in scriptis: egressus est: neq; amplius redijt. De morte eius Volcatius tradit.

Sed ut Afer sex populo edidit comœdias:
Iter hinc Asiam fecit: nauim cum semel
Conscendit: uisus nunquam est. sic uita uacat.

Q. Confetius redeuntem è Græcia perüsse in mari dicit cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. Cæteri mortuũ esse in Arcadia Stimphali sinu Leucadiæ tradunt Cn. Gor. Dolabella, Marco Fuluio nobiliore COSS. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum: quas in naui præmiserat: ac simul fabularum, quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura: gracili corpore: colore fusco. Reliquit filiã, quæ equiti. Ro. nupsit. Item hortulos. XX. iugerum, uia Appia ad Martis uillam: quo magis miror Portium scribere.

-nihil Publius
Scipio profuit: nihil ei Lælius: nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles. facillime
Eorum ille opera ne domum quidẽ habuit conductitiã:
Saltem ut esset, quo referret obitum domni seruulus.
Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in compitalibus.
Terentio non similem dices quempiam.
Volcatius autem non solũ Næuio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoq; postponit. Cicero in Limone hactenus laudat.
Tu quoq;, qui solus lecto sermone Terenti
Conuersum expressumq; latina uoce Menandrum
In medio populi sedatis uocibus effers.
Quid, qđ come loquẽs ac oia dulcia dicens. C. Cæsar.
Tu quoq; tam submisso dimidiate Menander
Poneris: & merito puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis
Comica: ut æquato uirtus polleret honore
Cum græcis: neq; in hac despectus parte iaceres.

Vnum hoc mœror & doleo tibi deesse Terentĩ.
Hæc Suetonius Trãquillus. Nam duos Terentios poëtas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius libertus. Alter libertinus Terẽtius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valegius natione ait, hæ, quæ uocantur fabulæ cuiæ sunt: non has qui iura populis recensentibus dabat summo honore affectus fecit fabulas. Duæ ab Apollodoro trãslatæ esse dicuntur Comœo: Phormio, et Ecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, et pretio stetit Eunuchus fabula: Ecyra sæpe excluſa uix acta est.

* i

NITIVM Tragœdiæ & comœdiæ à rebus diuinis est inchoatum: quibus pro fructibus uota soluentes, operabantur antiqui. Nam incensis iam altaribus & admoto hirco, id genus carminis quod sacer chorus reddebat Libero patri, tragœdia dicebatur: uel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc est ab hirco hoste uinearũ, et à cantilena (eius ipsius rei apud Virgilium plena fit mentio) uel quod hirco donabatur eius carminis poëta. Vel quod uter eius musti plenus solenne præmium cantoribus fuerat. Vel quod ora sua fecibus perlinebant scenici ante usum personarũ ab Eschylo repertum. Feces enim dicuntur græce τρύγες. Et his quidem causis tragœdiæ nomen est inuentum. At uero nondum coactis in urbem Atheniensibus, cum Apollini Nomio, id est pastorum uicanorumq; præsidi deo, constructis aris, in honorem diuinæ rei, circum Atticæ uicos, uillas, pagos, & compita festum carmen solenniter cantarent: orta est Comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμά-

quod est comessatum ire cantantes. quod apponitis solenni die: uel amatorie lasciuientibus choris comicis, non absurdum est. Itaq; ut rerum ita etiam temporum ipsorum cœpto ordine tragœdia primo prolata esse cognoscitur. Nam ut ab inculto & feris moribus, paulatim peruentum est ad mansuetudinem, urbesq; sunt conditæ: & uita mitior atq; otiosa processit: Ita res tragicæ longe ante comicas inuentæ. Quamuis retro priscæ uoluentibus reperiatur Thespis tragœdiæ primus inuẽtor: & comœdiæ ueteris pater Eupolis, cum Cratino, Aristophaneq; esse credatur: Homerus tamen, qui ferè omnis poëticæ largissimus fons est: etiam his carminibus exempla præbuit: et uelut quadam suorum operum lege præscripsit: qui iliadẽ instar tragœdiæ, odysseam ad imaginem comœdiæ fecisse monstratur. Nã post illius tale, tantumq; documentum ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta in ordinem, et diuisa sunt ea, quæ etiam tum temere scribebantur adhuc impolita, atque in ipsis rudimentis haudquaquam, ut postea facta sunt, decora atq; lenia: adeo ut ea propria de tragœdia dicenda sunt. De titulo præpositi operis siue instantis in alia tempora differamus: & de his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus est. Postquam demonstrandæ originis causa de utriusque generis initio diximus: quod necesse est iam dicemus. Comœdia ferè uetus, ut ipsa quoque olim tragœdia simplex carmen (quemadmodum iam diximus) fuit: quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concanebant. Sed primo una persona subducta est cantoribus: quæ respondens alternis * choro locupletauit: uariauitq;

rem musicam. tum altera, tum tertia: & ad postremum
crescente numero per actores diuersos personæ, pallæ, &
thurni, soci, & cæteri ornatus atq; insignia scænicorum
reperta: & ad hoc unicuiq; suus habitus: & ad ultimũ
qui primarum partium, qui secundarum, & tertiarũ,
quartiq; loci, atq; quintarum actores essent, distributa
& diuisa, quinq; partita acta est tota fabula. quæ tamen
in ipsis ortus sui uelut quibusdam incunabulis & uix
dum incapiens κωμῳδία dicta est ἀρχαία Idcirco
quia nobis parum cognitis uitijs * aut quia
inest in ea uelut historicæ fides ueræ narrationis: et de-
nominatio omniũ, de quibus libere describebatur. Et-
nim per priscos poëtas non ut penitus ficta argumenta:
sed res gestæ à cuibus palàm cum eorũ sæpe, q̃ gesserãt,
nomine decantabantur. Ideo ipsa suo tempore moribus
multum profuit ciuitatis: cum unusquisq; caueret culpa:
ne spectaculo cæteris extitisset: & domestico probro. Sed
cũ poëtæ abuti licentius stilo, et passim lædere ex libidi-
ne cœpissent plures bonos: ne quisquam in alterum car-
men infame proponeret, lata lege sanxerunt. Et hinc de-
inde aliud genus fabulæ satyra sumpsit exordium. quæ
à satyris, quos illotos semper ac petulantes deos scimus
esse: uocitata est. Etsi aliunde nomen traxisse praue pu-
tant alij. hæc, quæ satyra dicitur, eiusmodi fuit, ut in ea
quãuis duro es ueluti agresti modo de uitijs ciuiũ, tamen
sine ullo proprij nominis titulo carmen esset. Quod item
genus comœdiæ multis obfuit poëtis: cum in suspicionẽ po
tentibus ciuibus ueniissent illorũ facta rescripsisse in pe-
ius, ac deformasse genus stilo carminis. q̃ primo Lucilius
nouo conscripsit modo: ut poesim inde fecisset. i. unius car-

minis plures libros. hoc igitur, qđ supradiximus, malo coacti omittere satyram, aliud genus carminis νέαν κωμῳδίαν, hoc est nouã comœdiã reperiere poëtæ. quæ argumento communi magis, & generaliter ad oẽs homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: et minus amaritudinis spectatoribus, et eadẽ opera multũ delectationis afferret. Concinna argumento: cõsuetudine cõgrua: utilis sententijs: grata salibus: apta metro. Vt igitur superiores illæ suis quæq; celebrantur authoribus: ita hæc νέα κωμῳδία cum multorum ante, ac postea, tum præcipue Menandri Terentijq; est. de qua cum multa dicenda sint, sat erit tamen uelut admonendi lectoris causa quid de arte comica ueterum chartis continetur exponere. Comœdia uetus ut ab initio chorus fuit: paulatimq; personarum numero in quinque actus, processit: ita paulatim uelut attrito atq; extenuato choro ad nouam comœdiam sic peruenit: ut in ea non modo non inducatur chorus: sed ne locus quidem ullus iam relinquatur choro. Nam postquam otioso tempore fastidiosior spectator effectus est: tunc cum ad authores ab actoribus fabula trãsibat: cum surgere, et abire cœpisset: admonuit poëtas primo quidem choros prætermittere locum eius relinquẽtes: ut Menander fecit. hac de causa, non ut alij existimant. Alij in proscenio ne locum quidem reliquerunt: quod latini fecerunt Comici unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est. cum etiam græci prologos non habent more nostrorum, quos latini habent. Deinde * & deos argumentis narrandis machinatos cæteri latini instar græcorum habent: Terentius non habet. ad hoc προτατικὸν πρόσωπα: &

personas extra argumentum acersitas non facile ceteri habent: quibus Terentius sæpe utitur: ut per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres etsi ipsi quoq; in metris negligentius usi sunt iambici uersus duntaxat in secundo & quarto loco: tamen à Terentio uincuntur resolutione huius metri, quantum comminui potest ad imaginem prosæ orationis. tum personarũ leges circa habitum, ætatem, officiũ, partes agendi, nemo diligentius Terentio custodiuit. quin etiam solus ausus est in fictis argumentis, cum fidem ueritatis assequeretur: etiã contra præscripta comica meretrices interdum non malas introducere: quibus tamen cur bonæ sint, et uoluptas per ipsum, & causa non desit. hæc cum artificiosissima Terentius fecerit: tum illud est admirandum: quod et morem retinuit ut comœdiam scriberet: & temperauit affectum: ne in tragœdiam transiliret. quod cum alijs rebus minime obtentum, & à Plauto, & ab Afranio, & Accio & multis ferè magnis comicis inuenimus. Illud quoq; in terentianas uirtutes mirabile: qđ eius fabulæ eo sunt tẽperamẽto: ut neq; extumescant ad tragicam celsitudinem: neq; abijciantur ad histrionicam. Adde, quod nihil abstrusum ab eo ponitur, aut quod ab historicis requirendum sit: quod sæpius Plautus facit: & eo est obscurior in pluribus locis. Adde, quod argumenti ac stili ita attente memor est: ut nusquam claudicarit: aut erraverit: quæ obesse poterunt. tum quod media primis atq; postremis ita nexuit: ut nihil additũ alteri, sed aptum et ex se totum, & uno corpore uideatur esse compositum. Illud quoq; mirabile in eo: primo, quod non ita miscet personas quatuor: ut obscura sit earum distinctio. Et item quod ni-

hil ad

hil ad populum facat actorem uelut ex tragœdia loqui. quod uitium Plauti frequentissimum est. illud etiam inter cætera eius laude dignum uidetur: quod locupletiora argumenta & duplicibus negotijs delegerit ad scribẽdum: nam excepta hecyra: in qua scribit Păphili amorẽ: cæteræ quinq; binos adolescentulos habent. Illud uero tenendum est, latinos multa fabularum genera protulisse: ut Togatas à Scenicis atq; argumentis latinis: Prætextatas ad dignitatem personarum tragicarum & latina hystoria: Atellánas à ciuitate Căpaniæ ubi actitatæ sunt plurimæ: Rhyntonicas ab actoris nomine: Tabernarias ab humilitate argumenti & stili: Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum et leuium personarum.

Inter tragœdiam autem & comœdiă tum multa, tum in primis hoc distat: quod in comœdia mediocres fortunæ hominum, parui impetus, periculaq;, lætiq; sunt exitus actionum. At in tragœdia omnia contraria: ingentes personæ, magni timores, exitus funesti habentur. & illic turbulenta prima: tranquilla ultima. In tragœdia contrario ordine res aguntur tum quod in tragœdia fugienda uita: in comœdia căpessenda exprimitur. Postremo quod omnis comœdia de fictis est argumentis: Tragœdia sæpe de historica fide petitur. Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico scriptæ sunt ad cunctas res: etiă cum recentius idem poëta & actor fabularum suarum fuisset. Comœdiæ autem, motoriæ sunt, aut statariæ, aut mistæ. motoriæ, turbulentæ: statariæ, quietiores: mistæ ex utroq; actu consistentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur: Prologum, Protheſim, Epitasim, Catastrophen. Prologus est uelut præfatio quædam fabulæ: in quo solo

licet præter argumentum aliquid ad populũ, uel ex poe-
tæ, uel ex ipsius fabulæ, uel ex actoris commodo loqui.
Prothesis primus est actus, initiumq; drammatis. Epita
sis, incrementũ, processusq; turbarum: ac totius, ut ita di
xerim, modus erroris. Catastrophe, conuersio rerum est
ad iucundos exitus, patefacta cunctis cognitione gestorũ.
Comœdia est fabula diuersa constituta cõtinens affectuũ
ciuilium ac priuatorum: qua discitur quid sit in uita uti-
le: quid contra euitandum. hanc græci sic diffiniere.
κωμῳδίᾳ ἐστὶν ἰδιωτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίν-
δυνος πρίοχή. Comœdiam esse Cicero ait, imitationem
uitæ: speculum consuetudinis: imaginem ueritatis. Comœ
diæ autem more antiquo dictæ: quia in uicis huiusmodi
carmina initio agebantur apud græcos: ut in Italia com
pitalicijs ludicris admisto pronuntiationis modulo. quo
dum actus commutantur, populus detinebatur: Aut ἀπὸ
τῶν κώμων, hoc est ab actu uitæ hominum, qui in ui-
cis habitabant ob mediocritatem fortunarũ, non in au-
lis regijs: ut sunt personæ tragicæ. Comœdia uero, quia
poema sub imitatione uitæ atq; similitudine compositũ:
in gestu & pronuntiatione consistit. Comœdiã apud græ
cos dubium est quis inuenerit primus: apud Latinos cer
tum est: & comœdiam, & Tragœdiam, et Togatam, pri
mo Liuium Andronicum reperisse. qui ait Comœdiam
esse quotidianæ uitæ speculum. nec iniuria: nam ut in-
tenti speculo, ueritatis liniamenta facile per imagines col
ligimus: ita lectione comœdiæ imitationem uitæ, consue-
tudinisq; non ægerrime animaduertimus. Huius autem
originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribusq; prouenit.
Athenienses nanq; Atticam custodientes elegantiam,

cum uellent male uiuentes notare: in uicos et compita ex omnibus locis læti, alacresq; ueniebant: ibiq; cum hominibus singulorum uitam publicabant: unde nomen compositum ut comœdia uocaretur. hæc autem carmina primitus in pratis mollibus agebãtur: nec deerant præmia: quibus ad scribendum doctorũ prouocarentur ingenia. sed & authoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo uocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur. Caper nanq; pro dono his dabatur: quia uitibus noxium animal habebatur: à quo etiam tragœdiæ nomen exortum est. Nonnulli autem ex amurca olei fœce: quæ est humor aquatilis: tragœdiam dici, uocariq; maluerunt. qui ludi cum per artifices in honorẽ Liberi patris agerentur: etiam ipsi comœdiarum, tragœdiarumq; scriptores huius dei uelut præsens numen colere uenerariq; cœperunt. cuius rei probabilis ratio extitit. ita enim carmina inchoata præferebantur: ut per ea laudes eius, et facta glorioſa celebrari, proferriq; constaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Thespis autẽ primus hæc scripta in omnium notitiã protulit. Postea Aeschylus secutus prioris exemplum publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur. & plaustris uexisse poemata Thespis.
Quæ canerent, agerentq;, peruncti fœcibus ora.
Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ
Aeschylus & modicis instrauit pulpita tignis.
Et docuit magnumq; loqui. nitiq; cothurno.
Successit uetus his comœdia, non sine multa
Laude. sed in uitium libertas excidit, & uim.

Dignam lege regi. lex est acepta: chorusq;
Turpiter obticuit sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poëtæ:
Nec minimum meruere decus, uestigia græca
Ausi deserere: & celebrare domestica facta:
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas.
Fabula generale nomen est. eius duæ primæ partes sunt, tragœdia, & comœdia. Si latina argumentatio sit prætextata dicitur. Comœdia autem multas species habet: aut enim palliata est, aut togata, aut tabernaria, aut atellana, aut mimus, aut Rhyntonica, aut planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac uilitatem actorum: qui non cothurno, aut socco utuntur in scena, aut pulpito: sed plano pede. uel ideo quod non ea negotia continet: quæ personarum in turribus aut in cœnaculis habitantiũ sunt: sed in plano & humili loco. Personati primi egisse dicuntur comœdiam Cincius et Faliscus. Tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium autem comœdiarum scripta ex quatuor rebus omnino sumuntur: nomine, loco, facto, euentu. nomine, ut Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus. Loco, ut Andria, Leucadia, Brũdusina. Facto, ut Eunuchus, Asinaria, Captiui. Euentu, cõmorientes, crimen, heautontimorumenos. Comœdiarum formæ sunt tres: palliatæ, græcum habitum referentes: quas nonnulli tabernarias uocant.
Togatæ iuxta formam personarum habitum togarũ desyderantes. Atellanæ, salibus et iocis compositæ: quæ in se non habent nisi uetustam elegantiã. Comœdia autem diuiditur in quatuor partes: Prologũ, Protesin, Epitasin, Catastrophen. Prologus est prima dictio à græcis di-

ἕξις πρόλογος, ideſt antecedens ueram fabulæ compoſitionem elocutio. eius ſpecies quatuor ſunt: συστατικὸς, commendatitius: quo fabula uel poëta commendatur. ἀναφορικὸς, relatiuus: quo aut aduerſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur. ὑποθετικὸς, argumentatiuus, fabulæ argumentum exponens. μικτὸς, miſtus, omnia hæc in ſe continens. Inter prologum, & prologium quidam hoc intereſſe uoluerunt: quia prologus eſt ubi poëta excuſatur: aut fabula commendatur. Prologium autem eſt, cum tantum de argumento deducitur. Protheſis, eſt primus actus fabulæ: quo pars argumenti explicatur: pars reticetur ad populi expectationem tenendam. Epitaſis inuolutio argumenti, cuius elegantia connectitur. Cataſtrophe explicatio fabulæ: per quam euentus eius approbatur. In pleriſq; fabulis ipſarum nomina priora ponebantur, quàm poëtarum: in nonnullis poëtarum, quàm fabularũ. cuius moris diuerſitatem antiquitas probat. Nam cum primum aliqui fabulas ederent ipſarum nomina pronuntiabantur ante, quàm Poëtæ pronuntiarentur: ne aliqua inuidia à ſcribendo deterreri poſſent. Cũ autem per editionem multarum poëtæ iam eſſet authoritas acquiſita: rurſus priora poëtarum nomina proferebantur: ut per ipſorum uocabula fabulis attentio acquireretur. Actas diuerſis ludis manifeſtum eſt inſcribi. Nam ludorum quatuor ſunt ſpecies: quos curules ædiles munere publico curant. Megalenſes magnis dijs conſecrati, quos græca appellant. Funebres, ad retinendum populum inſtituti: dum pompa funeri decreta in honorem patricij uiri plene inſtruitur. Plebei, qui pro ſalute plebis luduntur. Appollinares, Apollini conſe-

erati. In scena duæ aræ poni solebant dextera Liberi: sinistra eius dei, cui ludi fiebant. Vnde Terentius in Andria ait.

Ex ara sume uerbenas.

Hinc Vlyssem palliatum semper inducunt: siue quod aliquando insaniam simulauit: quo tempore tectum se esse uoluit: ne agnitus cogeretur in bella prodire. seu ob singularem sapientiam, qua tectus, munitusq; plurimũ sociis profuit. Huius enim uirtutis erat animi semper decipientis ingenium. Nonnulli Ithacæ incolas, sicut Locros palliatos fuisse cõmemorant. Achillis siue Neoptolemi personæ diademata habent: quamuis regalia sceptra nũquã tenuerint. cuius argumenti probatio talis inducatur, quod nunquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerẽda cũ Troianis bella sacramẽta coniurationis inierunt: nec unquam sub Agamenonis imperio fuerunt. Comicis senibus candidus uestitus inducitur: quod is antiquissimus fuisse memoratur. Adolescentulis discolor attribuitur. Serui comica amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia: uel quo expeditiores agant. Parasiti cum intortis pallijs ueniunt. Læto uestitus candidus: erũnoso obsoletus: purpureus diuiti: pauperi phœniceus datur. militi, chlamys purpurea: puellæ, habitus peregrinus inducatur. leno pallio uarij coloris utitur. meretrici ob auaritiã luteũ datur. Syrmata dicta sunt ab eo, quod trahuntur: quæ res ob scenicam luxuriam instituta est. Eadem in luctuosis personis incuriam sui per negligentiam significant. Aulæa quoq; in scena in terra sternũtur: quod pictus ornatus erat ex attalica regia Romã usq; perlatus. pro quibus suppara ætas posterior accepit. Est autem

minutum uelum quod populo obsistit: dum fabularum actus cõmutantur. Diuerbia histriones pronuntiabant. Cantica uero temperabantur modis, non à poëta sed à perito artis musicæ factis. Neq; enim omnia ijsdem modis in uno cantico agebãtur: sed sæpe mutatis. ut significant qui tres numeros in cõmœdijs ponunt: quæ tres continent mutatos modos cantici illius. q huiusmodi modos faciebant: nomen in principio fabulæ, & scriptoris, & actoris superponebãt: huiusmodi adeo carmina ad tibias fiebant: ut his auditis multi ex populo ante discerent quàm fabulã acturi scenica essent: q̃ omnino spectatoribus ipsis antecedens titulus pronuntiaretur. Agebantur autem tibijs paribus, aut imparibus: & dextris, aut sinistris. Dextræ autem tibiæ sua grauitate, seriem dictionem q̃; cõmœdiæ pronũtiabant: Sinistræ et sarranæ acuminis leuitate, iocum in cõmœdia ostendebant. Vbi autem dextra et sinistra acta fabula inscribebatur: mistim ioci & grauitates denuntiabantur.

Poeta cum primum animum ad scribẽdum
p appulit.

Comœdia Andria cum palliata sit fabula, de loco nomen acœpit, & a Menandro prius, et nunc a ipso Terentio. qui cum de Chrysside loqueretur: sic ait.

Hei uereor nequid Andria apportet mali.

Et hoc cõmune uocabulũ est et in græca, et in latina lingua. hæc maiori ex pte motoria est: cõtinetq; actus amatorum adolescentium ex partibus patrum priorum, callidi serui: astutæ ancillæ: seueri senes: adolescentuli liberales. In hac primæ partes senis Simonis sunt: secundæ Daui: tertiæ Chremetis: & deinceps reliquorum. prologus in hac acer inducitur: & in aduersarios non mediocriter asperatur: sed tamen id subtiliter fit: ut omnia lacessitus facere uideatur ac dicere. hic prothesis subtilis: epitasis tumultuosa: catastrophe penè tragica: & tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenit. Hec prima acta est ludis megalensibus Marco Fuluio ædilibus & M. Glabrione. Q. Minutio Valerio curulibus: egerunt. L. Attilius Latinus Præneſtinus, & L. Ambiuius Turpio: modos fecit Flaccus Claudij filius tibijs paribus dextris & sinistris: & est tota græca. edita. M. Marcello & Sulpitio cõsulibus: pronuntiataq; est Andria Terentij ob incognitum adhuc nomen poëtæ: & minoris apud populum authoritatis, ac meriti. De uerbis authenticis lepide distincta est: & successu aspecta prospero hortamento poëtæ fuit ad alias cõscribendas. Initium autem προτατικὸν πρόσωπον, idest aduenticiam personam recepit Sosiæ, propter euoluendam argumenti obscuritã-

tem. persona autẽ protatica ea intelligitur, quæ semel in ducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum sanè, puellarum liberalium nullam orationem in proscenio induci in Comœdia palliata, præter invocationem Iunonis Lucinæ: quæ & ipsa quoq; post scenam fieri solet.

Hremes Atticus pater Pasibulæ & Philo-
c menæ, cum ex his duabus se Pasibulã per
didisse falsò crederet, relictã Athenis, nec
uisam postea multo tempore: tanquam uni-
cam sibi putabat Philomenam: quam Carinus adolescẽs
Atheniensis adamabat unicæ: & eam sibi petebat uxo-
rem. Sed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio ul-
tro desponderat. qui Pamphilus econtra sororem Chry-
sidis ac perigrinam tum creditam Pasibulam supradi-
ctam, alteram Chremetis filiã sub nomine Glycerij la-
tenter sic amauit: ut ex eâ filium susceperisset inscio patre.
qua re intellecta commotus Simo pater Pamphili, dum
per falsas nuptias tentat animum Pamphili: multis dolis
à Dauo ipso deluditur seruo: periculóq; Carini & Pam
phili motus error in fabulis: qui usque ad eum finem
ductus est: dum Athenas ueniens de Andro quidam
Crito rem aperiat: & nodum fabulæ soluat: per quem
agnita Pasibula recipitur à parentibus: et traditur Pam
philo amanti: Philomena uero Carino desponderur: &
traditur exoptanti. Perspecto argumento scire debe-
mus hanc esse uirtutẽ poeticam: ut à nouissimis argumen
tum rebus incipiens initium fabulæ & originem narra
tiue reddat spectatoribus: authoremq; præsentem sibi ex
hibeat: ubi finis est fabulæ: hunc enim ordinem & cir-
culum poeticæ artis uel uirtutis non modo secuti sunt
tragici, comicíq; authores: sed Homerus etiã et Virgilius
tenuerunt. Diuisionem actuum in latinis fabulis in
ter noscere difficile est: causam iandudum demonstraui-
mus. Vnde autem aut quomodo quanuis ægre tamen in
telligi, distinguiq; possint, est operæpretium dicere. Prin-

cipio dicendum est nullam personam egressam quinquies ultra exire posse. Sed illa re plerunque decipimur: quod personam, cum tacuerit, egressam falsò putamus: quæ nihilo minus in proscenio tacens loquẽdi tempus expectat. Est igitur attente animaduertendum ubi & quando scena uacua sit ab omnibus personis: ut in ea chorus uel tibicen audiri possit: quod cum uiderimus: ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Confundit sæpe lectorem id quod persona in superiori scena desinens: & in proxima incipiens loqui non intelligitur ingressa: quod experientes ipsam fictam diiudicant de Rep. ac temporum quantitate. potest enim fieri, ut & ingressa sit, ac egressa quã praue credimus de proscenio non recessisse: posse autẽ quẽto egredi personam non & necesse esse dicimus: ut appareat ultra exire non posse. In tragœdia & parcius exire et solere pariter et licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sosiam continet argumenti: quod populus hac occasione perdiscit: mox querelã apud se Daui de domino: & eiusdem cum domino uerba: & rursus eiusdem serui deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus sunt Carini uerba, primo cum Birria seruo, & post cum ipso Pamphilo de nuptijs: Pamphili sermo cũ patre dolo consentientis in nuptijs: Birriæ uerba: Daui callida oratio aduersum senem. Tertio actui hæc attribuuntur, Mysidis cũ obstetrice colloquium, Dauo, ac Simone audientibus, partus Glycerij suspectus seni: & Daui apud eum fraudulenta sermocinatio: Simonis uerba cum Chremete de nuptijs: Daui perturbatio ac Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus: Prima Carini uerba sunt indignantis uelut fidem sibi nõ

seruatum à Pamphilo: tum Misidis uerba apud Pamphilum, eiusdemq; questus: Daui administratio doli aduersus Chremetem. In quinto actu Simonis & Chremetis propè iurgium: disputatio, tum detectio fallaciarũ Daui: tum indignatio patris aduersus filium: tum Critonis interuentus: & per eum, cognitis rebus in tranquillam res acta, ducentibus uxores, quas concupiuerunt, Pamphilo & Carino. Illud non commouere nos debet, quod in horum actuum distinctione uidẽtur de proscenio non discessisse personæ quædam: sed tenere debemus Ideo Terentiũ uicinitatis mentionem fecisse in principio ut modico receptu & adesse et abesse personam intelligamus: nihil ergo secus factum est ab antiquis: q ad hunc modum terentianas fabulas diuiserunt.

VOLCATII SEDIGITI DE COMICIS LATINIS IAMBI.

Multos incertos certare hanc rem uidimus·
Palmam poetæ comico cui deferant·
Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi·
Vt contra siquis sentiat·nihil sentiat.
Cæcilio palmam statuo de comico.
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.
Siquid quarto detur·dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius.
Turpilius septimum. Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Simo	Senex.
Sosia	Seruus.
Dauus	Seruus.
Mysis	Ancilla.
Pamphilus	Adolescens.
Carinus	Adolescens.
Birria	Seruus.
Lesbia	Obstetrix.
Glycerium	Meretrix.
Chremes	Senex.
Crito	Hospes.
Dromo	Seruus.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sororem falsò creditam meretriculæ
Genere Andriæ Glycerium uitiat Pamphilus.
Grauidáq; facta, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc·nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis·atq; ut amorem comperit·
Simulat futuras nuptias, cupiens suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut uidit puerulum
Chremes·recusat nuptias·generum abdicat.
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Hanc Pamphilo dat, aliam Carino coniugem.

ANDRIA TERENTI 1

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS, CLAVDI FILIVS, TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS, ET EST TOTA GRAECA EDITA M. MARCELLO, CN. SVLPITIO COSS.

PROLOGVS.

POETA cum primum animum ad scribendum adpulit,
Id sibi negoci credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter euenire multo intellegit.
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui maleuoli
Veteris poetae maledictis respondeat.
Nunc quam rem uitio dent, quaeso animum aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui utramuis recte norit, ambas nouerit.
Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factae, ac stylo.
Quae conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse· atq; usum pro suis.
Id isti uituperant factum· atq; in eo disputant,

Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo, ut nihil intellegant.
Qui cum hunc adcusant, Næuium, Plautum, Ennium
Adcusant. quos hic noster authores habet,
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant porro moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Fauete. adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Vt pernoscatis, & quid spei sit relliquum.
Posthac quas facet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint uobis prius.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

SIMO SENEX. SOSIA SERVVS.

O S istæc intro auferte. abite. Sosia
u Ades dum. paucis te uolo. So. dictum puta.
Nempe ut curentur recte hæc. Si. immo
aliud. So. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro,
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide, & taciturnitate. So. expecto, quid uelis.
Ego postquam te emi à paruulo, ut semper tibi
Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
Sas feci, è seruo ut esses libertus mihi
Propterea quod seruiebas liberaliter.
Quod habui summum pretium persolui tibi.
In memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo, et
Id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum'st. nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio'st immemoris beneficii.
Quin tu uno uerbo dic, quid est, quod me uelis.
Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt ueræ nuptiæ.
Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies.
Eo pacto & gnatiuitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te uelim.
Nam is postq̃ excessit ex ephebis Sosia,
Liberius uiuendi fuit potestas. nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum ætas. metus magister prohibebant. So. ita'st.
Si. Quod pleriq; omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad uenandum, aut ad philosophos.
Horum ille nihil egregie, præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria. nam id arbitror
Adprime in uita esse utile, ut NEQVID NIMIS.
Si. Sic uita erat. facile omneis perferre, ac pati,
Cum quibus erat, cumq; una' his sese dedere.
Eorum obsequi studijs. aduersus nemini.
Nunquam præponens se illis, ita, ut facillime
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.
So. Sapienter uitam instituit. nanq; hoc tempore,
OBSEQVIVM AMICOS, ueritas odium parit.
Si. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic uicinæ
Inopia, & cognatorum neglegentia
Coacta. egregia forma, atq; ætate integra.
So. Hei uereor, nequid Andria adportet mali.
Si. Primum hæc, pudice uitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela uictum quæritans.
Sed postq amans adcessit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter, ita ut ingenium'st omnium
Hominum a' labore procliue ad lubidinem,
Adcepit conditionem, dein quæstum obcepit.
Qui tum illam amabant, forte ita ut fit, filium
Perduxere illuc se cum, ut una' esset, meum.
Ego met continuo mecum. certe captus est.
Habet. obseruabam mane illorum seruulos

Venientes, aut abeuntes. rogitabam, heus puer.
Dic sodes quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi, id erat nomen So. Teneo. Si. Phædrũ, aut Cliniam,
Dicebant, aut Neræratum. (nam hi tres tum simul
Amabant.) eho quid Pamphilus? quid? symbolam
Dedit, cœnauit, gaudebam. item alio die
Quærebam, comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidq̃ adtinere. enimuero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi
Neq; commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ uitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid uerbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Vltro ad me uenit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit, despondi. hic nuptijs dictu'st dies.
Quid obstat, cur non ueræ fiant? Si. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis uicina hæc moritur. So. o' factum bene,
Beasti. metui à Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis qui amabant Chrysidem, unà aderat frequẽs,
Curabat unà funus. tristis interim.
Nonnunquam conlachrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam. hic paruæ consuetudinis
Caussa, mortem huius tam fert familiariter.
Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni

Manſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoq; eius cauſſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. Hem qui eſt? Si. ſcies.
Effertur. imus. Interea inter mulieres
Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. So. bona fortaſſe. Si. & uoltu Soſia
Adeo modeſto, adeo uenuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa'ſt, & quia erat forma præter cæteras
Honeſta, & liberali, adcedo ad pediſſequas.
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Perculſit ilico animum. at at, hoc illud eſt.
Hinc illæ lachrumæ. hæc illa'ſt miſericordia.
So. Quam timeo, quorſum euadas. Si. funus interim
Procedit. ſequimur. ad ſepulchrum uenimus.
In ignem poſita'ſt. fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam adceſſit imprudentius
Satis cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, et cælatum indicat.
Adcurrit. mediam mulierem complectitur.
Mea Glycerium inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quam familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, atq; ægre ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſſæ. dicæret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe uoluit in ignem iniicere, prohibui.
Seruaui. honeſta oratio'ſt. So. recte putas.
Nam ſi illum obiurges, uitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo
Negare factum. ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. So. non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidē
Satis uehemens caussa ad obiurgandum. So. qui cēdo?
. Tu te ipse his rebus finem præscripsti pater.
Propè adest, cum alieno more uiuendum'st mihi.
Sine nunc meo me uiuere interea modo.
. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria'st.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias,
Vera obiurgandi caussa sit, si deneget,
Simul scelératus Dauus siquid consili
Habet, ut consumat, cum nihil obsint doli,
Quem ego credo, manibus, pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quā ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas.
Mala mens, malus animus, quem quidem ego si sensero.
Sed quid opu'st uerbis? sine, ut eueniat, quod uolo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ. restat Chremes,
Qui mihi exorandus est, et spero consore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias.
Perterrefacias Dauum. obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consili capiat. So. sat est.
Curabo. eamus iam nunc intro. Si. i præ, sequar.

ACTVS PRIMI SCENA II.

SIMO SENEX. DAVVS SERVVS.

ON dubium'ſt, quin uxorẽ nolit filius.
n Ita Dauum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.
D. Mirabar, hoc ſi ſic abiret, & heri ſemper lenitas
Verebar, quorſum euaderet.
Qui poſtq̃ audierat non datum iri filio uxorem ſuo.
Nunq̃ cuiquã noſtrum uerbũ fecit. neq; id ægre tulit.
S. At nunc faciet, neq;, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id uoluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,
Speranteis iã amoto metu, interea obſcitanteis obprimi.
Ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias.
Aſtute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus eſt, neq; præ-
uideram.
S. Daue. D. hem, quid eſt? S. ehodum ad me. D. quid hic
uolt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meũ gnatũ rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
S. Hocine agis, an non? D. ego uero iſtuc. S. ſed nũc ea me
exquirere,
Iniqui patris eſt. nam, quod antehac fecit, nihil ad me
adtinet.
Dum tempus ad eã rẽ tulit, ſiui animũ ut expleret ſuũ.
Nunc hæc dies aliã uitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo. ſiue æquum'ſt, te oro Daue, ut redeat iã
in uiam.
D. Hoc quid ſit. S. omnes qui amant, grauiter ſibi dari uxo-
rem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum ſiquis magiſtrum cœpit ad eam rem im probum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunq; adplicat.
D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non. Dauus ſum, non Oedipus.
S. Nempe ergo aperte uis, quæ reſtant me loq? D. ſanè q̃dẽ
S. Si ſenſero hodie quidq̃ in his te nuptijs
Fallaciæ conari, quo fiant minus.
Aut uelle in ea re oſtendere quàm ſis callidus,
Verberibus cæſum te in piſtrinum Daue dedam uſque ad necem,
Ea lege, atq; omne, ut ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid hoc intellextin? an non dum etiam ne hoc quidẽ?
D. immo callide,
Ita aperte ipſam rẽ modo locutus, nihil circuitiõe uſus es.
S. Vbi uis facilius paſſus ſim, q̃ in hac re me deludier.
D. Bona uerba quæſo. S. inrides? nihil me fallis. ſed dico tibi
Ne temere facias. neq; tu hoc dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS PRIMI SCENA III.

DAVVS SERVVS.

Nimuero Daue, nihil loci'ſt ſegnitiæ, neq; ſocordiæ
Quantũ intellexi modo ſenis ſententiam de nuptijs.

Quæ si non astu prouidẽtur, me aut herũ pessundabũt.
Nec quid agam, certum'st. Pamphilum'ne adiutem, an
auscultem seni.
Si illũ reliquo, eius uitæ timeo. sin opitulor, huius minas,
Cui uerba dare difficile'st. primum iam de amore hoc
comperit.
Me infensus seruat, nequã facã in nuptijs fallaciam,
Si senserit, perij. aut si libitum fuerit, caussam cœperit,
Quo iure, quáq; iniuria præcipitẽ me in pistrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mihi adœdit etiam. hæc Andria,
Siue ista uxor, siue amica'st, grauida è Pamphilo'st.
Audiréq; eorum est operæpretium audaciam.
Nam inceptio'st amentium, haud amantium,
Quidquid peperisset, decreuerunt tollere.
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Ciuem atticam esse hanc. fuit olim quidam senex
Mercator, nauem is fregit apud Andrum insulam.
Is obijt mortem, ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit uerisimile,
Atq; ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, ut
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater impruden
tem opprimat.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

MYSIS ANCILLA.

Vdiui Archyllis iandudum Lesbiam addu-
a ci iubes.

Sanè pol illa temulenta'st mulier, & temeraria.
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eã adducam. Importunitatem spectate Aniculæ,
Quia compotrix eius est. Di date facultatem obsecro
Huic pariundi, atq; illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quid nam Pamphilum exanimatum uideo? uereor, quid siet.
Obperiar, ut sciam nunc, quid nam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTVS PRIMI SCENA V.

PAMPHILVS ADOLESCENS. MYSIS ANCILLA.

P. O ane'st humanum factum, aut inceptum? ho h ane officium patris?
M. Quid illud est? P. Proh deûm, atq; hoíum fidẽ quid est si non hæc contumelia'st?
Vxorem decrerat sese dare mihi hodie. non'ne oportuit
Præscisse me ante? non'ne prius communicatum oportuit?
M. Miseram me, quod uerbum audio. P. quid Chremes?
Qui denegarat se commussurum mihi
Gnatam suam uxorem. id mutauit, quoniam me immutatum uidet.
Ita'ne obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon hominem esse inuenustum, aut infelicem quenq; ut ego sum?
Proh deûm, atq; hominum fidem, nullon' ego?

Chremetis pacto adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, spretus, facta, transacta omnia. hem
Repudiatus repetor, quãobrẽ? nisi si id est, quod suspicor,
Aliquid monstri alunt. ea quoniã nemini obtrudi potest,
Itur ad me. M. oratio hæc me miserã exanimauit metu.
P. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah
Tantam'ne rem tam neglegenter agere? præteriẽs modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda'st Pamphile hodie
inquit, para.
Vbi domum. id mihi uisu'st dicere, abi cito, et suspẽde te.
Obstupui. cœnsen'ullum me uerbũ potuisse proloqui?
Aut ullá caussam, ineptã saltẽ. falsam. iniquã? obmutui.
Quod si ego rescissem id prius. quid facerem, siquis nũc
me roget?
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerse trahunt.
Amor. misericordia huius. nuptiarum solicitatio.
Tum patris pudor, qu me tam leni passus est animo
usq; adhuc,
Quæ meo cunq; animo libitum'st facere. ei'ne ego, ut aduersor? hei mihi,
Incertum'st, quid agam. M. misera timeo, hoc incertum
quorsum adcidat.
Sed nunc peropu'st, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid
de illa aduersum hunc loqui.
Dum in dubio'st animus, paulo momento huc, illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis salue. M. o salue Pamphile. P.

quid agitur. M. rogas?
Laborat è dolore, atq; ex hoc misera solicita'st. diem
Quia olim in hunc, sunt constitutæ nuptiæ. tum autem
hoc timet,
Ne deseras se. P. hem, ego'ne istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?
Quæ mihi suum animũ, atq; omnem uitam credidit?
Quam ego animo egregie cãram pro uxore habuerim?
Bene, & pudice eius doctum, atq; eductum, sinam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud uereor, si in te solo sit situm.
Sed uim ut queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum? aut inhumanum? aut ferum?
Vt neq; me consuetudo, neque amor, neq; pudor
Commoueat, neq; cõmoneat, ut seruem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.
P. Memor essem? o' Mysis Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. iam fermè moriens me uocat.
Adæssi. uos semotæ. nos soli. incipit,
Mi Pamphile, huius formam, atq; ætatem uides.
Nec clam te'st quam illi utræq; res inutiles,
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, per'q; huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras.
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te solum semper fecit maxim,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti uirum do, amicum, tutorem, patrem.

Bona noſtra hæc tibi cõmitto, & tuæ mando fidei.
Hanc in manum dat. mors continuo ipſam obcupat.
Adcepi. adceptam ſeruabo. M. ita ſpero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illa? M. obſtetricem adcerſo. P. propera,
Atq; audin'? uerbum unum, cæue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

CARINVS. BIRRIA. PAMPHILVS.

Vid ais Birria? datur'ne illa hodie Pamphilo
q Nuptum? B. ſic eſt. C. qui ſcis? B. apud fo-
rum modo
De Dauo audiui. C. uæ miſero mihi, ut animus in
Spe, atq; in timore uſq; ante hac adtentus fuit.
Ita poſtq̃ adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.
B. Quæſo ædepol Carine, quoniam id fieri quod uis non
poteſt uelis id
Quod poſſit. C. nihil aliud, niſi Phylumenam uolo
B. Ah, quanto ſatius eſt, te id dare operam,
Qui iſtum amorẽ ex animo amoueas tuo, q̃ id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile oẽs, cum ualemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. age age, ut lubet. C. ſed
Pamphilum
Video. omnia experiri certum'ſt prius q̃ pereo. B. Quid
hic agit.
C. Ipſum hunc orabo. huic ſupplicabo. amorem huic nar-
rabo meum.

Credo impetrabo, ut aliquot saltem nuptijs protrahat dies.
Interea fiet aliqd spero. B. id aliquid nihil est. C. Birria,
Quid tibi uidetur? adeon' ad eum? B. quid, nisi nihil impetres?
Vt te arbitretur sibi paratum mœchum, si illã duxerit.
Abi hinc in malã crucem cum suspicione istac, scelus.
Carinum uideo. salue. C. o' salue Pamphile.
Ad te uenio, spem, salutem, auxilium, cõsiliũ expetens.
Neq; pol cõsilijs locum habeo, neq; auxilij cõpiam.
Sed istuc quid nam'st. C. hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me uides. P. quid ita? C. hei mihi,
Vereor dicere. huic dic quæso Birria. B. ego dicam. P. quid est?
Sponsam hic tuam amat. P. næ iste haud mecum sentit. ehodum dic mihi,
Nunquid nam amplius tibi cum illa fuit Carine. C. ah Pamphile.
Nihil. P. quàm uellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,
Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquod dies.
Profer, dum proficiscor aliquo', ne uideã. P. audi nũc iã,
Ego Carine, neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nihil promereat postlare id gratiæ adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo quàm tu adipiscier.

C. Reddidisti animum. P. nunc siquid potes aut tu, aut hic Birria,
Facite. fingite. inuenite. efficite, qui detur tibi.
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. sat habeo. P. Dauum optume
Video, cuius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud qd quam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire, fugin' hinc. B. ego uero ac lubens.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DAVVS. CARINVS. PAMPHILVS.

D. I boni, boni quid porto? sed ubi inueniam Pamphilum?
Vt metum, in quo nunc est, adimam, atq; expleam animum gaudio.
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. non dum hæc rescivit mala.
D. Quẽ ego nunc credo, si iã audierit sibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illũ? D. toto me oppido exanimatum quærere
Sed ubi quæram? aut quo' nunc primum intendam? C. cessas adloqui.
D. Abeo. P. Daue ades, resiste. D. quis homo'st, qui me? o' Pamphile,
Te ipsum quæro. euge o' Carine. ambo opportune. uos uolo.
P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas scio.

Mea quidem

Mea quidem hercle, in dubio uita'st. D. & tu quid timeas scio.
Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis tametsi intellego.
Id paues, ne ducas tu illã: tu autem, ut ducas. C. rẽ tenes.
Istuc ipsum. D. atq; istuc ipsum, nihil pericli'st, me uide
Obsecro te quàm primum hoc me libera miserum metu. D. hem
Libero. uxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui scis? D. scio.
Tuus pater modo me adprehendit: ait tibi uxorẽ dare se
Hodie, item alia multa, quæ nunc nõ est narrãdi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te nõ inuenio, ibi ascẽdo in quẽdã excelsum locum
Circumspicio, nusquam. forte ibi huius uideo Birriam.
Rogo: negat uidisse. mihi molestum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio, hem,
Paululum obsoni. ipsus tristis. de improuiso nuptiæ
Non cohærent. P. quorsum nam istuc? D. ego met continuo ad Chremem.
Cum illõ aduenio, solitudo ante ostium. iam id gaudeo.
Recte dicis. P. perge. D. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem. matronam nullam. in ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti. adcessi intro, aspexi. P. scio
Magnũ signum. D. num uidẽtur conuenire hæc nuptijs?
Non, opinor Daue. D. opinor narras? non recte adcipis.
Certa res est. etiã puerũ inde abiens conueni Chremis,
Olera, & piscículos minutos ferre obolo in cœnã seni.
Liberatus sum Daue hodie tua opera. D. ac nullus qdẽ.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorẽ ducere,
Nisi uides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo, et si hercle sæpe iam me spes hæc frustrata'st. Vale.
P. Quid igitur sibi uolt pater? cur simulat? D. ego dicã tibi.
Si id subcenseat nũc, quia non det tibi uxorẽ Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius uideatur. neq; id iniuria.
Prius, quàm tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias
perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.
Tũ illæ turbæ fiẽt. P. qd uis patiar? D. pater est Pãphile.
Difficil'est. tũ hæc sola'st mulier. dictũ ac factũ inuenerit
Aliquam caussam, quamobrem eijciat oppido. P. eijciat?
D. ato.
P. Cedò igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P.
hem. D. quid est?
P. Egó ne dicam? D. cur non? P. nunquã faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat uide.
P. Vt ab illa excludar, hac concludar. D. non ita'st.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,
Ducas uolo hodie uxorem: tu ducam inquies.
Cedò, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium'st, quin
Chremes
Tibi non det gnatam. nec tu ea caussa munueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic uelle: ut cum uelit tibi iure irasci, non queat.
Nam qđ tu speras, propulsabo facile. uxorẽ his moribus

Dabit nemo. inueniet inopē potius, q̄ te corrumpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre adcipiet, neglegentem feceris.
Alia otioſus quæret. interea aliquid adciderit boni.
. Itan' credis? D. haud dubium id quidem'ſt. P. uide quo inducas. D. quin taces.
. Dicam. puerū autē ne reſciſcat mihi eſſe ab illa cautio'ſt.
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. o facinus audax. P. hanc fidem,
Sibi me obſecrauit· qui ſe ſciret, non deſerturū, ut darē.
. Curabitur. ſed pater adeſt. caue te eſſe triſtem ſentiat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

. Euiſo quid agant· aut quid cœpterit conſilii.
. r Hic nunc nō dubitat, quin te ducturū neges.
Venit meditatus alicunde· ex ſolo loco
Orationem ſperat inueniſſe ſe.
Qua differat te· proin tu face, apud te ut ſies.
. Modo ut poſſim. D. crede mihi hoc inquā Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe uerbum, ſi te dices ducere.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

BIRRIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

; b Erus me relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare· ut quid ageret de nuptijs

Scirem id propterea nunc hunc uenientem sequor.
Ipsum adeo præsto uideo cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrunq; adesse uideo. D. hem serua. S. Pamphile.
D. Quasi de improuiso respice ad eum. P. hem pater.
D. probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, uolo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
P. Neq; istic, neq; alibi tibi usquã erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. Sum uerus? B. herus, quantum audio uxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora cum opus sit, sies.
P. Eo. D. nulla'ne in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud uerbum'st, uolgo quod dici solet,
OMNES sibi malius malle esse, q̃ alteri.
Ego illam uidi uirginem. forma bona
Memini uidere. quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, q̃ illum amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo, mihi det malum.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

DAVVS. SIMO.

D. IC nunc me credit aliquã sibi fallaciam
h Portare. Et ea me hic restitisse gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æque quidquam nunc quidem
S. Nihil'ne? hem. D. nihil prorsus. S. atqui expectabã qdẽ.
D. Præter spem euenit, sentio, hoc male habet uirum.
S. Potin'es mihi uerum dicere? D. nihil facilius.

. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Propter hoſpitæ huiuſce conſuetudinem?
. Nihil hercle.aut,ſi adeo bidui,aut tridui eſt
Hæc ſolicitudo,noſtin'?deinde deſinet.
Etenim eam ſecum rem recta reputabit uia.
. Laudo.D.dum licitum eſt ei,dumq; ætas tulit,
Amauit,tum id clàm.cauit,ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet,ut uirum fortem deæt.
Nunc uxore opus eſt·animum ad uxorem adpulit.
Subtriſtis uiſu'ſt eſſe aliquantulum mihi.
. Nihil propter hanc rem·ſed eſt quod ſubœnſeat
Quid nam'ſt?D.puerile'ſt.S.quid eſt?D.nihil.S.quin
dic quid eſt.
. Ait nimũ parcæ facere ſumptum.S.mc'ne?Da.te.
Vix inquit drachmis obſonatus eſt decem.
Num filio uidetur uxorem dare?
Quem inquit uocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc?& quod dicendum hic ſiet?
Tu quoq; perparcæ nimium.non laudo.S.tacæ.
. Conmoui.S.ego,iſtæc recte ut fiant,uidero.
Quid nam hoc rei'ſt? quidnam hic uolt ueterator ſibi?
Nam ſi hic mali'ſt quidquã,hem illic eſt huic rei caput.

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

YSIS. SIMO. DAVVS. LESBIA. GLYCERIVM.

. Ta pol quidẽ res eſt,ut dixti Leſbia.
i Fidelem haud fermè mulieri inuenias uirum.
Ab Andria'ſt ancilla hæc.qd narras?D.ita'ſt.

M. Sed hic Pãphilus. S. qd dicat? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
M. Nam quod peperisset, iussit tolli. S. o' Iupiter.
Quid ego audio? actum'st, siqdem hæc uera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optumum.
Sed sequere me intro. ne in mora illi sis. L. sequor.
D. Quod remediũ nunc huic malo inueniam? S. quid hoc?
Adeon' est demens ex peregrina? iam scio, ah
Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait?
Si. Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia,
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.
G. Iuno lucina fer opem. serua me obsecro.
Si. Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante ostium
Me audiuit stare, adproperat. non sat commode
Diuisa sunt temporibus tibi Daue hæc? D. mihin'?
Si. Num immemor es discipli? D. ego, quid narres, nescio.
Si. Hicine me si imparatum in ueris nuptijs
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit, ego IN PORTV NAVIGO.

LESBIA OBSTETRIX. SIMO SENEX. DAVVS SERVVS.

Dhuc Archyllis, quæ adsolent, quæq; oportẽt,
Signa ad salutem' esse, omnia huic esse uideo.
Nunc primum fac istæc ut lauet. post deinde
Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date. mox ego huc reuertar.
Perecastor scitus puer natu'st Pamphilo.
Deos quæso, ut sit superstes, quandoquidem ipse'st inge-

nio bono.
Cũq; huic ueritus est optumæ Adolescenti facere iniuriã.
t. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum?
Da. quid nam id est?
i. Non imperabat cõràm, quid opus facto esset puerperæ.
Sed postquam egressa'st, illis, quæ sunt intus, clamat de uia.
O Daue, itan' cõtemnor abs te? aut ita'ne tandẽ idoneus
Tibi uideor, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem adcurate, ut mettui uidear, certe si resciuerim.
Da. Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego. Si. edixin' tibi?
Interminatus sum, ne faceres? num ueritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc peperisse hanc è Pamphilo?
Da. Teneo quid erret: quid ego agam habeo. Si. quid taces?
Da. Quid credas? quasi non tibi renũtiata sint hæc sic fore.
i. Mihin quisquam? Da. Eho an tute intellexti hoc adsimulari? S. inrideor.
D. Renuntiatum'st. nam qui istæc tibi incidit suspectio?
S. Qui? quia te noram. D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.
S. Certe enim scio. D. Non satis me pernosti etiam qualis sim Simo.
S. Ego'ne te? D. sed siquid narrare obcœpi, continuo dari
Tibi uerba censes. S. Falso'. D. itaq; hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego scio unum, neminẽ peperisse hic. D. intellexti'n'?
Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego iam nunc tibi renuntio here futurũ, ut sis sciẽs.
Ne tu hoc posterius dicas, Daui factum consilio, aut dolis.

Prorsus à me opinionem hanc tuã ego esse amotam uolo.
S. Vnde id scis? D. Audiui, & credo. S. Multa concurrunt simul,
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc se è Pamphilo
Grauidam dixit esse. inuentum est falsum. nunc, postquam uidet
Nuptias domi adparari, missa'st ancilla illico
Obstetricem adcersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.
D. Hoc nisi fit, puerũ ut tu uideas, nihil mouẽtur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras id consilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm misere hanc amarit. nunc sibi uxorẽ expetit.
Postremo id mihi da negotij. tu tamen has nuptias
Perge facere ita, ut facis. & id spero adiuturos deos.
Si. Immo abi intro. ibi me obperire, et quod parato opu'st, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atq; haud scio, an, quæ dixit, sint uera omnia.
Sed paruipendo. illud mihi multo maxumum'st,
Quod mihi pollicitu'st ipsus gnatus. nunc Chremem
Conueniam. orabo gnato uxorem. si impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium'st id mihi,
Si nolit, quin eum merito possim cogere.
Atq; adeo in ipso tempore eccum ipsum obuiam.

i. Vbeo Chremetem. Ch. o' te ipsum quærebã
i S. & ego te. Ch. optato aduenis
Aliquot me adiere ex te auditũ qui diebãt
hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id uiso, tu'ne, an illi insaniant.
. Ausculta paucis: & quid ego te uelim, et tu quod quæ-
h. Ausculto: loquere quid uelis. (ris, scies.
. Per ego te deos oro, & nostram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à' paruis cum ætate adcreuit simul.
Per'q; unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa seruandi datur:
Vt me adiuues in hac re, atque ita, ut nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. Ch. ah ne me obsecra.
Quasi hoc te orando, à' me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atq; olim cum dabam?
Si in re'st utriq;, ut fiant, adcersi iube.
Sed si ex ea re plus mali'st, quàm commodi
Vtriq; id oro te in commune ut consulas.
Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater.
. Immo ita uolo, itaq; postulo, ut fiat Chreme.
Neq; postulem abs te, nisi ipsa res moneat. Ch. quid est?
. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. Ch. Audio.
. Ita magnæ, ut sperem posse auelli. Ch. fabulæ.
. Profecto sic est. Ch. Sic hercle, ut dicam tibi.
AMANTIVM iræ, amoris reintegratio'st.
. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur.
Dumq; eius libido obclusa'st contumelijs.
Prius quàm harum scelera, et lachrymæ conflctæ dolis

Reducant animum ægrotum ad misericordiam.
Vxorem denuo spero consuetudine, &
Coniugio liberali deuictum Chreme.
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
Ch. Tibi ita uidetur. at ego non posse arbitror
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S. Qui scis ergo istuc? nisi periclum feceris? Ch. at
Istuc periclum in filia fieri, graue'st.
S. Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit.
Si eueniat, quod Di prohibeant, discessio.
At si corrigitur, quot commoditates, uide.
Principio amico filium restitueris.
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies uirum.
Ch. Quid istuc? si istuc animum induxti esse utile.
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te semper maxime feci Chreme.
Ch. Sed qd ais? S. qd? Ch. q scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Dauos, qui intimus est eorum consilijs, dixit.
Et is mihi persuadet, nuptias quantum quea ut maturẽ.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc uelle?
Tute adeo iã eius audies uerba. heus euocate huc Dauũ
Sed eccum uideo ipsum foras exire.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

DAVVS SERVVS. SIMO. CHREMES SENES. II.

D. D te ibam. S. quid nam est?
D. Cur uxor nõ adcersitur? iã adueserascit. S.
Audin' tu illum.

Ego dudum non nihil ueritus sum Daue abs te ne fãce-
res idem,
Quod uolgus seruorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea q̃ amat filius. D. ego istuc fãcerẽ? S. Credidi.
Id'q; adeo metuens uos cœlaui, quod nunc dicã. D. quid?
S. scies.
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandẽ cog-
nosti qui siem.
S. Nõ fuerant nuptiæ futuræ. D. quid nõ? S. sed ea gratia
Simulaui, uos ut ptentarẽ. D. qd ais? S. sic est res. D. uide,
Numq̃ quiui ego istuc intellegere. uah cõsilium callidũ.
D. Hoc audi. ut hinc te iussi introire, obportune hic fit mihi
obuiam.
D. Hem num nam perijmus? S. narro, quæ tu dudũ narra-
sti mihi.
D. Quid nam audio? S. gnatam ut det oro, uixq; id exoro.
D. ecadi.
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per
hunc nulla'st mora.
Ch. Domũ modo ibo ut adparẽtur, dicam atq; hucrenũtio.
S. Nũc te oro Daue, quoniã solus mihi effecisti has nuptias,
D. Ego uero solus. S. cõrigere mihi gnatum porro enitere.
D. Faciã hercle sedulo. S. potes nũc, dũ animus inritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur. ubi nunc est ipsus? D. mirum,
ni dom'st.
Si. Ibo ad eum, atq; eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidẽ
illi. D. nullus sum
Quid causæ'st, qn hinc in pistrinũ recta profiscar uia?
Nihil est preci loci relictum, iam perturbaui omnia.
Herum fefelli. in nuptias conieci herilem filium.

Feci hodie, ut fierent, insperãte hoc, atq; inuito Pãphilo.
Hem astutias. quod si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum uideo, occidi.
Vtinã mihi esset aliqd hic, quo nũc me præcipitem darẽ.

SCENA QVINTA ACTVS TERTII.

PAMPHILVS ADOLESCENS.
DAVVS SERVVS.

P. Bi illic scelus est, q̃ me perdidit? D. perij. P. u atque hoc confiteor,
Iure obtigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli consili
Sum. seruon' fortunas meas me commisisse futili?
Ergo pretiũ ob stultitiã fero, sed inultũ id nunq̃ auferet.
D. Posthac incolumẽ sat scio fore me, nũc si deuito hoc malũ.
P. Sed q̃d ego nunc dicam patri? negabon' uelle me modo
Qui sum pollicitus ducere. qua fiducia id facere audeã?
Nec quid me nunc faciam, scio. D. nec quidem me, atq; id ago sedulo.
Dicam aliq̃d iam inuẽturũ, ut huic malo aliquam producam moram. P. oh
D. Visus sum. P. eho dum bone uir, quid ais? uiden' me tuis consilijs
Miserũ impeditũ esse? D. at iã expediã. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. Immo melius spero. P. oh tibi ego ut credam furcifer?
Tu rẽ impeditã, et p̃ditã restituas? hem quo fretus siem,

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.
Sed paululum sine ad me ut redeam. iam aliquid despiciam. P. hei mihi,
Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut uolo.
Nanque hoc tempus præcauere mihi me, haud te ulcisci sinit.

SCENA PRIMA ACTVS QVARTI.

CARINVS. PAMPHILVS ADOLESCENTES. DAVVS SERVVS.

O cine credibile'st, aut memorabile,
h Tanta uecordia innata cuiquam ut siet,
Vt malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commoda? ah
Id'ne est uerũ? immo id genus hominum'st pessumũ. In
Denegando modo quis pudor est paululum.
Post ubi tempus promissa'st iam perfici,
Tum necessario se aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit denegare. Ibi
Tum impudentissima eorum oratio'st,
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proxumus sum egomet mihi. Attamen ubi fide'st?
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est.
Non uerentur illic, ubi nihil opus est, ibi uerentur.
Sed quid agam? adeam'ne ad eum, & cum eo iniuriam

hanc expostulem?
Ingerá mala multa, atq; aliquis dicat, nihil promoueris.
Multũ molestus certe ei fuero, atq; animo morẽ gessero.
P. Carine, & me et te íprudens, nisi qd di respiciunt, ꝑdidi.
C. Ita'ne imprudens? tandem inuenta'st caussa. soluisti fidẽ.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me subducere istis dictis postulas.
P. Quid istuc est? C. postq̃ me amare dixi, cõplacita'st tibi.
Heu me miserũ, qui tuũ animũ ex animo spectaui meo.
P. Falsus es. C. non'ne tibi satis esse hoc uisum solidum'st gaudium,
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeã? ah nescis quãtis in malis uerser miser,
Quantasq; hic suis cõsilijs mihi cõficiat sollicitudines,
Meus cărnifex. C. quid istuc tam mirum'st? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognoris uel me, uel amorẽ meum.
C. Scio, cũ patre altercasti dudũ. & is nunc propterea tibi
Subcenset. nec te quiuit hodie cogere, illam ut ducères.
P. Immo etiam quo tu minus scis erumnas meas.
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio. coactus tua uoluntate es. P. mane,
Non dum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enicas? hoc audi. nunquam destitit
Instare, ut dicerem esse ducturum patri.
Suadere. orare. usqueadeo, donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Dauos. C. Dauos? P. interturbat. C. quam ob rem. P. nescio.
Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos. qui ausultauerim.

. Factum'ſt hoc Daue? D. factum. C. hem qd ais ſœlus?
At tibi Di dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omenes hunc coniectum in nuptias
Inimici uellent, quod, niſi hoc conſilium, darent?
. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
. Hac non ſubceſſit, alia adgrediemur uia.
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
. Immo etiam. nam ſatis credo ſi aduiglaueris,
Ex unis, gemnas mihi conficies nuptias.
. Ego Pamphile, hoc tibi pro ſeruitio debeo
Conari manibus, pedibus, noctes q;, & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum'ſt, ſiquid præter ſpem euenit ignoſcere.
Parum ſubceſſit quod ago, at facio ſedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.
. Cupio. reſtitue, in quem me adcepiſti, locum.
. Faciam. P. at iam hoc opus eſt.
. Hem. ſed mane. concrepuit à Glycerio oſtium.
. Nihil ad te. D. quæro. P. hem nuncine demum. D. at iam
hoc tibi inuentum dabo.

SCENA SECVNDA ACTVS QVARTI.

MYSIS ANCILLA. PAMPHILVS. CARINVS ADOLESCENTES. II. DAVVS SERVVS.

. i Am ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, &
mecum adductum

Tuum Pamphilū. tu modo anime mi noli te macerare.
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optume mihi te obfers
P. quid est?
M. Orare iussit, si se ames, hera, iam ut ad sese uenias.
Videre ait te cupere. P. uah perij. hoc malum integrascit.
Sicine me, atq; illā opera tua nunc miseros sollicitarier
Nam idcirco adcersor, nuptias qđ mihi adparari sensit.
C. Quibus quidem q̄ facile poterat quiesci, si hic quiesset.
D. Age si hic non insanit satis sua sponte. instiga. M. atque ædepol
P. Ea res est propterea quod nunc misera in mœrore'st. Mysis
Per omneis tibi adiuro deos, nunquā eā me deserturū.
Non, si cupiundos mihi sciam esse inimicos omneis homines.
Hanc mihi expetiui, contigit. conueniunt mores. ualeāt,
Qui inter nos dissidium uolunt. hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
M. Resipisco. P. non Apollinis magis uerum atque hoc responsum'st,
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, uolo. Sed si id nō poterit,
Id faciam in procliui, quod est, per me stetisse ut credat.
Quis uideor? M. miser æque, atq; ego. D. consilium quæro. C. fortis.
P. Scio, qđ conere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddā.
P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C. quid est? D. huic non tibi habeo, ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? ædo'. D. dies hic, mihi ut sit satis, uereor,

Ad agendum,

Ad agendum, ne uacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc uos amolimini. nã mihi impedimẽto estis.
Ego hanc uisam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. uerum uis dicam? D. immo etiam.
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
Eho tu impudens. non satis habes, qđ tibi dieculã addo.
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue attamen. D. quid ergo?
Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face, ad me ut uenias, si quid poteris.
Quid ueniam? nihil habeo. C. attamen siquid age. D. ueniam. C. siquid,
Domi ero. D. ita facto opus est. M. matura. D. iam inquam hic adero.

SCENA TERTIA. ACTVS QVARTI.

MYSIS. DAVOS.

Nihil'ne esse proprium cuiquam? Di uostrã fidem.
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum.
Amicum, amatorem, uirum in quouis loco
Paratum. uerum ex eo nunc misera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali'st, quàm illic boni.
Sed Dauos exit. mu homo, quid istuc obsecro'st?
Quo portas puerum? D. Mysis nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atq; astutia.

M. Quid nam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atq; ante nostram ianuam adpone. My. obsecro,
Hum'ne. D. ex ara hinc sume uerbenas tibi.
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia si forte opus ad herum iusurandum mihi
Non adposuisse, ut liquido possim. M. intellego.
Noua nunc religio in te istæc incessit, cedo'?
D. Moue ocyus te, ut quid agam porro intellegas.
Pro' Iuppiter. M. quid? D. sponsæ pater interuenit.
Repudio consilium, quod primum intenderam.
M. Nescio, quid narres. D. ego quoq; hinc ab dextera
Venire me adsimulabo, tu, ut subseruias
Orationi, utcunq; opus sit uerbis, uide.
M. Ego quid agas, nihil intellego. sed siquid est,
Quod mea opera opus sit uobis, aut tu plus uides,
Manebo. nequod uostrum remorer commodum.

QVARTI ACTVS. SCENA IIII.

CHREMES SENEX. MYSIS ANCILLA. DAVVS SERVVS.

Ch. Euertor, postq̃, quæ opus fuere ad nuptias
r Gnatæ, paraui, ut iubeam adcersi. sed qd hoc?
Puer hercle'st. mulier, tun' adposuisti hunc? M. ubi
Illic est? Ch. non mihi respondes. M. hem, nusquam est,
uæ miseræ mihi,
Reliquit me homo, atq; abijt. D. Di uostram fidem,
Quid turbæ'st apud forum? qd illic hominum litigant?

Tum annona cara'st. quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu obsecro hic me solam? D. hem, quæ hæc est fabula?
Eho Mysis puer hic unde est? quis'ue huc adtulit?
M. Satin' sanus es? qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hic neminem alium uideo? Ch. miror unde sit.
D. Dicturan quod rogo? M. Au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras: non tute ipse? D. uerbum si mihi
Vnum, præterquam, quod te rogo, faxis, caue.
M. Male dicas. D. unde'st, dic clare. M. à uobis. D. ah ah ah.
Mirum uero impudenter mulier si facit meretrix.
Ch. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' uidemur uobis esse idonei
In quibus sic inludatis? Ch. ueni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua.
Mane: caue quoquam ex istoc excessis loco.
M. Di te eradicent. ita me miseram territas.
D. Tibi ego dico an non? M. quid uis? D. at etiam rogas?
Cedò, cuium puerum hic adposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id quod scio: dic quod rogo.
M. Vestri. D. cuius nostri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
M. Eho, an non est? Ch. recte ego semper fugi has nuptias.
D. O' facinus animaduertendum. M. quid clamitas?
D. Quem'ne ego heri uidi ad uos adferri uesperi?
M. O' hominem audacem. D. uerum uidi Cantharam
Subfarcinatam. M. Dis pol habeo gratias
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit: cuius caussa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes uiderit,

Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.
Ch. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu sis sciens,
Ni puerum tollis iam ego hunc in mediam uiam
Prouoluam: teq; ibidem prouoluam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit. iam susurrari audio,
Ciuem atticam esse hanc. Ch. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. eho obsecro, an non cuius est?
Ch. Iocularium in malum insciens pene incidi.
D. Quis hic loquitur. O Chreme, per tempus aduenis.
Auscultа. Ch. Audiui omnia. D. an hæc tu omnia?
Ch. Audiui inquam a principio. D. audistin obsecro? hem
Scelera. hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est. non te credas Dauom ludere.
M. Me miseram. nihil pol falsi dixi mi senex.
Ch. Noui rem omnem. sed est simo intus? D. est.
M. Ne me adtingas scelestе. si pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?
D. Hic socer est. alio pacto haud poterant fieri,
Vt scire hæc, quæ uolumus. M. prædiceres.
D. Paulum interesse cænses ex animo omnia
Vt fert natura facias, an de industria?

SCENA V. ACTVS IIII.

CRITO HOSPES. MYSIS ANCILLA. DAVVS SERVVS.

C. N hac habitasse platea dictum'st Chrysidem,
i Quæ se inhoneste optauit parare hic diuitias,

Potius, quàm in patria honeste pauper uiuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, uideo. saluete. M. obsecro.
Quem uideo? est'ne hic Crito sobrinus Chrysidis?.
Is est. C. o' Mysis salue. M. saluos sis Crito.
Cr. Itan Chrysis? hem. Mynos quidē pol miseras perdidit.
C. Quid uos? quo pacto hic? satin' recte? My. nos'ne?
Vt quimus, aiunt, quando ut uolumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?
M. Vtinā. C. an non dū etiā? haud auspicato huc me adpuli.
Nam pol, si id scissem, nunquam huc retulissem pedem.
Semper enim eius dicta est hæc, atq; habita est soror.
Quæ illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile, atq; utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorem ei. nam fere
Grandiuscula iam profecta'st illinc. clamtent,
Me sycophantam hæreditatem persequi,
Mendicum. tum ipsam dispoliare non licet.
M. Optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eā. quando huc ueni, ut uideā. M. maxume.
D. sequar hos. nolo me in tempore hoc uideat senex.

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

CHREMES. SIMO. SENES II.

Ch. Atis iam satis Simo spectata erga te amicitia'st mea
s Satis pericli cæpi adire. orandi iam finē facē.

Dum ſtudeo obſequi tibi, penè illuſi uitam filiæ.

S. Immo enim q̃ maxume abs te oro, atq; poſtulo Chreme,
Vt beneficium uerbis initum dudũ, nunc re cõprobes.

Ch. Vide, quàm inicus ſis præſtudio, dũ efficias id, qd̃ cupis,
Neq; modum benignitatis, neq;, quid me ores, cõgitas.
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniurijs.

S. Quibus? Ch. ah rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo
In alio obcupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias:
Eius labore, atque eius dolore gnato ut mediarer tuo.
Impetraſti, incepi, dum tulit res. nunc non fert, feras.
Illam hinc auẽ eſſe aiunt. puer eſt natus. nos miſſos face.

S. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile'ſt, illum eſſe q̃deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta, atq; incepta omnia.
Vbi ea cauſſa, quãobrem hæc faciunt, erit adempta his: deſinent.

Ch. Erras. cum Dauo ego met uidi iurgantem ancillam. S. ſcio. Ch. at
Vero uoltu, cum ibi me adeſſe. neuter tum præſenſerat.

S. Credo, & id fãcturas, Dauos dudum prædixit mihi.
Et neſcio, quid tibi ſim oblitus hodie, ac uolui dicere.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DAVVS SERVVS. CHREMES. SIMO SENES. DROMO SERVVS.

D. Nimo iam nunc otioſo eſſe impero. Ch. hem
 Dauom tibi.

Vnde egreditur? D. meo præsidio, atq; hospitis. S. quid illud mali'st?

Ego commodiorem hominem aduentum ad tempus nō uidi. S. sælus,

Quem nam hic laudat? D. omnis res est iam in uado. S. æsso adloqui.

Herus est. quid agam? S. o' salue bone uir. D. hem Simo o' noster Chreme,

Omnia adparata iam sunt intus. Ch. curasti probe.

Vbi uoles, adcerse. S. bene sanè. id enimuero hic nunc abest.

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negoci'st? D. mihin'? S. ita.

Mihi'ne? S. tibi ergo. D. modo introi. S. quasi ego, quàm dudum rogem.

Cum tuo gnato una'. S. an ne'st intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixtin', esse inter eos inimicitias carnifex?

Sunt. S. cur igitur hic est? Ch. quid illum censes? cum illa litigat.

Immo uero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.

Nescio quis senex modo uenit. ellum, confidens, catus,

Cum faciem uideas, uidetur esse quanti uis preti.

Tristis seueritas inest in uoltu, atq; in uerbis fides.

Quid nam adportas? D. nihil equidem, nisi quod illum audiui dicere.

Quid ait tandē? D. Glycerium se scire esse ciuē atticā.

Hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dromo. D. audi. S. uerbum si addideris. Dromo.

D. Audi obsecro. Dro. Quid uis? S. Sublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dro. Quem? S. Dauom. Da. quamobrem? S. quia lubet. rape inquam. D. quid fea? S. rape.
Da. Si quidquam mentitum inuenies, occidito. S. nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. D. temetsi hoc uerum'st
S. tu tamen
Cura ad seruandum uinctum. atq; audin'? quadrupedem constringito.
Age nunc iá ego pol hodie, si uiuo, tibi ostendam, herũ quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. Ch. ah ne sæui tantopere. S. Chreme.
Pietatem gnati. non'ne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium.
Age Pamphile. exi Pamphile. ecquid te pudet?

ACTVS QVINTI SCENA III.

PAMPHILVS ADOLESCENS. SIMO. CHREMES. SENES II.

P. Vis me uolt? perij, pater est. S. quid ais omnium? Ch. ah,
q Rem potius ipsam dic' ac mitte male loqui.
Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possiet.
S. Ain tandem ciuis Glycerium'st? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant. O' ingentem confidentiam.
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Vide, num eius color pudoris signum usquam indicat?

Adeo impotenti esse animo, ut præter ciuium
Morem, atq; legem, & sui uoluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
. Me miserum. S. modo'ne id demum sensti Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes aliquo pacto efficundum tibi.
Eodem die istuc uerbum uere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem huius solicito amentia? an
Vt pro huius peccatis ego supplicium subferam?
Immo habeat· ualeat· uiuat cum illa. P. mi pater.
. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.
Domus, uxor, liberi, inuenti inuito patre.
Adducti qui illam ciuem hinc dicant. uiceris.
. Pater licet'ne paucă? S. quid dices mihi? Ch. at
Tamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? Ch. at tamen dicat sine. S. age dicat· sino.
. Ego me amare hăc, fateor· si id peccare'st, fateor id quoq;.
Tibi pater me dedo. quid uis oneris impone. impera.
Vis me uxorem ducere· hanc uis amittere? ut potero
feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas a' me adlegatum
hunc senem.
Sine me expurgem. atq; illum huc corăm adducă. S. ad
ducas? P. sine pater.
Ch. Aecum postulat. da ueniam. P. sine te hoc exorẽ. S. sino.
Quid uis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar
Chreme.
Ch. Pro peccato magno paululum supplicij satis est patri.

ACTVS QVINTI SCENA IIII

CRITO HOSPES. CHREMES. SIMO. SENES II. PAMPHILVS. ADOLESCENS.

Cr. Ite orare unã harum quæ uis causſa me, ut faciã monet
Vel tu, uel quod uerum'ſt, uel quod ipſi cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem uideo? certe is't. Cr. ſaluos ſis Chreme.

Ch. Quid tu Athenas inſolẽs? Cr. euenit. ſed hicine'ſt Simo?

Ch. Hic. S. men' quæris? eho tu Glycériũ hinc ciuem eſſe ais?

Cr. Tu negas? S. Ita'ne huc paratus aduenis? Cr. quare. S. rogas?
Tu'ne impune hoc facias? tu'ne hic hoies adoleſcẽtulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem inlicis?
Solicitando, & pollicitando eorũ animos lactas? Cr. ſanus'ne es?

S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?

P. Perij. metuo, ut ſubſtet hoſpes. Ch. ſi Simo hũc noris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus hic eſt uir. S. hic uir ſit bonus?
Ita'ne adtemperate uenit hodie in ipſis nuptijs?
Vt ueniret antehac nũq̃? eſt uero huic credẽdũ Chreme?

P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re illũ quod moneã probe.

S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. ſic Crito'ſt hic. mitte. Cr. uideat, qui ſiet.
Si mihi pergit, quæ uolt, dicere, ea, quæ non uolt audiet.

o istæc moueo, aut curo? non tu tuũ malum æquo animo feres?

ã ego quæ dixi, uera, an falsa, audieris· iã sciri potest.

tticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus est.

istæc una parua uirgo. tum ille egens, forte adplicat rimum ad Ghrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. Ch. sine.

ta'ne uero obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit,

ui eum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse atticum. ibi mortuus est. Ch. eius nomẽ? Cr. nomẽ tam cito tibi, hania. Ch. hem, perij. Cr. uerum hercle opinor fuisse Phaniam.

Hoc certo scio, Rhamnusiũ se aiebat eẽ. Ch. o' Iuppiter. adem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere Ch. utinam

d sit, quod spero. eho dic mihi, quid eam tum Crito?

uam'ne esse aiebat? Cr. non. Ch. Cuiam igitur? Cr. fratris filiam.

Certe mea'st. Cr. quid ais? S. qd tu ais? P. adrige aureis Pamphile.

Qui credis? Ch. Phania ille, frater meus fuit. S. noram, & scio.

s hinc bellum fugiens, meq; in Asiam persequens, proficiscitur.

Tum illam hic relinquere'st ueritus. post illa nunc primum audio.

Quid illo sit factum. P. uix sum apud me, ita animus commotus est metu,

spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multis tuam inueniri gaudeo. P. credo pate
Ch. At mihi unus scrupulus etiã restat: q me male habe
P. dignus es
Cum tua religione, odio. nodum in scirpo quæris. C
quid istuc est?
Ch. Nomen non conuenit. Cr. fuit hercle aliud huic paru
Ch. quod Crito.
Nunquid meministi? Cr. id quæro. P. ego ne huius mem
riam patiar meæ
Voluptati obstare? cum ego possim in hac re medica
mihi.
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Pasibula'st. C
ipsa'st. Ch. ea'st.
P. Ex ipsa mulier audiui. S. omnes nos gaudere hoc Chrem
Te credo credere. Ch. Ita me di ament, credo. P. qui
restat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. o' lepi
dum patrem,
De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causs
optuma'st.
Nisi qd pater aliud ait. P. nempe. S. id scilicet. Ch. Do
est Pamphile,
Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam. eho m
cum Crito.
Nam illam me haud nosse credo. S. cur non illam hu
transferri iubes?
P. Recte admones. Dauo istuc dedã iam negoci. S. nõ potest.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, et maius. P. qd
nam? S. uinctus est.

ter, non recte uinctu'st. S. haud ita iussi. P. iube solui
obsecro.
ge fiat. P. at matura. S. eo intro. P. o' faustum, & fe-
licem hunc diem.

ACTVS QVINTI. SCENA V.

CARINVS. PAMPHILVS ADOLESCENTES. DAVVS SERVVS.

p ROuiso quid agat Pamphilus, atq; eccum. P. ali
quis forsan me putet
Nõ putare hoc uerũ: at mihi nũc sic esse hoc uerũ lubet.
Ego uitam deorũ propterea sempiternam esse arbitror,
Quod uoluptates eorum propriæ sunt. nam mihi im-
mortalitas
Parta'st: si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.
Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc
narrem, dari?
Quid illuc gaudi'st? P. Dauom uideo. nemo'st, quẽ mal-
lem omnium.
Nam hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia.
Pamphilus ubinam hic est? P. Daue. D. quis nam homo
est? P. ego sum. D. o' Pamphile.
Nescis quid mihi obtigerit. D. certe, sed quid mihi obti-
gerit, scio.
Et qdẽ ego. D. more hoium euenit, ut qđ sim nactus mali
prius resciscæres tu, quàm ego, qđ tibi euenit boni.
Mea Glycerium suos parentes reperit. D. o' factum be-
ne. C. hem.

P. Pater amicus ſumm⁹ nobis. D. quis? P. Chremes. D. n
ras probe.

P. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam. C. num i
ſomniat

Ea, quæ uigilans uoluit? P. tum de puero Daue? D.
deſine.

Solus eſt, quẽ diligũt Di. C. ſalus ſum, ſi hæc uera ſun
Conloquar. P. quis homo'ſt? Carine, in tempore ipſo m
hi aduenis.

C. Bene factum. P. hem, audiſtin? C. omnia, age, me in ſe
cundis reſpice.

Tuus eſt nunc Chremes. Facturũ, quæ uoles, ſcio eſſe oi
P. Memini, atq; adeo longum'ſt, nos illum expectare, dum
exeat.

Sequere hac me. intus apud Glycerium'ſt nunc. tu Dau
abi domum.

Propera, adcerſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas? qui
ceſſas? D. eo.

Ne expectetis, dum exeant huc. intus deſpondebitur.
Intus tranſigetur, ſiquid eſt, quod reſtet. Plaudite.

Aldus Recenſui.

Phædria	*adoleſcens.*
Parmeno	*ſeruus.*
Thais	*meretrix.*
Gnatus	*paraſitus.*
Chærea	*adoleſcens.*
Thraſo	*miles.*
Pythias	*ancilla.*
Chremes	*ſenex.*
Antipho	*adoleſcens.*
Dorias	*ancilla.*
Dorus	*eunuchus.*
Sanga	*ſeruus.*
Sophrona	*nutrix.*
Laches	*ſenex.*

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. POSTHVMIO. L. CORNELIO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS, TIBIIS DVABVS DEXTRIS, GRAECA MENANDRV. FACTA SECVNDA, MODOS FECIT FLACCVS, M. VALERIO. C. FANNIO COSS.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

ORO REM *falsò dictitatam* Thaidis,
ſ Id *ipſum ignorans miles abduxit* Thraſo.
Ipſiq; *donat. erat hæc ciuis* Attica.
Eidem *eunuchum, quem emerat, tradi iubet*
Thaidis *amator* Phædria, *ac rus ipſe abit,*
Thraſoni *oratus biduum concederet.*
Ephebus *frater* Phædriæ *puellulam*
Cum *deperiret, dono miſſam* Thaidi,
Ornatu *eunuchi induitur· ſuadet* Parmeno,
Introijt· *uitiat uirginem· ſed* Atticus
Ciuis *repertus frater eius, conlocat*
Vitiatam Ephebo, Phædriam *exorat* Thraſo.

ADILON

ADILON.

ERETRIX Adoleſcentem cuius mu-
m tuo amore.
Tenebatur excluſit eiq; reuocato
Excluſionis cauſſas reddidit eius frater
Minor natu, uirginem, quam miles
Meretrici dono muſerat amare cœpit.
Deductuſq; in domum meretricis, pro eunucho uitiat.
Reitaq; cognita, cum illuſam ſe meretrix
Doleret, ab eodem adoleſcente, placatur.
Interuentuq; fratris eius cuem cognitam,
Athenienſem duxit uxorem miles quoq;
In partem meretricij amoris receptus illuditur.

PROLOGVS.

I quiſquã eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
ſ Quamplurimis, & minime multos læ-
dere.
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſiquis eſt qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimet eſſe, ſic exiſtimet, ſciat
Reſponſum non dictum eſſe, quale ſit prius
Qui bene uertendo, & eas deſcribendo male,
Ex Græcis bonis latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atq; in Thenſauro ſcripſit cauſſam dicere,
Prius unde petitur aurum, quare ſit ſuum,
Quàm illi qui petit, unde eſſet thenſaurus ſibi,

Aut unde in patrium mònimentum peruenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet.
Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi.
Is ne erret moneo: & desinat lacessere.
Habeo alia multa: quæ nunc condonabuntur:
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita ut facere instituit. Nunc quam acturi sumus
Menandri EVNVCHVM, Postq̃ ædiles emerunt:
Perfecit sibi ut inspiciundi esset copia:
Magistratus cum ibi adesset, occepta'st agi.
Exclamat furem, non poetam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse uerborum tamen.
COLACEM Esse Neui, & Plauti ueterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam, et militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia'st
Poetæ: non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse uos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est in ea est parasitus colax,
Et Miles glorioſus: eas se non negat
Personas transtulisse in eunuchum suam
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas scisse sese, id uero pernegat.
Quod si personis isdem uti alijs non licet:
Qui magis licet, currentes seruos scribere,
Bonas matronas facere meretrices malas,
Parasitum edacem, glorioſum militem,
Puerum supponi, falli per seruum senem,
Amare, odisse, suspicari? deniq;
NVLLVM EST Iam dictum, quod non dictum sit prius.

Quare æquum est uos cognoscere atq; ignoscere,
Quæ ueteres factitarunt si faciunt noui.
Date operam, & cum silentio animaduortite,
Vt pernoscatis quid sibi eunuchus uelit.

ACTVS PRIMI SCENA. I.

PHAEDRIA ADOLESCENS.
PARMENO SERVVS.

Vidigitur faciam? non eam, ne nunc quidem
q Cum adcersor ultro? an potius ita me cõparẽ,
Non perpeti meretricum contumelias.
Excluſit, reuocat redeam? non ſi me obſecret.
. Siquidem hercle poſſis, nihil prius, neq; fortius.
Verum ſi incapies, neq; perficies nauiter.
Atq; ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam uenies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe actum'ſt iliicet
Periſti eludet ubi te uictum ſenſerit.
h. Proin tu dum eſt tempus etiam, atq; etiam cogita.
. Here, quæ res in ſe neq; conſilium, neq; modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt uitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, indutiæ,
Bellum, pax rurſum incerta hæc ſi te poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas
Quàm ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas.
Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo,

Mori me malim. sentiet qui uir siem.
Hæc uerba una mehercle falsa lachrumula
Quam oculos terendo misere, uix ui expresserit,
Restinguet: et te ultro accusabis: & dabis ei
Vltro supplicium. Ph. o' indignum facinus, nunc ego et
Illam scelestam esse, & me miserum sentio.
Et tædet, & amore ardeo: & prudens, sciens,
Viuus, uidensq; pereo: nec quid agam scio.
Pa. Quid agas? nisi ut te redimas captum quàm queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te adflictes. Ph. ita'ne suades? Pa. si sapis,
Neq; præterquam quas ipse amor molestias
Habet addas: & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS PRIMI SCENA II.

THAIS MERETRIX. PHAEDRIA. ADOLESCENS. PARMENO SERVVS.

Iseram me, uereor ne illud grauius Phædria
m Tulerit: ne'ue alior sum, atq; ego feci, adœperit:
Quod heri intromissus non est. Ph. totus Par-
meno
Tremo, horreoq;, postq̃ aspexi hanc. Pa. bono animo es.
Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.
Th. Quis hic loquitur? ehem tun' eras hic mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non recta introibas? Pa. cæterum
De exclusione uerbum nullum. Th. quid taces?

Ph. Sane quia uero hæ mihi patent semper fores
Aut quia sum apud te primus. Th. missa istæc face.
Ph. Quid missa? o Thais Thais, utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet
Aut ego istuc abs te factum nihilipenderem.
Th. Ne cruciа te obsecro anime mi Phædria
Non pol quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci. sed ita erat res. faciundum fuit.
Pa. Credo (ut fit) misera præ amore exclusit hunc foras.
Th. Sicine ais Parmeno? age, sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. Ph. fiat. Th. dic mihi
Hoc primum, potin est hic tacere? Pa. ego ne? optume.
Verum heus tu lege hac tibi meam astringo fidem.
Quæ uera audiui taceo, & contineo optume.
Sin falsum, aut uanũ, aut finctum'st, continuo palam'st.
Plenus rimarum sum. hac, atq; illac perfluo.
Proin taceri si uis, uera dicito.
Th. SAMIA Mihi mater fuit. ea habitabat Rhodi.
P. Potest taceri hoc. Th. ibi tum matri paruolam.
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. ciuem'ne? Th. arbitror.
Certum non scimus. matris nomen, & patris
Dicebat ipsa. patriam, & signa cætera
Neq; scibat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus
Vnde emerat, se audisse abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educare, ita ut si esset filia.
Sororem pleriq; esse credebant meam.

Ego cum illo quo cum uno rem habebam tum hospite,
Abij huc· qui mihi reliquit hæc quæ habeo omnia.
P. Vtrunq; hoc fálsum est, effluet. Th. qui istuc? Pa· quia
Neq; tu uno eras contenta, neq; solus dedit·
Nam hic quoq; bonam, magnam q; partem ad te attulit.
Th. Ita'st· sed sine me peruenire quo uolo.
Interea mules qui me amare occperat·
In Cariam est profectus· te interea loca
Cognoui· tute scis post illa, quàm intumum
Habeam te· et mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. P. oh dubiũ ne id est?
Th. Hoc agitte amâbo, mater mea illic mortua'st.
Nuper eius frater aliquantum ad rem est auidior.
Is ubi hanc forma uidet honesta uirginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, ilico
Producit· uendit· forte fortuna adfuit
Hic meus amicus· emit eam, dono mihi
Imprudens harum rerum, ignarus q; omnium,
Is uenit· postquam sensit me tecum quoq;
Rem habere· fingit caussas, ne det sedulo,
Ait si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me· ac non id metuat, ne ubi acceperim
Se se relinquam, uelle se illam mihi dare,
Verum id uereri· sed ego quantum suspicor,
Ad uirginem animum adiecit. Ph. etiam' ne amplius?
Th. Nihil· nam quæsiui nunc ego eam mi Phædria.
Multæ sunt caussæ, quam ob rem cupio abducere.
Primum, quod soror est dicta, prætera ut suis
Restituam, ac reddam· sola sum· habeo hic neminem,
Neq; amicum, neq; cognatum· quam ob rem Phædria

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amâbo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum prioris partis per hosce aliquot dies
Apud me habere. nihil respondes? Ph. pessuma.
Egon quidq̃ cum istis factis tibi respondeam?
Heu noster, laudo, tandem perdoluit. uir es.
. Aut ego nesciebam quorsum tu ires? paruola
Hinc est abrepta. eduxit mater pro sua.
Soror dicta'st. cupio abducere, ut reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc uerba huc redeunt. deniq;
Ego excludor. ille recipitur. qua gratia?
Nisi illum plus amas quàm me. et istam nunc times
Quæ aduecta'st, ne illum talem præripiat tibi.
. Egon id timeo? Ph. quid te ergo aliud solicitat? cedo'
Num solus ille dona dat? nunc ubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Non'ne ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus
Quæsiui. porro' eunuchum dixti uelle te,
Quia solæ utuntur his reginæ, repperi.
Heri minas uiginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria,
Ob hæc facta abs te spernor. Th. quid istic Phædria.
Quanquam illam cupio abducere, atq; hac re arbitror
Id fieri posse mexume. ueruntamen
Potius q̃ te inimicum habeam. faciam ut iusseris.
. Vtinam istuc uerbum ex animo, ac uere dicæres.
Potius q̃ te inimicum habeam, si istuc crederem
Syncere dici, quid uis possem perpeti.
Labascit uictus uno uerbo quàm cito.

Th. Ego non ex animo misera dico? quam iocō
Rem uoluisti à me tandem, quin perfecēris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te biduum
Saltem ut concedas solum. Ph. siquidem biduum,
Verum ne fiant isti uiginti dies.
Th. Profecto non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.
Th. Non fiet hoc modo sine te exorem. Ph. scilicet
Facundum est quod uis. Th. merito te amo. Ph. bene facis.
Rus ibo ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum'st mos gerundus est Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. Pa. maxume.
Ph. In hoc biduum Thais Vale. Th. mi Phædria
Et tu nunquid uis aliud? Ph. ego'ne quid uelim?
Cum milite isto præsens, absens ut sies.
Dies, noctesq; me ames. me desyderes.
Me somnies. me expectes. de me cogites.
Me speres. me te oblectes. mecum tota sis.
Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.
Th. Me miseram, forsitan hic mihi paruam habeat fidem.
Atq; ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol quæ mihi sum conscia hoc certo scio,
Neq; me finxisse falsi quidquam. neq; meo
Cordi esse quenquam cariorem hoc Phædria.
Et quidquid huius feci, caussa uirginis
Feci. nam me eius spero fratrem propemodum
Iam reperisse adolescentem adeo nobilem,
Et is hodie uenturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro, atq; expectabo dum uenit.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

PHAEDRIA ADOLESCENS. PARMENO SERVVS.

Ph. Ac ita ut iussi, deducantur isti. P. faciam. Ph. f. at diligenter.

P. Fiet. Ph. at mature. P. fiet. Ph. satine hoc mandatum'st tibi?

P. Ah rogitare quasi difficile sit. utinam
Tam aliquid inuenire facile possis Phædria
Quàm hoc peribit. ph. ego quoq; una` pereo, quod mihi est carius.

P. Ne istuc tam iniquo patiare animo. Ph. minime. P. quin
Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?

Ph. Munus nostrum ornato uerbis quod poteris. &
Illum æmulum quod poteris, ab ea pellito.

P. Memini, tameti nullus moneas. ph. ego rus ibo, atq; ibi manebo.

P. Censeo. Ph. sed heus tu. P. quid uis? Ph. censen posse me obfirmare, &
Perpeti ne redeam interea? P. te ne? non hercle arbitror.
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.

Ph. Opus faciam, ut defatiger usq; ingratus ut dormiam.

P. Vigilabis lassus. hoc plus facies. Ph. abi sis. nihil dicas Parmeno.
Eiciúda hercle hæc mollities animi. nimis mihi indulgeo.
Tádem ego non illa cæream, si sit opus, uel totum triduum? P. hui

Vniuersum triduum? uide quid agas. ph. stat sententia.
P. Di boni quid hoc morbi est? adeon homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis seuerus quisq̃, nec magis continẽs.
Sed quis hic est qui huc pergit? at at hic quidem est parasitus. Gnato
Militis ducat secum unà uirginem huic dono. papæ
Facie honesta, mirũ ni ego me turpiter hodie hinc dabo,
Cũ meo decrepito hoc eunucho. hæc supat ipsam Thaidẽ.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

GNATO PARASITVS. PARMENO SERVVS.

G. I immortales homini homo qd præstat? stulto
d | intelligens
Quid interest? hoc adeo ex hac re uenit in mẽtem mihi.
Conueni hodie adueniẽs quẽdá mei loca hinc atq; ordinis
Hominẽ, haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentũ, squalidũ, ægrum, pannis, anniséq; obsitum.
Quid istuc ornati'st inquam? quoniam miser quod habui perdidi. hem
Quò redactus sum? omnes noti me atq; amici deserunt.
Hic ego illũ contẽpsi præ me. qd homo inq̃ ignauissime?
Itan parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
simul consilium cum re amisti. uiden me ex eodem ortum loco,

Qui color, nitor, uestitus, quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo, neq; quidquam habeo: nihil cum est, nihil
desit tamen.
At ego infelix, neq; ridiculus esse, neq; plagas pati
Possum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras uia.
Olim isti fuit generi quondã quæstus apud sæclũ prius
Hoc nouum est aucupium: ego adeo hanc primus inue-
ni uiam.
Est genus hominum qui esse primos se omniũ rerũ uolũt:
Nec sunt: hos consector: hisce ego nó paro me ut rideant:
Sed his ultro adrideo, et eorum ingenia admiror simul:
Quidquid dicunt laudo: id rursum si negant, laudo
id quoq;.
Negat qs, nego: ait, aio: postremo imperaui ego met mihi
Omnia adsentari: is quæstus nunc est multo uberrimus.
Satum hercle hominem, hic homines prorsus ex stultis in
sanos facit.
Dum hæc loquimur, interea loci ad macellũ ubi uenimus,
Concurrunt læti mi obuiã Cupedenarij, Cetarii, Lani,
Coqui, Fartores, Piscatores, Aucupes,
Quibus & re salua & perdita profueram, & pro-
sum sæpe:
Salutant: ad cœnam uocant: aduentum gratulantur.
Ille ubi miser, famelicus uidet me esse in tantum honorẽ:
Et tam facile uictum quærere, ibi homo cœpit me obse-
crare,
Vt sibi licæret discere id de me. sectari iussi,
Tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti ita ut gnatonica uocentur.
Viden' otium, & cibus qd faciat alienus? G. sed ego cesso

Ad Thaidē hāc deducere, et rogitare ad cœnā ut ueniat.
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem uideo
Riualis seruū salua res est. nimirū hic homines frigent.
Nebulonem hunc cērtum'st ludere. P. ijcē hoc munere ar
bitrantur
Suam Thaidem esse. G. plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnato. quid agitur? P. statur.
G. uideo.

P. Nunquid nam hic quod nolis uides? P. te. G. credo, at nū
quid aliud?

P. Quid dum? G. quia tristis es. P. nihil equidem. G. ne sis,
sed quid uidetur
Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. uro homi
nem. P. ut falsus.

G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc
nunc dicis
Eiectos hinc nos, OMNIVM RERVM HEVS
uicissitudo est.

G. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam.
Ne sursum, deorsum cursites, ne'ue usq; ad lucem uigiles.
Ecquid beo te? P. men'? papæ. G. sic soleo amicos. P.
laudo.

G. Detineo te fortasse. tu profectus alio' fueras.

P. Nusquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operæ, fac
ut admittar
Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia
istam ducis.
G. Num quem euocari hinc uis foras? P. sine biduū hoc
prætereat,
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus.

Næ tu istas faxo calabus sæpe insultabis frustra.
G. Etiam tu hic stas Parmeno? eho num nam tu hic relictus custos,
Neqs forte interruntius clàm à milite ad istã cursitet?
P. Facete dictum: mira uero muliti quæ placeant.
Sed uideo herilem filium minorem huc aduenire.
Miror quid ex Peiræo abierit: nam ibi custos publicæ est nunc.
Non temere est, & properans uenit: nescio quid circunspectat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CHAEREA ADOLESCENS.
PARMENO SERVVS.

CCIDI.
Neq; uirgo est usquam: neq; ego qui illam è conspectu amisi meo.
Vbi quæram? ubi inuestigem? quem perconter? quam insistam uiam?
Incertus sum, una hæc spes est, ubi ubi est diu cælari non potest.
O faciem pulchrã: deleo oẽs dehinc ex animo mulieres.
Tædet harum quotidianarum formarum. P. ecce autem alterum
Nescio quid de amore loquitur. o infortunatum senem.
Hic uero est, qui si occeperit amare, ludum, iocumq;
Dices fuisse illũ alterũ, præ ut huius rabies quæ dabit.
Ch. Vt illũ Di, Deæq; seniũ ꝑdant, ꝙ me hodie remoratus est:

Meq; adeo qui restiterim· tum autem qui illum non floccifecerim.

Sed eccum Parmenonem· salue. P. quid tu es tristis, qd'ue es alacris?

Vnde is? Ch. ego nescio hercule. neq; unde eam, neq; quorsum eam,

Ita prorsum oblitus sum mei.

P. Qui quæso? Ch. amo. P. hem. Ch. nunc te Parmeno ostendes qui uir sies.

Scis te mihi sæpe pollicitũ esse Chærea aliqd inueni mõ

Quod ames· in ea re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam,

Cum in cellulam ad te patris penum omne congerebam clanculum.

P. Age inepte. Ch. hercle hoc factum'st. fac sis nunc promissa appareant.

P. Si adeo digna res est, ubi tu neruos extendas tuos.

Ch. Haud similis uirgo'st uirginum nostrarum· quas matres student

Demissis humeris esse, uincto pectore, ut graciles sient.

Siqua est habitior paulo, pugilẽ esse aiũt· deducunt cibũ,

Tametsi bona'st natura reddunt curatura uinceas.

Itaq; ergo amantur. P. quid tua istæc? Ch. noua figura oris. P. papæ.

C. Color uerus, corpus solidum & succiplenum. P. anni? Ch. anni, sedecim.

P. Flos ipse. C. hãc tu mihi uel ui, uel clàm, uel precario

Fac tradas· mea nihil refert dum potiar modo.

P. Quid uirgo, cuia'st? Ch. nescio hercle. P. unde'st? Ch. tantundem. P. ubi habitat?

Ch. Ne id quidem. P. ubi uidisti? Ch. in uia. P. qua ratione
amisti? Ch. id equidem
Aduenies mecum stomachabar modo. neq;
Quenquã esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduersæ sient.
P. Quid hoc est sceleris? Ch. perij. P. qd factũ'st? Ch. rogas?
Patris cognatum, atq; æqualem Archidemudem
Nostin? P. quid ni. Ch. is, dum sequor hãc, fit mihi obuiã.
P. Incommode hercle. Ch. immo enimuero infeliciter.
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his mensibus
Sex, uel septem prorsum non uidisse proximis.
Nisi nunc cum minime uellem, minimeq; opus fuit.
Eho non'ne hoc monstri simile'st? quid ais? P. maxume.
Ch. Continuo adcurrit ad me quàm longe quidem,
Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens.
Heus heus dico tibi Chærea inquit. restiti.
Scin quid ego te uolebam? dic cras est mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter uuntues
Patri, aduocatus mane mihi esse, ut meminerit.
Dum hæc dicit abijt hora. rogo nunquid uelit.
Recte inquit, abeo. cum huc respicio ad uirginem
Illa sese interea commodum huc aduorterat
In hanc nostram plateam. P. mirũ ni hanc dicit. modo
Huic quæ data'st dono. Ch. huc cũ aduenio, nulla erat.
P. Comites secuti scilicet sunt uirginem?
Ch. Verum parasitus cum ancilla. P. ipsa'st scilicet.
Desine iam conclamatum'st. C. alias res agis.
P. Istuc ago quidem. Ch. nostin quæ sit dic mihi, aut
Vidistin? P. uidi. noui, scio quò abducta sit.

Ch. O Parmeno mi nostin? P. noui. Ch. & scis ubi siet?
P. Huc deducta'st ad Thaidē meretricem ei dono data'st.
Ch. Quis is est tā potens cū tāto munere hoc? P. miles Thra
Phædriæ riualis. Ch. duras fratris partes prædicas. (so
P. Immo si scias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. Ch. quod nam quæso hercle? P.
eunuchum. Ch. illum'ne obsecro
Inhonestum hominem, quem mercatus est here senem
mulierem?
P. Istunc ipsum. Ch. homo quatietur certe cum dono foras.
Sed istam Thaidē non sciui nobis uicinā. P. haud diu'st.
Ch. Perij, nunq̄ ne etiam me illā uidisse? chodum dic mihi.
Est'ne, ut fertur, forma? P. sane'. C. at nihil ad nostram
hanc. P. alia res est.
C. Obsecro hercle Parmeno, fac ut potiar. P. faciam sedu-
lo, ac
Dabo operam. adiuuabo. nunquid me aliud uis? C. quò
nunc is? P. domum.
Vt mācapia hæc ita ut iussit frater, deducam ad Thaidē.
Ch. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc
detur domum.
P. Quid ita? Ch. rogitas? summa forma sempcōseruā domi
Videbit. colloquetur. aderit unà in unis ædibus.
Cibum nonnunquam capiet cum ea. interdum propter
dormiet.
P. Quid si nunc tu te fortunatus fias? Ch. quare Parmeno?
Respondē. P. capias tu illius uestem. C. uestem? quid tum
postea?
P. Pro illo te ducam. C. audio. P. te esse illum dicam. Ch.
intellego.

P. Tu illis

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illũ dicebas modo.
Cibũ una' capias, adsis, tangas, ludas, propter dormeas.
Quandoquidem illarum neq; quisquam te nouit, neq; scit qui sies.
Præterea forma, ætas ipsa'st facile ut pro eunucho probes.
Ch. Dixti pulchre. nunquam uidi melius consilium dari.
Age eamus intro. nunc iam orna me. abduc, duc, quantum potes.
P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid ego egi miser?
Quo' trudis? perculeris iã tu me? tibi equidẽ dico mane.
Ch. Eamus. P. pergin? C. certum'st. P. uide ne nimium callidum hoc sit modo.
C. Non est profecto, sine. P. istæc in me cudetur faba, ah
Flagitium facimus. Ch. an id flagitium'st, si in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostrãq; adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis.
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam, ut ab illis fallimur.
An potius hæc pati? ah æquum est fieri ut à me ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? illud merito factũ omnes putent.
P. Quid istic? si certum'st facere, faciã. Verũ ne post cõferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubes'ne? Ch. iubeo, cogo, atq; impero.

P. *Nunquam defugiam authoritatem· sequere·*Ch.*Diuortant bene.*

ACTVS TERTII SCENA I.

THRASO MILES. GNATO. PARMENO.

T. *Agnas uero agere gratias* Thais *mihi.*
Gn. *m* Ingentes.T.*ain'tu lætã'st·*G.*nõ tã ipso q̃dẽ*
Dono,q̃ abs te datum esse·id uero serio
*Triumphat.*P.*huc prouiso ut ubi tempus siet*
*Deducam·sed eccum militem.*T.*est istuc datum*
Profecto,ut grata mihi sint quæ facio omnia.
G. *Aduorti hercle animum.*T.*uel rex semper maximas*
Mihi agebat quidquid fœram·alijs non item.
G. *Labore alieno magno partam gloriam,*
Verbis sæpe in se transmouet,qui habet salem,
*Qui in te est.*T.*habes·*G.*rex te ergo in oculis.*T.*scilicet.*
G. *Gestire.*T.*uerum credere omnem exercitum,*
*Consilia.*G.*mirum·*T.*tum sicubi eum satietas*
Hominum,aut negoti,siquando odium cœperat,
*Requiescere ubi uolebat,quasi nostin·*G.*scio.*
*Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo·*T.*teneo.*
*Tum me conuiuam solum abducebat sibi.*G.*hui*
*Regem elegantem narras.*T.*immo sic homo'st*
*Perpaucorum hominum.*G.*immo nullorum arbitror,*
*Si tecum uiuit.*T.*inuidere omnes mihi·*
Mordere clanculum·ego non floccipendere.
Illi inuidere misere·uerum unus tamen

Impensæ elephantis, quem mdicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso inquam Strato
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre me hercle dictum & sapienter: papæ
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus ilico.
G. Quid ni esset? P. di uestram fidem hominem perditum,
Miserumq;, & illum sacrilegum. T. quid illud Gnato.
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio:
Nunquid tibi dixi? G. nunq; sed narra obsecro.
Plus millies iam audiui. T. una in conuiuio
Erat hic, quem dico Rhodius adolescentulus,
Forte habui scortum, cœpit ad id adludere.
Et me irridere, quid ais inquam homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, hæ, hæ.
T. Quid est? G. facete, lepide, laute, nihil supra.
Tuum obsecro ne hoc dictum erat? uetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe, & fertur in primis. T. meum'st.
Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero.
P. At te dij perdant. G. quid ille quæso? T. perditus.
Risu omnes qui aderant emoriri, deniq;
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de istac Thaidi,
Quod eam me amare suspicatur? G. nihil nunus
Immo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin siquando illa mentionem Phædriæ
Facit: aut si laudat, te ut maleurat? T. sentio.
G. Id ut ne fiat hæc res sola'st remedio,
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo: siquando illa dicat Phædriam
Intromittamus comessatum, tu Pamphilam

Cantatum prouocemus, si laudabit hæc
Illius formam, tu huius contra: deniq;
Par pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnato.
P. Quando illud quod tu das, expectat atq; amat.
Iam dudum amat te: iam dudum illi facile fit
Quod doleat, metuet semper quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti: ac mihi istuc non in mentem uenerat.
G. Ridiculum, non enim cogitaras: cæterum
Idem hoc tute melius quanto inuenisses Thraso.

ACTVS TERTII. SCENA II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATO. PYTHIAS ANCILLA.

Th. Vdire uocem uisa sum modo militis,
a Atq; eccum: salue mi Thraso. T. o Thais mea,
Meum sauium quid agitur? ecquid nos amas
De fidiana istac? P. quàm uenuste quod dedit
Principium adueniens. Th. plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? P. hem alterum
Ex homine hunc natum dicas. Th. ubi uis, non moror.
P. Adibo atq; adsimulabo quasi nunc exeam.
Iturane Thais quopiam es? Th. hem Parmeno,
Bene feisti: hodie itura. P. quo? Th. quid, hunc uides?
P. Video, & me tædet: ubi uis dona adsunt tibi
A Phædria. Th. quid stamus? cur non imus hinc?
P. Quæso hercle ut liceat pace quod fiat tua,

Dare huic quæ uolumus, conuenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
P. Res indicabit. heus iubete istos foras
Exire, quos iussi. ocyus procede tu huc,
Ex Aethiopia est usq; hæc. T. hic sunt tres minæ.
G. Vix. P. ubi tu es Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi
Quam liberali facie, q̃ ætate integra.
Th. Ita me Di ament honestus est. P. quid tu ais Gnato?
Nunquid habes quod contemnas? quid tu autẽ Thraso?
Tacent. satis laudant. fac periclum in litteris,
Fac in palæstra, in musicis. quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.
T. Ego illum eunuchum si sit opus uel sobrius.
P. Atq; hæc qui musit, non sibi soli postulat
Te uiuere, & sua causa excludi cæteros.
Neq; pugnas narrat, neq; cicatrices suas
Ostentat. neq; tibi obstat, quod quidam facit.
Verum ubi molestum non erit, ubi tu uoles.
Vbi tempus tibi erit, sat habet si tum recipitur.
T. Apparet seruum hunc esse domini pauperis,
Miseriq;. G. nam hercle nemo posset, sat scio
Qui haberet, qui pararet alium hunc perpeti.
P. Tace tu, quem ego esse puto infra omnes infimos
Homines. nam qui huic animũ assentari induxeris.
E' flamma te petere cibum posse arbitror.
T. Iam' ne imus? Th. hos prius introducam, & quæ uolo
Simul imperabo, postea continuo exeo.
T. Ego hinc abeo, tu istanc opperire. P. haud conuenit
Vna' ire amica cum imperatorem in uiam.
T. Quid tibi ego multa dicam? domini simulis es.

G. Ha, ha, hæ. T. quid rides? G. istuc quod dixti modo.
Et illud de Rhodio dictum in mentem uenit.
Sed Thais exit. T. abi, præcurre ut sint domi
Parata omnia. G. fiat. Th. diligenter Pythias
Fac cures, si Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores, primum ut maneat: si id non cõmodum'st
Vt redeat: si id non poterit: ad me adducato.
Py. Ita faciam. Th. quidquid aliud uolui dicere,
Hem curate istam diligenter uirginem.
Dum adsitis facite. T. eamus. Th. uos me sequimini.

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS ANCILLA.

Ch. Profecto quanto magis magisq; cogito,
P Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnũ malũ.
Ita me uideo ab ea astute labefactarier.
Iam tum cũ primum iussit me ad se accersier.
Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem.
Vbi ueni, causam ut ibi manerem repperit.
Ait rem diuinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. iam tum erat suspicio
Dolo malo, hæc fieri omnia. ipsa accumbere
Mecum: mihi sese dare sermonem quærere.
Vbi friget, huc euasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent, dico iam diu.
Rus Sunij & quod habeam, & q̃ longe à mari.
Credo ei placere hoc, sperat se à me auellere,
Postremo. & qua inde parua perisset soror.

Et quis cum ea una', quid habuisset, cum perit.
Et quis eam posset noscere: hæc cur quæritet.
Nisi illa forte, quæ olim periit parvula
Soror: hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si uiuit, annos nata'st sedecim
Non maior, Thais ego q̃ sum maiuscula'st.
Misit porro orare ut uenirem serio.
Aut dicat quod uolt, aut molesta ne siet.
Non hercle ueniam tertio, heus heus. Py. hic quis est?
Ch. Ego sum Chremes. Py. o' capitulum lepidissimum.
Ch. Dico ego mihi insidias fieri. Py. Thais maximo
Te orabat opere: ut cras redires. Ch. rus eo.
Py. Fac amâbo. Ch. non possum inquam. Py. at apud nos hic mane
Dum redeat ipsa. Ch. nihil minus. Py. cur mi Chremes?
Ch. Malam rem hinc ibis. Py. si istuc ita cœrtum'st tibi,
Amâbo, ut illuc transeas, ubi illa'st. Ch. eo.
Py. Abi Dorias ato hunc deduce ad militem.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

ANTIPHO ADOLESCENS.

A. Eri aliquot adolescentuli cœimus in Peiræo,
h In hũc diẽ ut de symbolis essemus, Chæreá ei rei
præfecimus: dati ănuli, locus, tẽpus cõstitutũ'st.
Præterijt tempus, quo in loco dictum'st, parati nihil est.
Homo ipse nusquam'st, neq; scio q̃d dicã, aut q̃d cõiectẽ.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, illum ut quæram.
Idq; adeo uisam si domi'st: quis nã hinc à Thaide exit?

Is est, an non est? ipsus est, quid hoc hominis? qui hic ornatus est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neq; coniçere.
Nisi quidqd est, procul hinc libet prius qd sit scisçitari.

ACTVS TERTII SCENA V.

CHAEREA. ANTIPHO ADOLESCENTES. II.

Ch. Vnquis hic est? nemo est. nunquis hinc me sequitur? nemo homo'st.
n I am'ne erumpere hoc licet mihi gaudiũ, pro Iuppiter
Nunc est profecto interfici, cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contamunet uita ægritudine aliqua,
Sed neminem curiosum interuenire nunc mihi
Qui me sequatur, quo quo eã rogitando obtundat, enicet.
Quid gestiam. aut quid lætus sim. quo pergam. unde emergam. ubi siem
Vestitum hunc nactus. quid mihi quæram. sanus sim, an'ne insaniam.
A. Adibo, atq; ab eo gratiam hanc, quam uideo uelle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? quid'ue sibi hic uestitus quærit?
Quid est quod lætus sis? quid tibi uis? satin sanus? qd me
Aspectas? quid taces? Ch. o' festus dies hominis, amicæ
Salue. nemo est, quem ego magis nunc cuperem uidere quàm te.
A. Narra istuc quæso quid siet. Ch. immo ego te obsecro hercle ut audias.

Nostin hanc, quam amat frater? A. noui, nempe opinor Thaidem.

Ch. Istam ipsam. A. sic commemineram. Ch. quædam hodie est ei dono data

Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho.

Cum ipsum me noris quàm elegans formarum spectator siem?

In hac commotus sum. A. ain tu? Ch. primam dices scio, si uideris.

Quid multa uerba? amare cœpi. forte fortuna domi

Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi.

Neque is deductus etiam tum ad eam. summonuit me Parmeno

Ibi seruus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tacitus, citius audies,

Vt uestem cum eo mutem. et pro illo iubeam me ducier.

A. Pro eunuchon'? C. sic est. A. quid ex ea re tandẽ ut caperes commodi?

Ch. Rogas? uiderẽ, audirẽ, essem una' qua cum cupiebã Antipho. Num parua caussa, aut parua ratio est? tra- ditus sum mulieri.

Illa ilico ubi me accepit, læta ad se adducit domum.

Commendat uirginem. A. cui? tibi'ne? Ch. mihi. A. satis tuto' tamen.

C. Edicit, ne uir quisquam ad eam adeat. & mihi ne abscedam imperat.

In interiore parte ut maneam solus cum sola. adnuo,

Terram intuens modeste. A. miser. C. ego inquit ad cœ-

nam hinc eo,
Abducit secum ancillas, paucæ, quæ circum illã essent, manent
Nouitiæ puellæ continuo hæ adornant ut lauet.
Adhortor properent dum apparatur, uirgo in conclaui sedet.
Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danaë missse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoq; id spectare cœpi et qa consimilem luserat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deũ sese in hominẽ conuertisse, atq; per alienas tegulas
Veniss clanclum per impluuiũ fucum factum mulieri,
At quem deum? qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homunicio hoc non facerem? ego illud uero ita feci ac lubens.
Dũ hæc mecum reputo, adcersitur lauatũ interea uirgo.
It, lauit, redit deinde illam in lecto illæ collocant.
Sto expectans, siquid mihi imperent uenit unà, heus tu inquit Dore
Cape hoc flabellum, & uentulum huic sic facito dum lauamus.
Vbi nos lauerimus, si uoles lauato accipio tristis.
A. Tum equidem istuc os tuũ impudens uidere nimũ uellẽ,
Quis esset status flabellum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta'st hoc foras simul omnes proruunt se.
Abeunt lauatũ, pstrepunt, ita ut fit, domini ubi absunt.
Interea somnus uirginem opprimit ego limis aspecto

Sic per flabellum clanculum, et simul alia circunspecto
Satine explorata sint. uideo esse pessulum ostio obdo.
A. Quid tum? Ch. quid tum fatue? A. fateor. Ch. an ego oc-
casionem
Mihi ostentatam tam breuẽ, tam optatam, tã insperatã
Amitterem? tum pol ego is essem uere qui assimulabar.
A. Sanè hercle ut dicis. sed interim de symbolis quid
actum'st?
C. Paratum'st. A. frugi es, ubi? domi? C. immo apud liber
tum Discum.
A. Perlonge'st, sed tanto ocyus properemus. mutã uestem.
C. Vbi mutem? perij, nam domo exulo. nunc metuo fratrem
Ne intus sit. porrò autem pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me, ibi proxumũ'st ubi mutes. Ch. recte dicis.
Eamus. & de istac simul quo pacto porrò possim
Potiri, consilium uolo capere unà tecum. A. fiat.

ACTVS QVARTI SCENA. I.

DORIAS.

Ta me dij bene ament quantum ego illum ui-
di, non nihil timeo misera,
Nequam ille hodie insanus turbam faciat, aut
uim Thaidi.
Nam postquam iste aduenit Chremes adolescens frater
uirginis,
Militem rogat, ut illũ admitti iubeat. ille continuo iracsci,
Neq; negare audere. Thais porrò instare, ut hominem
emittet.

Id faciebat retinendi illius cauſſa, qa illa quæ cupiebat,
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis· manſit ibi· illa cum illo ſermonem ilico,
Miles uero ſibi putare adductum ante oculos æmulũ,
Voluit facere contra huic ægre· heus inquit puer Pamphilam
Adœrſe, ut delectet hic nos· illa exclamat minime gẽtiũ,
In conuiuium illam? mules tendere inde adiurgium.
Interea aurum ſibi clàm mulier demit· dat mihi ut auferam,
Hoc eſt ſigni, ubi primum poterit, ſe illinc ſubducet ſcio.

ACTVS QVARTI SCENA II.

PHAEDRIA.

Vm rus eo, cœpi egomet mecum inter uias,
Ita ut fit ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare· & ea omnia in
Peiorem partem· quid opuſt uerbis? dum hæc reputo,
Præterij imprudens uillam· longe iam abieram.
Cum ſenſi, redeo rurſum· male uero me habens,
Vbi ad ipſum ueni diuerticulum, conſiti.
Occpi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum'ſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt· quid nihil ſi non tangendi copia'ſt?
Eho ne uidendi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit· certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt· uillam prætereo ſciens,
Sed quid hoc eſt, quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTVS QVARTI. SCENA III.

PYTHIAS. DORIS ANCILLAE. PHAEDRIA.

Bi ego illum ſceleroſum miſera atq; impium
u inueniam? aut ubi quæram?
Hocine tam audax facinus facere eſſe auſum?
Ph. perij, hoc quid ſit uereor.
y. Quinetiam inſuper, ſcelus, poſtquam ludificatu' ſt uirginem·
Veſtem omnem miſeræ diſcidit· tum ipſam capillo conſcidit.
h. Hem. Py. qui nunc ſi detur mihi·
Vt ego unguibus facile illi in oculos inuolem uenefico?
h. Neſcio quid profecto abſente nobis turbatum' ſt domi.
Adibo, quid iſtuc? quid feſtinas? aut quẽ quæris Pythias?
y. Hem Phædria, egon quem quæram? abi hinc quo' dignus es cum donis
Tuis tam lepidis. Ph. quid iſtuc eſt rei?
y. Rogas me? eunuchũ quẽ dediſti nobis quas turbas dedit?
Virginem quam heræ dederat dono mules· uitiauit. Ph. quid ais?
y. Perij. Ph. temulenta es. Py. utinam ſic ſint, qui mihi male uolunt.
. Hau obſecro mea Pythias, quod iſtuc nã monſtrũ fuit?
h. Inſanis, qui iſtuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Qui fuerit. hoc quod fecit res ipſa indicat.
Virgo ipſa lachrumat· neq; cũ rogites q̃d ſit, audet dicere.

Ille autem bonus uir nusquam apparet, etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari satis.
Quo ille abire ignauos possit longius, nisi si domum
Forte ad nos redierit. Py. uise amabo num ibi sit. Ph. iam faxo scies.
D. Peri obsecro tam infandum facinus mea tu ne audiui quidem.
Py. At pol ego amatores audierã esse mulierũ eos maximos,
Sed nihil posse uerum miseræ non in mentem uenerat.
Nam illum aliquo conclussem. neque illi commisissem uirginem.

ACTVS QVARTI. SCENA IIII.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIS.

Ph. Xi foras scelestę, at etiam restitas?
e Fugitiue prodi. male conciliate. Do. obsecro. Ph. oh,
Illud uide os ut sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditio'st? quid uestis mutatio'st?
Quid narras? paululum si cessassem Pythias,
Domi non offendissem, ita iam ornabat fugam.
Py. Habes'ne hominem amabo? Ph. quid ni habeam. Py. o' factum bene.
Do. Istuc pol uero bene. Py. ubi est? Ph. rogitas? non uides?
Py. Videã obsecro quẽ? ph. hũc scilicet. Py. qs hic est homo?

Ph. Qui ad uos deductus hodie'st. Py. hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam uidit Phædria.
Ph. Non uidit? Py. an tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. nanq; alium habui neminem.
Py. hau
Ne comparandus hic quidem ad illum'st. ille erat
Honesta facie, & liberali. Ph. ita uisus est
Dudum, quia uaria ueste exornatus fuit,
Nunc co' tibi uidetur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obsecro, quasi uero paulum interfiet,
Ad nos deductus hodie est adolescentulus.
Quem tu uero uidere uelles Phædria.
Hic est uetus, uietus, ueternosus, senex,
Colore mustellino. Ph. hem quæ hæc est fabula?
Eo' redigis me, ut quid egerim egomet nesciam.
Eho tu num ego te? Do. emisti. Py. iube mihi denuo
Respondeat. Ph. roga. Py. ueniitin hodie ad nos? negat.
At ille alter uenit annos natus sedecim.
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. age' dum hoc mihi expedi
primum, istam, quam habes, unde habes uestem? tacès?
Monstrum hominis, non dicturus? Do. uenit Chærea.
Ph. Frater'ne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quàm dudum? Do. modo
Ph. Qui cũ? Do. cum Parmenone. Ph. noras'ne eum prius?
Do. Non. Ph. unde igitur fratrem meum esse scibas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse. is dedit hanc mihi uestem. Ph. occidi.
Do. Meam ipse induit. post una' ambo abierunt foras.
Py. Iam satis credis me sobriam esse, & nihil mentitam?

Iam ſatis cœrtum'ſt uirginem uitiatam eſſe? Ph. age nũc bellua.

Credis huic quod dicat? Py. quid iſti credam? res ipſa indicat.

Ph. Concede iſtuc paululum· audin etiam nunc paululum? ſat eſt,

Dic dũ hoc rurſum, Chæren' tuam ueſtem detraxit tibi?

Do. Factum. P. & ea'ſt indutus? D. factum. P. & pro te huc deductu'ſt? Do. ita.

P. Iuppiter magne, o' ſceleſtum, atq; audacem hominem. Py. uæ mihi,

Etiam nunc non credis indignis nos eſſe irriſas modis?

Ph. Mirum ni tu credas quod iſte dicat· quid agam neſcio. Heus tu negato rurſum, poſſum'ne hodie ex te exculpere

Verum? uidiſtin fratrem Chæream? Do. non. Ph. non poteſt ſine

Malo fateri uideo· ſequere hac, modo ait, modo negat.

Ora me. Do. obſecro te uero Phædria. Ph. i intro. Do. hoi, hei,

Ph. Alio pacto honeſte quo modo hinc abeam neſcio,

Actum'ſt ſiquidem· tu me hic etiá nebulo ludificabere?

Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, q̃ me uiuere.

Do. Sic eſt· inueniam hodie parem ubi pol referam gratiã.

Sed nunc q̃d faciendũ cenſes Dorias? Dori. de iſtac rogas

Virgine? Py. ita, utrum taceam'ne an prædicem? Do. tu pol ſi ſapis·

Quod ſcis neſcis, neq; de eunucho, neq; de uitio uirginis.

Hac re & omni te turba euolues, & illi gratũ feceris.

Id modo dic abiſſe Dorum. Py. ita faciam. Do. ſed uideon Chremen?

Thais iam

Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia cum inde abeo, iam tum inœperat
Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc, ego scibo ex hoc quid siet.

ACTVS QVARTI. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

Tat data hercle uerba mihi sunt uicit ui-
a num quod bibi.
Ac dum accubabam, q̃ uidebar mihi esse pul chre sobrius?
Postquam surrexi, neq; pes, neq; mens satis suum offici-um facit.
Py. Chreme. Ch. quis est? ehem Pythias, uah quanto nunc formosior
Videre mihi quàm dudum. Py. certe tu quidem pol mul to hilarior.
Ch. Verbum hercle hoc uerum est. sine cerere & libero fri get uenus.
Sed Thais multo ante uenit. Py. an abijt iam à milite?
Ch. Iã dudũ ætatem, lites sunt inter eos factæ maxumæ.
Py. Nihil dixit, tum ut sequerere sese. Ch. nihil, nisi abiens mihi innuit.
Py. Eho non'ne id sat erat? Ch. at nescaebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi munus, nam me extru-sit foras.
Sed eccam ipsam. miror ubi ego huic anteuerterim.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

Th. Credo equidem illum iam affuturum esse, ut il
c lam à me eripiat. sine
Vt ueniat: qui si illam digito attigerit uno, ocu
li ilico effodientur.
Vsqueadeo ego illius ferre possum ineptias, & magni-
fica uerba,
Verba dum sint: uerum enim si ad rem conferentur, ua-
pulabit.
Ch. Thais ego iam dudum hic adsum. Th. o mi Chreme te
ipsum expectabam.
Scin tu turbam hanc propter te esse factam? & adeo ad
te attinere hanc
Omnem rem? Ch. ad me? qui quasi istuc? Th. quia dum
tibi sororem studeo
Reddere, & restituere, hæc atque huiusmodi sum mul-
ta passa.
Ch. Vbi ea'st. Th. domi apud me. Ch. hem. Th. quid est?
Educta ita uti, teq; illaq; dignum'st. Ch. quid ais? Th.
id quod res est.
Hanc tibi dono, do, neq; repeto pro illa abs te qdq; pretij.
Ch. Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita uti merita
es, gratia.
T. At enim cæue ne prius, quàm hanc à me accipias amit-
tas Chreme.
Nam hæc ea est, quam miles à me ui nunc ereptum
uenit.

Abi. tu ciſtellam Pythias domo effer cum monumentis.
Ch. Viden' tu illum Thais? Py. ubi ſita eſt? T. in Riſco, odio ſa cæſſas?
Ch. Militem ſecum ad te quantas copias adducere.
T. At at, num formidoloſus obſecro es mi homo? Ch. apagéſis,
Ego formidoloſus? nemo eſt hominum qui uiuat minus.
T. Atq; ita opus eſt. C. hau metuo, quem tu me eſſe hominem exiſtumes?
T. Immo hoc cogitato, qui cum res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.
Ch. Scio iſtuc. ſed tu quod cauere poſſis, ſtultũ admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere q̃ hunc ulciſci acepta iniuria.
Tu abi, atq; oſtium obſera intus. ego dum hinc tranſcurro ad forum,
Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. T. mane.
Ch. Melius eſt. Th. mane. Ch. omitte, iam iſtic adero. Th. nihil opus eſt Chreme
Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te paruam uirginem
Amiſiſſe. nunc cognoſſe, ſigna oſtende. Py. adſunt. T. cape,
Si uim facies, in ius ducito hominem, intellextin'? Ch. probe.
T. Fac animo hæc præſenti dicas. Ch. faciam. Th. attolle pallium.
Perij, huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

THRASO. GNATO. SANGA. CHREMES. THAIS.

Ancine ego, ut contumeliam tam insignem in
h me accipiam Gnato?
Mori me satius est, Simalio, Donax, Syriscę, sequimini.
Primum ædes expugnabo. Gn. recte. T. uirginem eripiam. G. probe.
T. Male multabo ipsam. G. pulchre. T. in medium huc agmen cumuecti Donax
Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syriscę in dexterum.
Cedo alios, ubi Centurio est Sanga, & manipulus furū?
S. eccum adest.
T. Quid ignaue, periculon pugnare qui istuc huc portes cogitas?
Sa. Ego ne? imperatoris uirtutem noueram, et uim militū.
Sine sanguine hoc fieri nō posse, qn abstergerē uulnera?
T. Vbi alij? Sa. qui malū alij, solus Samnio seruat domum.
T. Tu hosce instrue. hic ego ero post principia. inde omnibus signum dabo.
G. Illuc est sapere, ut hosce instruxit, ipse sibi cauit loco.
T. Idem hoc Pyrrhus factitauit. Ch. uiden tu Thais quam hic rem agit?
Nimirū consiliū illud rectum est, de occludēdis ædibus.
T. Sane quod tibi nunc uir uideatur esse, hic nebulo magnus est,
Th. Ne metuas. C. quid uidetur? G. fundam tibi nunc nimis

uellem dari,
Vt tu illos procul ex occulto hinc cæderes: facerent fugã.
T. Sed eccam Thaidem ipsam uideo. G. quàm mox irruimus. T. mane.
Omnia prius experiri quàm armis sapientem decet.
Qui scis an quæ iubeam sine ui faciat? G. di uestrã fidẽ
Quanti est sapere: nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
T. Thais primũ hoc mihi respõde, cum tibi do istã uirginẽ,
Dixtin' mihi hos dies soli dare te? Th. quid tum postea? T. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorem corãm adduxisti tuũ?
Th. Quid cum illo agas? T. et cũ eo clàm subduxti te mihi.
Th. Libuit. T. Pamphilam ergo huc redde, nisi ui mauis eripi.
Ch. Tibi illam reddat? aut tu illam tangas? omnium. G. ah quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi uis? T. ego non tangam meam? C. tuã autem furcifer?
G. Caue sis, nescis cui male dicas nunc uiro. Ch. non tu hinc abis?
Scin tu ut tibi res sese habeat? si quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam ut huius loci, dieiq;, meiq; semper memineris.
G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego tibi caput hodie nisi abis. G. ain' uero canis?
Sicine agis? T. quis tu homo es? quid tibi uis? quid cum illa rei tibi est?

C. Sabis, principio eam esse dico liberam. T. hem? C. ciuem Atticam. T. hui.

C. Meam sororẽ. T. os durũ. C. miles nunc adeo edico tibi, Ne uim facias ullam in illam. T. ego eo ad Sophronam Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc. Thr. tun' me prohibeas Meam ne tangam? C. prohibeo inquam. G. audin' tu? hic furti se alligat.

C. Satis hoc tibi est. T. idem hoc tu ais? Th. quære qui respondeat.

T. Quid nunc agimus? G. quin redeamus, iã hæc tibi aderit supplicans Vltro. T. credin'? G. immo certe, noui ingeniũ mulierũ. Nolunt ubi uelis, ubi nolis cupiunt ultro. T. bene putas.

G. Iam dimitto exeratum. T. ubi uis. G. Sanga uti fortes decet Milites, domuq;, foriq; fac uicissim ut memineris.

S. Iam dudum'st animus in patinis. G. frugi es. T. uos me hac sequimini.

ACTVS QVINTI SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

Th. Ergin' scelesta mecum perplexe loqui?
p Scio, nescio. abijt. audiui. ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es qdqd est?
Virgo conscissa ueste lachrymans obticet.
Eunuchus abijt. quam ob rem quid factum est taces?

Py. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant

Fuisse. Th. quis fuit igitur? Py. iste Chærea.
Th. Qui Chærea? Py. iste ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais uenefica? Py. atqui certo comperi.
Th. Quid is obsecro ad nos quamobrem adductu'st? Py. nescio,
Nisi amasse credo Pamphilam. Th. hem misera occidi
Infelix, siquidem tu istæc uera prædicas,
Num id lachrumat uirgo? Py. id opinor. T. quid ais sacrilega?
Istucine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut iussisti soli credita est.
T. Scelesta, ouem lupo commusisti: dispudet,
Sic mihi data esse uerba. quid hominis illic est?
Py. Hera mea tace obsecro, saluæ sumus.
Habemus hominem ipsum. Th. ubi is est? Py. hem ad sinistram, uides'
Ne? Th. uideo. Py. comprehendi iube, quantum potest.
Th. Quid illi faciemus stulta? Py. quid faciam rogas?
Vide amâbo, si non cum aspicias os, impudens
Videtur, non est: tum quæ eius confidentia'st.

ACTVS QVINTI SCENA II.

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

Ch. Pud Antiphonem uterq; mater, & pater,
a Quasi dedita opera domi erãt, ut nullo modo
Introire possem, quin uiderent me: interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidã obuiã
Venit: ubi uidi, egomet in pedes quantum queo,

In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud, ita miserrimus
Fui fugitando, nequis me cognosceret.
Sed est'ne hæc Thais, quam uideo? ipsa'st, hæreo
Ah. quid faciam, quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus, bone uir Dore salue. dic mihi
Au fugistin? Ch. hera factum. Th. satin id tibi placet?
Ch. Non. Th. credin' te impune abiturum? Ch. unam hanc noxiam
Mitte. si aliam unquam ullam admisero, occidito.
Th. Num meam sæuitiã ueritus es? Ch. non. Th. qd igitur?
Ch. Hanc metui ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? Ch. paululum quiddam. Th. eho paulu-
lum impudens?
An paulum hoc esse tibi uidetur, uirginem
Vitiare cuem? Ch. Conseruam esse credidi.
Py. Conseruam? uix me contineo quin inuolem in
Capillum. monstrum, etiam ultro derisum aduenit.
Th. Abi hinc insana. Py. quid ita uero abeam?
Credo isti quidquam furacfero.
Præsertim cum se seruum fateatur tuum?
Th. Missa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciti. nam si ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen,
Neq; edepol quid nunc consilij capiam scio
De uirgine istac, ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut æquum fuerat, atq; ut studui, tradere.
Vt solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam

Fore Thaïs ſæpe ex huiuſmodi re quapiam, &
Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata'ſt. & quid ſi hoc quiſpiam uoluit deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipióq; & uolo.
Ch. Immo ita quæſo. unum hoc ſcito, contumeliæ
Non me feciſſe cauſſa, ſed amoris. Th. ſcio.
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neq; tam imperita, ut quid amor ualeat neſciam.
Ch. Te quoq; iam Thaïs, ita me Di bene ament, amo.
Py. Tum pol tibi ab iſto hera cauendum intellego.
Ch. Non auſim. Py. nihil tibi quidquam credo. Th. deſinas.
Ch. Ego me tuæ commendo, & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix ſies.
Te mihi patronam cupio Thaïs. te obſecro.
Emoriar' ſi non hanc uxorem duxero.
Th. Tamen ſi pater. Ch. quid? ah uolet certo ſcio.
Ciuis modo hæc ſit. Th. paululum opperirier
Si uis iam frater ipſe hic aderit uirginis.
Nutricem accerſitum ijt, quæ illam aluit paruolam.
In cognoſcendo tu te ipſe aderis Chærea.
Ch. Ego uero maneo. Th. uis'ne interea, dum is uenit,
Domi opperiamur, potius quàm hic ante oſtium?
Ch. Immo percupio. Py. quam tu rem actura obſecro es?
Th. Nam quid ita? Py. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere poſthac? Th. cur non? Py. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquã pugnã denuo. Th. ahu, tace obſecro.
Py. Parum perſpexiſſe eius uidere audaciam.
Ch. Non faciam Pythias. Py. non pol credo Chærea
Niſi ſi commiſſum non erit. Ch. quin Pythias

Tu me seruato. Py. neq; pol seruandum tibi
Quidquam dare ausim, neq; te seruare apagete.
Th. Adest optime ipse frater. Ch. perij hercle, obsecro
Abeamus intro Thais. nolo me in uia
Cũ hac, ueste uideat. Th. quamobrẽ tandẽ? an qa pudet?
C. Idipsum. Py. idipsum uirgo uero? Th. i præ, sequor.
Tu istic mane ut Chremem introducas Pythias.

ACTVS QVINTI SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

Py. Vidquid uenire in mentem nunc possit mihi,
q Quid nam? quid referam illi sacrilego gratiã,
Qui hunc supposuit nobis? Ch. moue uero ocyus
Te mea nutrix. So. moueo. Ch. uideo, sed mihi promoues.
Py. Iam'ne ostendisti signa nutrici? Ch. omnia.
Py. Amâbo. quid ait? cognoscit'ne? Ch. ac memoriter.
Py. Bene ædepol narras. nam illi faueo uirgini.
Ite intro. iam dudum hera uos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. uide ut otiosus sit. si dis placet,
Spero me habere, q hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam.
Post exibo, atq; hunc perterrebo sacrilegum.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PARMENO. PYTHIAS.

Euiſo quid nam Chærea hic rerum gerat.
r Quod ſi aſtu rem tractuit, Di uoſtram fidem
Quantam, & q̃ uerã laudẽ capiet Parmeno.
Nam ut ommittam quod ei amorẽ difficillimum &
Cariſſimum ab meretrice auara uirginem
Quam amabat eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio tum hoc alterum
Id uero eſt quod mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia, & mores poſſet noſcere
Mature, ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil uidetur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans.
Quæ cum amatore ſuo cum cœnant, liguriunt.
Harum uidere ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſte ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum uorent,
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
Py. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus.
Vlaſcar ut ne impune in nos illuſeris.

ACTVS QVINTI SCENA V.

PYTHIAS PARMENO.

Py. p Roh fidem deûm ſacinus fœdum, o infelicem
adoleſcentulum

O' ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. Pa. quid eſt?

Py. Miſeret me, itaq; ut ne uiderem miſera huc effugi foras.
Quæ futura eſſe exẽpla dicunt in eum indigna? Pa. o' Iupiter
Quæ illæc turba'ſt? num nam ego periꝝ? adibo. qd iſtuc Pythias?
Quid ais? in quẽ exẽpla fient? Py. rogitas audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quẽ adduxti pro eunucho adoleſcẽtulũ,
Dum ſtudes dare uerba nobis. Pa. quid ita? aut quid factum'ſt? cedo'.

Py. Dicam, uirginem iſtam Thaidi hodie quæ dono data'ſt,
Scis eam hinc cuẽ eſſe, et fratrem eius adprime nobilẽ?
Pa. Neſcio. Py. atqui ſic inuenta'ſt. eam iſte uitiauit miſer.
Ille ubi reſciuit factum frater uiolentiſſimus.
Pa. Quid nam fecit? Py. conligauit primum eum miſeris modis.
Pa. Hem conligauit? Py. atq; equidem orante ut ne id faceret Thaide.
Pa. Quid ais? Py. nunc minatur facturum ſe id, quod mœchis ſolet.
Quod ego nunq̃ uidi fieri, neq; uelim. Pa. quæ audacia
Tantum facinus audet. Py. quid ita tantum? Pa. an non hoc maximum'ſt?
Quis homo pro mœcho unquã uidit in domo meretricia
Deprehendi quenquam? Py. neſcio. Pa. ac ne hoc neſciatis Pythias
Dico. edico uobis noſtrum eſſe illũ herilem filiũ. Py. hem
Obſecro an is ẽ? Pa. nequã in illũ Thais uim fieri ſinat.
Atq; adeo autem cur non ego met introeo? Py. uide Par-

meno
Quid agas, ne illi prosis, & tu pereas. nam hoc putant,
Quidquid factum'st, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam miser?
Quid'ue inapiã? ecce autem uideo rure redeuntẽ senẽ.
Dicam huic an non? dicam hercle, etsi mihi magnum malum
Scio paratum. sed necesse est huic ut subueniat. Py. sapis.
Ego abeo intro. tu isti narrato omnem rem ordine ut factum siet.

ACTVS QVINTI. SCENA VI.

LACHES. PARMENO.

L. X meo propinquo rure hoc cæpio commodi.
e Neq; agri, neq; urbis odium me unquam percipit.
Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed est'ne ille noster Parmeno? & certe ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hic ante ostium?
Pa. Quis homo'st? ehem saluon te aduenire here gaudeo.
L. Quem præstolare? Pa. perij. lingua hæret metu.
La. hem
Quid est quod trepidas? satis'ne saluæ? dic mihi.
Pa. Here primum te arbitrari quod res est uelim,
Quidquid huius factum'st culpa non factum'st mea.
La. Quid? Pa. recte sanè interrogasti. oportuit
Rem prænarrasse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quẽ dono huic daret. La. cui? Pa. Thaidi.

La. Emit? peri hercle, quanti? P. uiginti minis.
La. Actum'st. Pa. tum quandam fidicinã amat hic Chærea.
La. Hem, quid? amat? an scit iam ille quid meretrix siet?
An in astu uenit, aliud ex alio malum?
Pa. Here ne me spectes, me impulsore hæc non facit.
La. O mitte de te dicere, ego te furcifer
Si uiuo: sed istuc quidquid est primum expedi.
Pa. Is pro illo Eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
La. Pro eunuchon? Pa. sic est. hunc pro mœcho postea
Comprehendêre intus, & constrinxêre. La. occidi.
Pa. Audaciam meretricum specta. La. nunquid est
Aliud mali, damni'ue, quod non dixeris
Reliquom? Pa. tantum est. La. cesso huc intro irrumpere?
Pa. Non dubium'st qn mihi magnum ex hac re sit malum.
Nisi quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo
Propter me hisce aliquid esse euenturum mali.
Nam iam diu aliquam causam quærebat senex,
Quam ob rem insigne aliquid faceret: is nunc repperit.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

PYTHIAS. PARMENO.

Py. Vnquam ædepol quidquam iam diu quod magis uellem euenire
Mihi euenit, quàm quod modo senex intro ad nos uenit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit. quæ quid timeret sciebam.
Pa. Quid hoc autem'st? Py. nunc id prodeo ut conueniam

Parmenonem
Sed ubi obsecro'st. Pa. men' quærit hæc? Py. atq; eccum uĩ deo adibo.
Pa. Quid est inepta? qd tibi uis? qd rides? pergin'? Py. periĳ
Defessa iam sum misera de te ridendo. Pa. quid ita? Py. rogas?
Nunquã ædepol hominem stultiorẽ uidi, nec uidebo. Ah
Non possum satis narrare quos ludos præbueris intus.
At etiam primo callidum et disertum credidi hominem.
Pa. Quid? Py. ilicõne credere ea quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitiĳ te authore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi uestem uidit
Illam esse eum indutum pater? quid est? iã scis te periisse?
Pa. Hem quid dixti pessuma? an mentita es? etiam rides?
Itan lepidũ tibi uisum est scelus nos irridere? Py. nimiũ.
Pa. Siquidem istuc impune habueris. Py. uerũ. Pa. reddam hercle. Py. credo.
Sed in diem istuc Parmeno, est fortasse quod minitare.
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs, & eundem indicas. uterq; in te exempla edẽt.
Pa. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honos est habitus, abeo.
Pa. Ego met meo indicio miser, quasi Sorex hodie periĳ.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

GNATO. THRASO.

Vid nunc? qua spe, aut quo cõsilio huc?
 imus? quid cœptas Thraso?

T. Ego'ne? *ut* Thaidi *me dedam, & faciam quod iubeat.* G. *quid est?*

T. *Qui minus quàm* Hercules *seruiuit* Omphale. Gn. *exẽplum placet.*

Vtinam tibi commitigari uideam Sandalio *caput.*

Sed fores crepuere ab ea. perij. Th. *qd hoc aũt est mali?*

Hunc ego nunquam uideram, & iam hic quid nam properans prosilijt?

ACTVS QVINTI. SCENA IX.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA. GNATO. THRASO.

Ch. *Populares ecquis me hodie uiuit fortunatior?*

o Nemo hercle quisquam, nam in me plane' Di potestatem suam

Omnem ostendere. cui tam subito tot congruerint commoda.

Pa. *Quid hic lætus est?* Ch. *o' Parmeno mi, o' mearum uoluptatum omnium*

Inuentor, inceptor, perfector, scin me in quibus sim gaudijs?

Scis Pamphilam meam inuẽtam ciuem? Pa. *audiui.* Ch. *scis sponsam mihi?*

Pa. *Bene, ita me Di ament, factum.* Gn. *audin' tu illum, qd ait?* Ch. *tum autem* Phædriæ

Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo, una'st domus,

Thais patri se commendauit in clientulam, & fidem

Nobis

Nobis dedit se. Pa. fratris igitur Thais tota'st. Ch. scilicet.
P. Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Frater ubi ubi est? fac quam primum hæc audiat. Pa. uisam domum.
T. Nunquid Gnato dubitas quin ego perpetuo perierim? Gn. sine
Dubio opinor. Ch. quid commemorem primũ, aut quẽ laudem maxume?
Illum, qui mihi dedit cõsilium ut facerẽ, an me, qui ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit.
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unũ cõclusit diẽ.
An mei patris festiuitatem & felicitatem? o' Iupiter
Serua obsecro hæc nobis bona. Ph. Di uestram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narrauit. sed ubi est frater? Ch. præstò adest.
P. Gaudeo. Ch. satis credo, nihil est Thaide tua dignius
Quod ametur, ita nostræ est omni fautrix familiæ. Ph. mihi
Illam laudas? Th. perij, quanto munus spei est, tanto magis amo.
Obsecro Gnato in te spes est. Gn. quid uis faciam? Th. perfice hoc
Precibus, precio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
Gn. Difficile est. Th. siquid collibuit, noui te. hoc si effeceris
Quod uis donũ, et præmiũ a' me optato, id optatũ feres.
Gn. Ita'ne? Th. sic erit. Gn. si hoc efficio, postulo ut mihi tua domus

Te præsente, absente, pateat, inuocato ut sit locus
Semper. Th. do fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph. quẽ
hic ego audio?
O Thraso. T. saluete. Ph. tu fortasse quæ facta hic sint
nescis?
T. Scio. Ph. cur ergo in his ego te conspicor regionibus?
T. Vobis fretus. Ph. scis quàm fretus? mules edico tibi
Si in platea hac te offendero post unquam, nihil quod
dicas mihi
Alium quærebam iter hac habui, periisti. Gn. eia haud
sic decet.
P. Dictum est. Gn. non cognosco uestrum tam superbum.
Ph. sic erit.
G. Prius audite paucis, quod cum dixero, si placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concede paululum istuc
Thraso.
Principio ego uos credere ambos hoc mihi uehementer
uelim.
Me huius quidquid facio, id facere maxime causa mea.
Verum idem si uobis prodest, uos non facere insciitia'st.
Ph. Quid id est? Gn. militem riualem ego recipiendum cen-
seo. Ph. hem
Recipiendum? Gn. Cogita modo, tu hercle cum illa Phæ-
dria
Et libenter uiuis, etenim bene libenter uictitas,
Et quod des paululum, & necesse est multum accipere
Thaidem
Vt tuo amori suppeditare possit, sine sumptu tuo.
Ad omnia hæc, magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo

largus.
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesq;, & dies,
Neq; istum metuas ne amet mulier facile pellas ubi uelis.
Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam quod ego uel primum puto,
Accipit hominem nemo melius prorsus, neq; prolixius.
Ph. Mirum ni illoc homine quoquo pacto opu'st. Ch. idem arbitror.
Gn. Recte facatis unum etiam hoc uos oro, ut me in uestrũ gregem
Recipiatis satis diu hoc iam saxũ uorso. Ph. recipimus.
Ch. Ac libenter. G. at ego pro isto Phædria, & tu Chærea
Hunc comedendum, & deridendum uobis propino. Ch. placet.
Ph. Dignus est. G. Thraso ubi uis, accede. T. obsecro te quid agimus?
G. Quid? isti te ignorabant, postquã eis mores ostendi tuos,
Et collaudaui secundum facta & uirtutes tuas,
Impetraui. T. bene feisti. gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam quin me omnes amarent plurimum.
Gn. Dixin' ego in hoc esse uobis atticam eloquentiam?
Ph. Nihil prætermissum. ite hac omnes uos, Valete, et plaudite.

GRAECA EST MENANDRV. ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO, MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS, ACTA ETIAM TERTIA, C. CORNELIO. M. IVVENIO COSS.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

In militiam proficiſci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater.
Animiq; ſeſe angebat facti pœnitens.
Mox ut reuerſus eſt, clàm patre diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſœrtum Bacchidem.
Cum adœrſeret cupitam Antiphilam.
Vt eius Bacchis uenit amicâ, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila, factum id quo patrem
Suum œlaret Clitipho. hic technis Syri,
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror,
Hanc Cliniam, aliam Clitipho uxorem accipit.

Ecui sit uestrum mirum, cur partes seni
n Poeta dederit, quae sunt adolescentium.
Id primũ dicã: deinde quod ueni eloquar.
Ex integra graeca, integram comoediam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon.
Duplex quae ex argumento facta est simplici.
Nouam esse ostendi, & quae esset: nunc qui scripserit,
Et cuia graeca sit, ni partem maximam
Existimarem scire uestrum, id dicerem.
Nunc quam ob rem has partes didicerim paucis dabo.
Oratorem uoluit esse me, non Prologum:
Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt maleuoli,
Multas contaminasse graecas, dum facit
Paucas latinas: factum hic esse id non negat,
Neq; se id pigere: & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus uetus poeta dictitat,
Repente ad studium, hunc se applicasse musicum
Amicũm, ingenio fretum haud natura sua:
arbitrium uestrum, uestra existimatio
Valebit: quam ob rem omnes uos oratos uolo,
Ne plus iniquũm possit quàm æquõm oratio.
Facite æqui sitis: date crescendi copiam

Nouarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine uitijs, ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in uia
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo. date poteſtatem mihi
Statariam, agere ut liceat per ſilentium,
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax, paraſitus, ſycophanta autem impudens
Auarus leno, adſidue agendi ſint mihi,
Clamore ſummo, cum labore maximo,
Mea cauſſa cauſſam hanc iuſtam eſſe animum inducite
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi,
Nam nunc nouas qui ſcribunt nihil parcunt ſeni,
Siqua laborioſa eſt, ad me curritur.
Sin lenis eſt ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio, experimini
In utranq; partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare pretium ſtatui arti meæ.
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quammaxume ſeruire ueſtris commodis.
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, q̃ ſibi.

ACTVS PRIMI SCENA I.

CHREMES. MENEDEMVS SCENES.

Q Vanquam hæc inter nos nuper notitia admodum eſt,

Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei ferè sanè amplius quidquam fuit.
Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter.
Quod mihi uidere præter ætatem tuam
Facere, et præter q̃ res tu te adhortatur tua.
Nam prò deûm, atq; hominum fidem quid uis tibi?
Aut quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo ut conïcio, Agrum in his regionibus
Meliorem, neq; preti maioris nemo habet.
Seruos complureis. proinde quasi nemo siet.
Ita attente tu te illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neq; tam uesperi
Domum reuertor, quin te in fundo conspicer,
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. deniq;
Nullum remittis tempus. neq; te respicis.
Hæc non uoluptati esse satis certo scio.
At enim dicès, me quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ.
Si sumas in illis exercendis plus agas.

Me. Chreme tantum'ne est ab re tua otij tibi,
Aliena ut cures, eaq; nihil, quæ ad te attinent?

Ch. Homo sum humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, uel percontari puta.
Rectum est ego ut faciam, non ut deterream.

Me. Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto face.

Ch. An cuiquã est usus homini se ut crucet? Me. mihi est.

Ch. Siquid laboris est, nollem. sed quid istuc mali est?
Quæso quid de te tantum meruisti? Me. eheu

Ch. Ne lachruma, atq; istuc quidquid est, fac me ut sciam.
Ne retice. ne uerere. crede inquam mihi
Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc uis? Ch. hac equidem caussa, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. Ch. istos rastros interea tamen
Depone. ne labora. M. minime. Ch. quam rem agis?
Me. Sine me uacuum tempus nequod dem mihi
Laboris. Ch. non sinam inquam. Me. ah, non æquum facis.
Ch. Hui, tam grauis hos quæso? Me. sic meritum'st meum.
Ch. Nunc loquere. Me. Filium unicum adolescentulum
Habeo, at quid dixi habere me? immo habui Chreme.
Nunc habeam, nec'ne incertum'st. Ch. quid ita istuc?
Me. scies.
Est è Corintho hic aduena anus pauperula.
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Propè iam ut pro uxore haberet. hæc clàm me omnia.
Vbi rem resciui, cœpi non humanitus,
Neq; ut animum decuit ægrotum adolescentuli
Tractare. sed ui & uia peruolgata patrum,
Quotidie accusabam. hem tibi'ne hæc diutius
Licere speras facere me uiuo patre?
Amicam ut habeas propè in uxoris in loco?
Erras si id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper uolo,
Dum quod te dignum'st facies. sed si id non facis,
Ego quod me in te sit facere dignum inuenero.
Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam hinc abij propter pauperiem. atq; ibi

Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res rediit adolescentulus
Saepe eadem, & grauiter audiendo uictus est.
Putauit me aetate, & beneuolentia
Plus scire & prouidere, quàm seipsum sibi,
In Asiam ad regem militatum abiit Chreme.
Ch. Quid ais? Me. clàm me profectus, menses tres abest.
Ch. Ambo accusandi, etsi illud inceptum, tamen
Anim est pudentis signum, & non instrenui.
Me. Vbi comperi ex his, qui ei fuere conscij,
Domum reuertor moestus, atq; animo fere
Perturbato, atq; incerto præ aegritudine,
Assido. accurrunt serui. soccos detrahunt.
Video alios festinare, lectos sternere,
Coenam apparare, pro se quisq; sedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.
Vbi uideo haec, coepi cogitare, hem, tot mea
Solius soliciti sunt caussa, ut me unum expleant?
Ancillae tot me uestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa aetas magis ad haec utenda idonea est.
Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam. nam usq; dum ille uitam illam incolit
Inopem, carens patria ob meas iniurias.
Interea usq; illi de me supplicium dabo.
Laborans, quaerens, parcens, illi seruiens.
Ita facio prorsus. nihil relinquo in aedibus,
Nec uas, nec uestimentum. conrasi omnia,

Ancillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo, facile sumptum exercęant suum.
Omnes produxi ac uendidi·inscripsi ilico
Aedes mercede, quasi talenta ad quindecim
Coegi·agrum hunc mercatus sum·hic me exercęo.
Decreui tantisper me minus iniuriæ
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser,
Nec fas esse ulla me uoluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc saluos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto,
Et illum obsequentem, siquis recte aut commode
Tractaret·uerum neq; tu illum satis noueras,
Nec te ille·hoc ibi fit, ubi non uere uiuitur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille'st credere ausus quæ est æquum patri.
Quod si esset factum·hæc nunquam euenissent tibi.
Me. Ita res est, fateor·peccatum à me maximum'st.
Ch. Menedeme, at porro recte spero illum tibi
Saluom affuturum esse·hic confido propediem.
Me. Vtinam di ita faxint. Ch. facient·nunc si cómodum'st
Dionysia hic sunt·hodie apud me sis uolo.
Me. Non possum. Ch. cur non? quæso tandem, aliquantulum
Tibi parce·idem absens facere te hoc uult filius.
Me. Non conuenit qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. Ch. sicine est sententia?
Me. Sic. Ch. bn uale. Me. et tu. Ch. lachrumas excussit mihi,
Miseretq; me eius·sed ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc uicinum Phaniam
Ad cœnam ut ueniat·ibo ut uisam si domi est.
Nihil opus fuit monitore·iam dudum domi

Præsto' apud me esse aiunt. egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concesserо.

ACTVS PRIMI SCENA II.

CLITIPHO ADOLESCENS.
CHREMES. Clinia

Nihil adhuc est, quod uereare Clinia, haudquaquam etiam cessant,
Et illam simul cum nuntio tibi hic ego affuturam hodie scio.
Proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te excruciat, omittas.
Ch. Qui cum loquitur filius?
Cli. Pater adest, quẽ uolui. adibo. pater opportune aduenis.
Ch. Quid est? Cli. hunc Menedemum nostin' nostrũ uicinũ?
Ch. probe. Cli. huic filium scis esse? Ch. audiui in Asia. Cli. non est pater,
Apud nos est. Ch. quid ais? Cli. aduenientẽ è naui egredientem ilico
Adduxi ad cœnam. nam mihi magna cum eo iam inde usque à pueritia
Semper fuit familiaritas. Ch. uoluptatẽ magnã nũtias.
Quàm uellem Menedemum inuitatũ, ut nobiscum eẽt hodie amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obijcerẽ domi.
Atque etiam nunc tempus est. Cl. caue faxis, non est opus pater.

Ch. Quapropter. Cli. quia enim incertum'st etiam quid se faciat, modo uenit,

Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.

Eam miſere amat: propter eam hæc turba, atque abitio euenit. Ch. scio.

Cli. Nunc seruolum ad eam in urbem misit', & ego nostrum una' Syrum.

Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? se miserum esse. Ch. miserum? quem minus credere'st,

Quid reliqui est, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?

Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias,

Atq; hæc perinde sunt, ut illius animus qui ea possidet.

Qui uti scit, ei bona, illi qui non utitur recte, mala.

Cl. Immo ille fuit senex importunus semper, & nunc nihil magis

Vereor, q̃ nequid in illum iratus plus satis faxit pater.

Ch. Ille ne? sed reprimam me: nam in metu esse hunc illi est utile.

Cl. Quid tu tecum? Ch. dicam, ut ut erat, mansum tamen oportuit.

Forta sse aliquanto iniquior erat, præter eius lubidinem

Pateretur: nam quem ferret, si parẽtem non ferret suũ?

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex huius uiuere? &

Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriæ

Vniusmodi sunt fermè, paulo qui est homo tolerabilis,

Scortari crebro nolunt· nolunt crebro conuiuarier·
Præbet exigue sumptum, & ea sunt tamen ad uirtutem omnia·
Verum ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala·
Necesse est Clitipho consilia consequi consimulia. hoc
Scitum'st periclum ex alijs facere, tibi quod ex usu siet.
Cl. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intro, ut uideam nobis quid cœnæ siet·
Tu ut tempus est diei, uidesis nequò hinc abeas longius.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

CLITIPHO ADOLESCENS.

Cl. Vam iniqui sunt patres in omneis adolescentis iudices·
Qui æquum esse censent, nos iam à pueris ilico nasci senes·
Neq; illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia·
Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ olim fuit·
Mihi si unquã filius erit, næ ille facillime utetur patre·
Nam et cognoscendi, et ignoscendi dabitur peccati locus·
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suã sententiã·
Perij, is mihi ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora·
Nunc ait, periclum ex alijs facito tibi, quod ex usu siet·
Astutus, næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam·
Magis nunc me amicæ dicta stimulant· da mihi, atque

affer mihi.

Cui quid respondeam nihil habeo, neq; me quisquam est miserior.

Nam hic Clinia, etsi is suarum rerum satagit. attamen

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.

Mea'st potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Tum quod dem ei recte'st, nam nihil esse mihi religio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiã dũ scit pater.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CLINIA. CLITIPHO.

I mihi secundæ res de amore meo essent, iam
s dudum scio
Veniissent. sed uereor ne me absente mulier
corrupta sit.

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant.

Locus, occasio, ætas, mater: sub imperio cuius est mala:

Cui nihil iam præter pretiũ dulce'st. Clit. Clinia. Clin. hei misero mihi.

Clit. Etiam caues ne uideat forte hinc te à patre aliquis exiens.

Cl. Facã: sed nescio qd profecto mihi animus præsagit mali.

Clit. Pergin' istuc prius diiudicare, q̃ scis quid ueri siet?

Clin. Si nihil mali esset, iam hic adesset. Clit. iam aderunt.

Cli. quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longus abesse? & nosti mores mulierum.
Dum moliũtur, dũ conantur annus est. Clin. o' Clitipho.
Timeo. Clit. respira. eccum Dromonem cum Syro una' adsunt tibi.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

SYRVS. DROMO. S. CLINIA. CLITIPHO. A.

In' tu. Dr. sic est. Sy. uerum interea dum ser a mones cœdimus
Illæ sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego uero audio. nunc demum & uideo, & ualeo Clitipho.
Clit. Minime mirũ, adeo impeditæ sunt, ancillarũ gregem
Ducunt secum. Clin. perij, unde illi sunt ancillæ? Clit. men' rogas?
y. Non oportuit relictas. portant quid rerũ. Clin. hei mihi.
y. Aurum, uestem, & uesperascit, & non nouerunt uiã.
Factum à nobis stulte est. abi dum tu Dromo illis obuiã
Propere. quid stas? Clin. uæ misero mihi, quanta de spe decidi. Clit.
Quid istuc? quæ res te sollicitat aũt? Clin. rogitas qd siet?
Viden' tu ancillas? aurũ, uestem, quã ego cũ una ancillula
Hic reliqui. unde eam esse censes? Clit. uah, nunc demum intellego.
y. Di boni quid turbæ' st? ædes nostræ uix capient scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid ſeni erit noſtro miſerius?
Sed uideo, eccos quos uolebam. Clin. o' Iupiter ubi nam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Collocupletaſti te Antiphila, et me in his deſeruiſti malis.
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minus ſum obſequens.
Cuius nunc pudet me, & miſeret: qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe unquam ab hac me expellere.
Quod tamen nunc faciam, tum cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. Sy. hic de noſtris uerbis errat uidelicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia aliter tuum amorem atq; eſt accipis.
Nam & uita'ſt eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus.
Cl. Quid eſt obſecro? nam mihi nũc nihil rerũ omnium'ſt
Quod malim quàm me hoc falſo ſuſpicarier.
Sy. Hoc primum ut nequid huius rerum ignores, anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac non fuit.
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. Clit. quæ nam eſt altera?
Sy. Mane hoc quod cœpi primum enarrem o' Clitipho.
Poſt iſtuc ueniam. Clit. propera. Sy. iam primum omnium

Vbi uentum ad ædes est, Dromo pultat fores.
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium
Continuo hic se conijcit intro: ego consequor.
Anus foribus obdit pessulum: ad lanam redit.
Hinc sciri potuit (aut nusquam alibi) Clinia
Quo studio uitam suam te absente exegerit:
Vbi deimprouiso est interuentum mulieri,
Nam ea res dedit tum existimandi copiam,
Quotidianæ uitæ consuetudinem:
Quæ cuiusq; ingenium ut sit declarat maxume,
Texentem telam studiose ipsam offendimus,
Mediocriter uestitam ueste lugubri,
Eius ancillæ caussa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, uti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re expolitam muliebri.
Capillus passus, prolixus, circum' caput
Reiectus neglegenter, pax. Clin. Syre nu obsecro
Ne me in lætitiam frustra conijcias. Sy. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancilla erat.
Ea texebat una' pannis obsita,
Neglecta, immunda illuuie. Clit. si hæc sunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
San' hanc, quam dicat sordidatam & sordidam,
Magnum hoc quoq; signum'st dominæ esse extra noxiæ,
Cum eius tam neglegunter internuntij:
Nam disciplina est eisdem munerarier
Ancillas primum ad dominas qui affectant uiam.
Cli. Perge obsecro te, & caue ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Vbi dicimus redisse te, & rogare uti

Veniret ad te mulier, telam deserit
Continuo: & lachrymis opplet os totum sibi,
Vt facile scires desyderio id fieri tuo.
Cl. Præ gaudio (ita me Di ament) ubi sim nescio.
Ita timui. Clit. at ego nihil esse sciebam Clinia.
Age dum uicissim Syre, dic quæ illa'st, altera.
Sy. Adducimus tuam Bacchidem Clit. hem quid Bacchidē?
Eho, scelestè quò illam adducis? Sy. quò ego illam? ad nos scilicet.
Clit. Ad patrem'ne? Sy. ad eum ipsum. Clit. o' hominis impudentem audaciam.
Sy. heus non fit sine periclo facinus magnum & memorabile
Clit. Hoc uide, in mea uita tu tibi laudem is quæsitū scelus.
Vbi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. quid enim? Sy. si sinas, dicam. Cli. sine.
Clit. Sino. Sy. ita res est, hæc nunc quasi cum. Clit. quas malum ambages mihi
Narrare occpit? Cli. Syre, uerū hic dicit, mitte ad rē re-
Sy. Enimuero reticere nequeo: multis modis iniurius (di.
Clitipho est: neq; ferri potis est. Cli. audiendum hercle est, tace.
Sy. Vis amare: uis potiri: uis quod des illi effici:
Tuum esse in potiundo periclum non uis: haud stulte sapis.
Siqdem id sapere est, uelle te id, qđ nō potest cōtingere.
Aut hæc cū illis sunt hōnda, aut illa cū his amittēda sūt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis uide,
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio.

Nã apud patrẽ tua amica, tecũ ſine metu ut ſit, cõpia'ſt.
Tũ qđ illi argentum es pollicitus, eadẽ hac inueniã uia.
Quod ut efficerẽ orando ſurdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi uis? Clit. ſiquidem hoc fit. Sy. ſiquidem experiundo ſcies.
Clit. Age age, cedò iſtuc tuum conſilium quid id eſt? Sy. aſſimulabimus
Tuam amicam, huius eſſe amicam. Cl. pulchre, cedò qd hic faciet ſua?
An ea quoq; dicetur huius? ſi una hæc dedecori eſt parũ?
Sy. Immo ad tuam matrem deducetur. Cl. quid eo? Sy. longum eſt Clitipho,
Si tibi narrem, quam ob rem id faciam: uera cauſa eſt. Clit. fabulæ,
Nihil ſatis firmi uideo, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud: ſi iſtuc metuis, qđ ambo confiteamini ſine periclo eẽ. Clit. hmõi obſecro aliqd repi. Sy. maxie
Ibo obuiã hinc: dicam ut reuortantur domũ. Clit. hem,
Quid dixti? Sy. ademptum tibi iam faxo oẽm metum,
In aurem utram uis otioſe ut dormias.
Clit. Quid ago nũc? Cli. tu'ne qđ boni'ſt. Clit. Syre dic modo
Verum. Sy. age modo, hodie ſerò ac ne quidquã uoles.
Cli. Datur modo fruare dum licet, an neſcias
Eius ſit poteſtas poſthac an nunquam tibi.
Clit. Syre inquã. Sy. perge porrò tamen iſtuc ago.
Clit. Verũ hercle iſtuc eſt, Syre, Syre inq̃, heus heus Syre.
Sy. Cócaluit. quid uis? Clit. redi redi. Sy. adſum, dic qđ eſt?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. Clit. immo Syre,

Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es iudex, nequid accusandus sis uide.
Sy. Ridiculum est istuc me admonere Clitipho,
Quasi istic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic siquid nobis forte aduersi euenerit,
Tibi erunt parata uerba: huic homini uerbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu'st mihi,
Sed istuc exora, ut suam esse adsimulet. Cli. scilicet
Facturum me esse, in eum iam res rediit locum,
Vt sit necesse. Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verum illa nequid titubet. Sy. perdocta'st probe.
Clin. At hoc demiror qui tam facile potueris.
Persuadere illi, quæ solet quos spernere.
Sy. In tempore ad eam ueni, quod rerum omnium'st
Primum: nam misere quendam offendi militem,
Eius noctem orantem: hæc arte tractabat uirum,
Vt illius animum cupidum inopia incenderet:
Eademq; ut esset apud te ob hoc quamgratissima.
Sed heus tu uidesis, nequid imprudens ruas.
Patrem nouisti ad has res quam sit perspicax.
Ego te autem noui quàm esse soleas impotens,
Inuersa uerba, euersas ceruices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.
Cli. Laudabis. Sy. uidesis. Cli. tu te met mirabere.
Sy. Sed quàm cito sunt consecutæ mulieres?
Cli. Vbi sunt? cur retines? Sy. iam nunc hæc non est tua.
Cli. Sino apud patrem, at nunc interim? Sy. nihilo magis.
Cli. Sine. Sy. non sinã inquã. Cli. quæso pauliſper. Sy. ueto.
Cli. Saltem salutare. Sy. abeas si sapis. Cli. eò
Quid istic? Sy. manebit. Cli. o' hoiem felicẽ. Sy. ambula.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

Depol te mea Antiphila laudo, & fortunatam
æ iudico.
Id cum studuisti isti formæ mores ut consimiles forent.
Minimeq; (ita me Di ament) miror, si te sibi qsq; expetit.
Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum ego met nunc mecum in animo uitam tuam considero,
Omniumq; adeo uostrarũ uolgus quæ ab se segregant,
Et uos esse istiusmodi, & nos non esse haud mirabile'st.
Nam expedit bonas esse uobis nos quibus cum res non sinunt.
Quippe forma impulsi nostra, nos amatores colunt.
Hæc ubi immutata est, illi suum animum alio conferũt.
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, deserte uiuimus.
Vobis cũ uno simul ubi ætatem agere decretum'st uiro,
Cuius mos maxime est consimilis uostrum, hi se ad uos applicant.
Hoc beneficio utriq; ab utrisq; uero deuincimini.
Vt nunquã ulla amori uestro inuidere possit calamitas.
n. Nescio alias, me scio quidem semper fecisse sedulo, ut
Ex illius commodo, meum compararem commodum.
Clin. uah,
Ergo mea Antiphila tu nunc sola reducem me in pa-

triam facis.

Nã dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere quos
cœpi, leues,
Præterquam tui cærendum quod erat. Sy. *credo.* Clin.
Syre, uix ſuffero.

Sy. *Hocine me miſerum non licere meo modo ingenio frui?*
Immo ut patrem tuum uidi eſſe habitum diu, etiam du
ras dabit.

Ba. *Quis nam hic adoleſcens eſt, qui intuetur nos?* A. *ah.*
retine me obſecro.

Ba. *Amâbo, qd tibi ẽ?* An. *diſperij.* B. *perij miſera, qd ſtupes*
Antiphila? An. *uideon' Cliniam, an non?* Ba. *quẽ uides?*

Cli. *Salue anime mi.* An. *o' mi Clinia, ſalue.* Clin. *ut uales?*

An. *Saluum ueniſſe gaudeo.* Clin. *teneo'ne te*
Antiphila, maxime animo exoptata meo?

Sy. *Ite intro. nam uos iam dudum expectat ſenex.*

ACTVS TERTII SCENA I.

CHREMES. MENEDEMVS.

Ch. *Vœſcit hoc iam œſſo pultare oſtium*
Vicini? primum ex me ut ſciat ſibi filium
Rediſſe, etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verum cum uideam miſerum hunc tam ex-
cruciarier
Eius abitu cælem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio ſiet?
Haud faciam. nam q̃ potero adiutabo ſenem,
Ita ut filium meum amico, atq; æquali ſuo

Video inseruire, & socium esse in negotijs.
Nos quoq; senes est æquom senibus obsequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam
Natus sum: aut illud falsum'st, quod uolgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus.
Nam mihi quidem quottidiæ augescit magis
De filio ægritudo: & quanto diutius
Abest, magis cupio, tanto & magis desydero.
Ch. Sed ipsum foras egressum uideo: adibo, alloquar.
Menedeme salue: nuntium apporto tibi,
Cuius maxime te fieri participem cupis.
Me. Nunquid nam de gnato meo audisti Chreme?
Ch. Valet, atq; uiuit. Me. ubi nam est quæso? Ch. apud me domi.
Me. Meus gnatus? Ch. sic est. Me. uenit? Ch. certe. Me. Clinia
Meus uenit? Ch. dixi. Me. eamus, duc me ad eum obsecro.
Ch. Non uolt te scire se rediisse, etiam & tuum
Conspectum fugitat, propter peccatum: tum hoc timet
Ne tua duritia illa antiqua, etiam adaucta sit.
Me. Non tu ei dixisti ut essem? Ch. non. Me. quam ob rem Chreme?
Ch. Quia pessume istuc in te, atq; in illum consulis,
Si te tam leni, & uicto esse animo ostenderis.
Me. Non possum: satis iam, satis pater durus fui. Ch. ah,
Vehemens in utranq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atq; ex illa incides.
Primum olim potius, quàm paterere filium

Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuíq; erant grata omnia.
Proterruisti hinc. ea coacta ingratis
Post illa cœpit uictum uolgo quærere.
Nunc cum sine magno detrimento non potest
Haberi, quid uis dare cupis. nam ut tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchre ad pernitiem siet.
Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas ueste, atq; auro. satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,
Nedum tu possis. Me. est'ne ea intus? Ch. sit rogas?
Sensi nam ei unam cœnam, atq; eius comitibus
Dedi. quod si iterum mihi sit danda. actum siet.
Nam ut alia omittam, pitissando modo mihi
Quid uini absumpsit? sic hoc dicens, asperum
Pater hoc est, aliud lenius. sodes uide,
Releui dolia omnia, omnes serias.
Omnes solicitos habui. atq; hæc una nox.
Quid te futurum cœnses, quem assidue exedent?
Ita me di amabunt, ut tuarum miseritum'st
Menedemi fortunarum. Me. Faciat quod libet.
Sumat, cõsumat, perdat, decretum'st pati,
Dum illum modo habeam mecum. Ch. si certum est tibi
Sic facere, id permagni referre arbitror,
Vt nescientem sentiat te id sibi dare.
Me. Quid faciam? Ch. quid uis, potius, quàm quod cogitas,
Per alium quem uis ut des. falli te sinas
Technis per seruulum. etsi subsensi id quoq;
Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
Syrus cum illo uestro consusurrat. conferunt

Consilia adolescentes, & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur: sed illud quo modo
Minimo periclo id denuus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum intellexerit,
Prius proditurum te tuam uitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium, hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porrò ut non sit suaue uiuere.
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunq; inciderit in mentem uolet: neq; id
Putabit prauum, an rectum siet quod petet.
Tu rem perire, & ipsum non poteris pati.
Dare denegabis: ibit ad illum iliœ,
Quo maxime apud te se ualere sentiet,
Abiturum se abs te esse iliœ minabitur.
Me. Videre uerum, atq; ita uti res est, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non uidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
Me. Cedò dexteram: porrò te idem oro ut facias Chreme.
Ch. Paratus sum. Me. scin quid nunc te facere uolo?
Ch. Dic. Me. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare
Quod uolt: cupio ipsum iam uidere. Ch. operam dabo,
Syrus est prehendendus atq; adhortandus mihi.
A'me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paululum negoti mihi obstat, Symus, & Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus.
Me cœpere arbitrum: ibo ac dicam, ut dixeram,

Operam daturum me hodie non posse his dare,
Continuo hic adero. Me. ita quæso, Di uostram fidem
Itan comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius ut uideant, & iudicent
Quàm sua? an eo fit, quia in re nostra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi quanto nunc plus sapit, quàm egomet mihi?
Ch. Dissolui me ocyus operam ut tibi darem.

ACTVS TERTII SCENA II.

SYRVS. CHREMES.

Sy. Ac illac circumcursa, inueniendum est tamen
h Argentum: intendenda in senem fallacia.
Ch. Num me fefellit hoscè id struere? uidelicet,
Est ille Cliniæ seruus tardiusculus,
Ideirco huic nostro tradita est prouincia.
Sy. Quis hic loquitur? perij, num nam hæc audiuit? Ch. Syre. Sy. hem.
Ch. Quid tu istic? Sy. recte, equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui here tantum biberis. Ch. nihil nimis.
Sy. Nihil narras: uisa uero est quod dica solet,
Aquilæ senectus. Ch. eia. Sy. mulier commoda &
Facèta hæc est meretrix. Ch. sanè idem uisa est mihi.
Sy. Equidem hercle forma luculenta. Ch. sic satis.
Sy. Ita non ut olim, sed uti nunc sanè bona.
Minimèq; miror Clinia hanc si deperit.
Sed habet patrem quendam auidum, miserum, atque aridum.

Vicinum hunc noſtrũ? atqui ſi is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profligit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico? Ch. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum. Sy. quẽ? Ch. iſtum ſeruulũ
Dico adoleſcentis. Sy. Syre tibi timui male.
Ch. Qui paſſus eſt id fieri? Sy. quid facæret? Ch. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias.
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret.
Atq; hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
Sy. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.
Sy. Eho' quæſo laudas qui heros fallunt. Ch. in loco,
Ego uero laudo Sy. recte ſane'. Ch. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Iam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
Sy. Iocon' an ſerio illæc dicat neſcio,
Niſi mihi quidem addit animum quo libeat magis.
Ch. At nunc quid expectat Syre an dum hinc denuo
Abeat. cum tolerare huius ſumptus non queat?
Non'ne ad ſenem aliquã fabricam fingit? Sy. ſtolidus eſt.
Ch. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. Sy. facile equidem facere poſſum ſi iubes.
Etenim quo pacto id fieri ſoleat calleo.
Ch. Tanto hercle melior. Sy. non eſt mentiri meum.
Ch. Fac ergo. Sy. at heus tu facito dũ eadẽ hæc memineris,
Siquid huius ſimile forte aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Nõ uſus ueniet ſpero. Sy. ſpero hercle ego quoq;
Neq; eo nunc dico quod quidquam illum ſenſerim.
Sed ſiquid nequid, quæ ſit eius ætas uides.
Et ne ego te (ſi uſus ueniat) magnifice Chreme

Tractare possim. Ch. de istoc (cum usus uenerit)
Cr. Videbimus quid opus sit, nunc istuc age.
Sy. Nunquam commodius, unquam herum audiui loqui,
Nec cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere. quis nam a' nobis egreditur foras?

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Ch. Vid istuc quæso, qui istic mos est Clitipho? ita' ne fieri oportet?
Cl. Quid ego feci? Ch. uidin' ego te modo manum in sinum huic meretrici
Inserere? S. acta hæc res est, perij. Cl. me'ne? Ch. hisce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne iniuriã illi, qui non abstineas manũ.
Nam istæc quidem contumelia est
Hoiem amicũ recipere ad te, atq; eius amicã subagitare.
Vel heri in conuiuio q̃ immodestus fuisti? Sy. factum.
Ch. Quàm molestus, ut equidem (ita me Di ament) metui quid futurum deniq; esset.
Noui ego amantiũ aios. aduertũt grauiter quæ nõ cẽseas
Cl. At mihi fides apud hunc est. nihil me istius facturum pater.
Ch. Esto, at certe concedas aliquo' ab eorũ ore aliquantisper.
Multa fert libido. ea prohibet facere tua præsentia. ego de me
Facio coniecturã. nemo est meorũ amicorũ hodie, apud

Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeã.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti piget.
Ne ineptus, ne proteruos uidear, quod illũ facere credito.
Sed nostrum est intellegere, utcunq; atque ubicunq; opus sit obsequi.
.Quid istic narrat? Clit. perij. Sy. Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi & temperantis functus officium. Clit. tace sodes.
.Recte sane'. Ch. Syre pudet me. Sy. credo: neque id iniuria.
Quin mihi molestum'st. Clit. pergin' hercle. S. uerum dico quod uidetur.
li.Non'ne accedam ad illos? Ch. eho quæso una accedundi uia est.
.Actum'st, hic prius se indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme
Vin' tu homini stulto mihi ascultare? Ch. quid faciam? Sy. iube hunc
Abire hinc aliquo'. Cli. quò ego hinc abeam? Sy. quo' lubet, da illis locum.
Abi deambulatum. Cl. deambulatum, quo'? Sy. uah, quasi desit locus.
Abi sane' istac, istorsum, quo' uis. Ch. recte dicit, cenſeo.
lit. Di te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. Sy. at tu pol tibi istas
Posthac comprimitto manus.
Censen' uero? quid illũ porro' credis facturum Chreme?
Nisi eum quantum Di dant tibi opis seruas, castigas,

mones.

Ch. Ego istuc curabo. Sy. atqui nunc here hic tibi adseruandus est.

Ch. fiet. Sy. si sapias, nam mihi iam minus minusq; obtemperat.

Ch. Quid tu? ecqd de illo, qđ dudũ te cum egi egisti Syre? aut
Repperisti tibi quod placeat, an non dum etiam? Sy. de fallacia
Dicis? hem inueni nuper quandam. Ch. frugi es, ædo quid id est?

Sy. Dicam, uerum ut aliud ex alio incidit. Ch. quid nam Syre? Sy. pessima hæc
Est meretrix. Ch. ita uidetur. Sy. immo si scias,
Vah, uideo quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic huic drachmarum hæc argenti mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? Sy. ea mortua'st. reliquit filiam adolescentulam.
Ea relicta huic arraboni est pro illo argento. Ch. intellego.

Sy. Hanc secum huc adduxit, ea quæ est nũc ad uxorẽ tuã.
Ch. Quid tũ? Sy. Clinia orat sibi uti nunc det illã. illi tamẽ
Post daturum mille numũm poscit. Ch. & poscit quidem? Sy. hui
Dubium'ne id est? Ch. ego sic putaui, quid nunc facere cogitas?

Sy. Ego'ne? ad Menedemum ibo. dicam hanc esse captam e Caria,
Ditẽ, & nobilẽ. si redimat magnũ inesse in ea lucrum.

Ch. Erras. Sy. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi ego re-
spondeo,
Nõ emo qd ais? Sy. optata loquere. Ch. atqui nõ opus est.
y. Non opus est? Ch. non hercle uero. Sy. quid istuc, miror.
Ch. iam scies,
Mane mane, quid est, quod tam a' nobis grauiter crepue
re fores?

ACTVS QVARTI SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

o. Si me animus fallit, hic profecto est annulus,
quem ego suspicor.
Is qui cum exposita est gnata. Ch. quid uolt
sibi Syre hæc oratio?
o. Quid est? is' ne tibi uidetur? Nu. dixi equidem ubi mihi
ostendisti ilico
Eum esse. So. at ut satis contemplata modo sis mea nu-
trix. Nu. satis.
o. Abi iam nunc intro atq; illa si iam lauerit mihi nuntia.
Hic ego uirũ iterea opperibor. Sy. te uolt, uideas qd uelit.
Nescio quid tristis est. non temere' st metuo quid siet. Ch.
quid siet?
Ne ista hercle magno iã conatu magnas nugas dixerit.
o. Ehem mi uir. C. ehem mea uxor. So. te ipsum quæro. C.
loquere quid uelis.
o. Primum hoc te oro, nequid credas me aduersus edictum
tuum

Facere esse ausam. Ch. uin' me istuc tibi (etsi incredibile est) credere.
Credo. Sy. nescio quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meministin' me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum,
Si puellam parerem nolle tolli? Ch. scio quid feceris.
Sustulisti. Sy. sic est factum domina? ergo herus damno auctus est.
So. Minime, sed hic erat anus Corinthia haud ipura, ei dedi
Exponendã. Ch. o' Iupiter tantam inesse animo insciti ã?
So. Peri, quid ego feci? Ch. rogitas? So. si peccaui mi Chreme,
Insciens feci. Ch. id equidem ego, etiam si tu neges, certo scio.
Te inscientem, atq; imprudentẽ dicere, ac facere omnia.
Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primũ si meum
Imperium exequi uoluisses, interemptam oportuit.
Non simulare mortem uerbis, re ipsa spem uitæ dare.
Ad id omitto, misericordia, animus maternus, sino.
Quàm bene uero abs te perspectum est, quid uoluisti? cogita.
Nempe anui illi prodita, abs te filia est planussime,
Per te uel uti quæstum faceret, uel uti ueniret palàm.
Credo id cogitasti, quid uis? satis est dum uiuat modo.
Quid cum illis agas, qui neq; ius, neque bonum, atque æquum sciunt.
Melius, peius, prosit, obsit, nihil uident, nisi quod lubet.
So. Mi Chreme peccaui fateor. uincor. nunc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt meæ stultitiæ iustitia tua sit aliquid præsidi.
Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam. uerũ Sostrata

Male docet

Male docet te mea facilitas multa· sed istuc quidquid est?
Qua hoc cœptum'st causa? loquere. So. ut stultæ et miseræ omnes sumus
Religiosæ· cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho· & eum dico ut una cum puella exponeret
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Ch. Istuc recte· conseruasti te, atq; illam. So. hic est annulus.
Ch. Vnde habes? So. quã Bacchis secum adduxit adolescentulam. Sy. hem.
Ch. Quid ea narrat? So. ea lauatum dum it, seruandum mihi dedit
Annulum· non aduorti primo· sed postquam aspexi, ilico
Cognoui· ad te exilui. Ch. quid nunc suspicare, aut inuenis
De illa? So. nescio, nisi ut ex ipsa quæras unde hunc habuerit
Si potest reperiri. Sy. interij, plus spei uideo q̃ uolo·
Nostra est, si ita est. Ch. uiuit ne illa, cui tu dederas? So. nescio.
Ch. Quid renuntiauit olim fecisse? So. id quod iusseram.
Ch. Nomen mulieris ecdo quod sit, ut quæratur. So. Philtere.
Sy. Ipsa est· murum ni illa salua est, et ego perij. Ch. Sostrata
Sequere me intro hac. So. ut præter spem euenit, quàm timui male,
Ne nũc animo ita esses duro, ut olim in tollenda Chreme.
Ch. Non licet hominem esse sepe ita ut uult, si res non sinit·
Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam, olim nihil minus.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SYRVS.

Sy. Si me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium.
Ita hac re in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ,
Nisi aliquid uideo ne esse amicam hanc gnati rescisçat senex.
Nã quod sperem de argento, aut posse postulẽ me fallere,
Nihil est· triumpho, si licet me latere tecto, abscedere.
Crucior bolũ tantũ mihi ereptum tam subito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio deintegro inunda'st mihi.
Nihil tam difficile, quin quærendo inuestigari posset.
Quid si hoc sic incipiam nunc? nihil est· quid si sic? tantundem egero·
Ac sic opinor· non potest· immo optime· euge optumam habeo.
Retraham hercle opinor ad me, illud idem fugitiuum
Argentum tamen-

ACTVS QVARTI SCENA III.

CLINIA. SYRVS.

Cl. -Vlla mihi res posthac potest iã iteruenire tãta
Quæ mihi ægritudinem afferat· tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc, iam ut frugalior sim q̃ uolt.
y. Nihil me fefellit· cognita est, quantum audio huius uerba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.
lin. O' mi Syre audistin' obsecro? Sy. quid ni? qui usq; una' affuerim?
lin. Cui æque audisti commodius quidquam euenisse? Sy. nulli.
lin. Atque ita me Di ament, ut ego nunc non tam meapte causa
Lætor, quàm illius· quam ego scio esse honore quouis dignam.
y. Ita credo· sed nunc Clinia age, da te mihi uicissim,
Nam amici quoq; res est uidenda, in tuto' ut collocetur,
Nequid de amica nunc senex. Clin. o' Iupiter. Sy. quiesce.
lin. Antiphila mea nubet mihi. Sy. siane mihi interloquere?
lin. Quid faciam Syre mi? gaudeo, fermé. Sy. fero hercle uero.
lin. Deorum uitam adepti sumus. Sy. frustra operam hanc opinor sumo.
. Loquere, audio. Sy. at iam hoc non ages. Clin. agam. Sy. uidendum est inquam,
Amici quoq; res Clinia tui in tuto ut collocetur·
Nam si nunc a' nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,
Noster rescisset ilico esse amicam hanc Clitiphonis.
Si abduxeris celabitur itidem, ut celata adhuc est.
li. At enim istoc nihil est magis Syre meis nuptijs aduorsum.

Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? Sy. quid ni?

Clin. Quid dicam? quam causam afferam? Sy. quin nolo mentiare,

Aperte ita ut res sese habet, narrato. Clin. quid ais? Sy. iubeo

Illam te amare, & uelle uxorem hanc esse Clitiphonis.

Clin. Bonam atq; iustam rem oppido imperas, & factu facilem.

Et scilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut celet

Senem uostrum. Sy. immo ut recta uia rem narret ordine. Cli. hem,

Satin' sanus es, & sobrius? tu quidem illum plane perdis.

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi?

Sy. Huic equidem consilio palmam do. hic me magnifice efferro,

Qui uim tantam in me, & potestatem habeam tantæ astutiæ

Vera dicendo, ut eos ambos fallam. ut cum narret senex

Vester nostro, istam esse amicam Gnati, non credat tamen.

Cli. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis.

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.

Tu fortasse qd me fiat paruipendis, dum illi consulas.

Sy. Quid? malum me tandem censes uelle id adsimulari? ?

Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.

Clin. Tantū sat habes? qd tum quæso si hoc pater resciuerit?

y. Quid si redeo ad illos q aiunt· quid si nũc cœlũ ruat.
Clin. Metuo qd agam. Sy. metuis? quasi nõ ea potestas sit tua
Quo uelis in tempore ut te exoluas· rem· facias palám.
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. Sy. optume ipsa exit foras.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO. PHRYGIA.

Ba. Atis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt·
s Decem minas, quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc
Me decæperit, sæpe obsecrás me, ut ueniã, frustra ut ueniet
Aut cum uenturam dixero, & cõstituero, cum is certe
Renuntiarit, Clitipho cum spe pendebit anim·
Decipiam, ac non ueniã· Syrus mihi tergo pœnas pendet.
Clin. Satis scite promittit tibi. Sy. atqui tu hãc ioctari credis?
Faciet nisi cæueo. Ba. dormiunt· ego pol istos cõmouebo.
Mea Phrygia audistin' homo iste modo, quam uillam demonstrauit
Charini. Ph. audiui. Ba. proximam esse huic fundo ad dextram. Ph. memini.
B. Curriculo percurre· apud eum miles, Dionysia agitat.
Sy. Quid inceptat? Ba. dic me hic oppido esse inuitam, atq; seruari,
Verum aliquo pacto uerba his me daturam esse, et uenturam.

Sy. perij hercle, Bacchis mane mane, quo' mittis istác quæso?
Iube maneat. B. abi. Sy. quin est paratum argentum. B.
quin ego maneo.
S. Atqui iam dabitur. Ba. ut lubet, num ego insto? Sy. at
scin' quid sodes?
B. Quid? Sy. transeundum est nunc tibi ad Menedemum,
& tua pompa
Eo' traducenda est. Ba. quam rem agis? scelus. Sy. egon'?
argentum cudo,
Quod tibi dem. Ba. dignam me putas, quam illudas? S.
non est temere.
B. Etiam'ne tecum hic res mihi est? Sy. minime. tuum tibi
reddo.
B. Eatur. Sy. sequere hac, heus Dromo. Dr. quis me uolt? S.
Syrus. Dr. quid est rei?
Sy. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad uos propere.
Dr. Quamobrem? Sy. ne quæras. & ferant quæ secum huc
attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex leuatum esse harum
abitu.
Næ ille haud scit hoc paulum lucri, quantum ei
Dãni apportet. tu nescis quod scis Dromo, si sapies. Dr.
mutum dices.

ACTVS QVARTI SCENA V.

CHREMES. SYRVS.

Ch. Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi uicem
i Miseret me, tantum deuenisse ed eum mali

Illan'ne mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio hosce aliquot dies non sentiet,
(Ita magno desyderio fuit ei filius)
Verum ubi uidebit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat ab se filius. Syrum optime
Eccum. Sy. cesso hunc adoriri? Ch. Syre. Sy. hem. Ch.
quid est?
Sy. Te mihi ipsum iam dudum exoptabam dari.
Ch. Videre egisse iam nescio quid cum sene.
Sy. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
Ch. Bonan' fide? Sy. bona hercle. Ch. non possum pati
Quin tibi caput demulceam: accede huc Syre.
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Sy. At si scias quàm scite in mentem uenerit.
Ch. Vah, gloriare euenisse ex sententia?
Sy. Non hercle, uero uerum dico. Ch. dic quid est,
Sy. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentiscres.
Ch. Probe. Sy. dic sodes. Ch. nimũ inquã. Sy. imo sic satis.
Sed porrò ausculta quod supereſt fallaciæ.
Se se ipse dicet tuam uidisse filiam.
Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit,
Hanc se cupere uxorẽ. Ch. modo quæ inuenta est? Sy. eã
Et quidem iubebit posci. Ch. quamobrem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intellego. Sy. uah. tardus es.
Ch. Fortasse. Sy. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atq; uestem, qui, tenes'ne? Ch. comparet?
Sy. Id ipsum. Ch. at illi ego neq; do, nec spondeo.

Sy. Non, quamobrem? Ch. quamobrem? me rogas? homini? Sy. ut lubet.
Non ego in perpetuum dicebam, ut illam illi dares,
Verum ut simulares. Ch. non mea'st simulatio.
Ita tu istæc tua musceto, ne me admisceas.
Egon' cui daturus non sim ut ei despondeam?
Sy. Credebam. Ch. minime. Sy. scite poterat fieri.
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras.
Eo' cœpi. Ch. credo. Sy. cæterum equidem istuc Chreme
Aequi, boniq; facio. Ch. atqui tum maxime
Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia.
Sy. Fiat. quæratur aliud. sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi. neq; tu scilicet
Eo nunc confugies. Ch. quid mea? num mihi datum'st?
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? Sy. uerum illud Chreme
Dicunt. ius summum, sæpe summa malitia est.
Ch. Haud faciam. Sy. immo aliis si licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta, & bene acta parte putant.
Ch. Quin ego met iam ad eam deferam. Sy. immo, filium
Iube potius. Ch. quamobrem? Sy. quia enim in eum suspicio'st
Translata amoris. Ch. quid tum? Sy. quia uidebitur
Magis ueri simile id esse, cum hic illi dabit.
Et simul conficiam facilius ego quod uolo.
Ipse adeo adest, abi, effer argentum. Ch. effero.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

CLITIPHO. SYRVS.

Cl. VIla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quã inuitus facias. uel me hæc deambulatio,
Quàm non laborioſa ad langorem dedit.
Nec quidquam magis nunc metuo, q̃ ne denuo
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidẽ.
Vt te omnes equidem Di, Deæq; quantum est Syre
Cum istoc inuento, cum q; incepto perdiunt.
Huiusmodi mihi res semper communiscere,
Vbi me excarnufices. Sy. i tu hinc quò dignus es,
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.
Clit. Vellem hercle factum, ita meritus. Sy. meritus? quo modo?
Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
Clit. Quid igitur dicam tibi uis? abijsti, mihi
Amicam adduxti, quam non licebat tangere.
Sy. Iam non sum iratus. sed scin ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Clit. apud nos. Sy. nõ. Clit. ubi igitur? Sy. apud Clinam.
Clit. Perij. Sy. bono animo es. iam argentum ad eã deferes,
Quod ei pollicitus. Clit. garris. unde id? Sy. à tuo patre.
Clit. Ludis fortasse me. Sy. ipsa re experibere.
Clit. Næ ego fortunatus homo sum. deamo te Syre.
Sy. Qua causa id fiat obsecundato in loco,
Sed pater egreditur. caue quidquam admuratus sis.
Quod imperabit facito. loquitor pauca.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Ch. Bi Clitipho nunc est? Clit. ecaum me inque-
u C. ecaum hic tibi.
Cl. Quid rei esset, dixti huic? Sy. dixi pleraq; omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. Sy. hei, quid stas lapis?
Quin accipis? Clit. cedò sane'. Sy. sequere hac me ocyus,
Tu hic nos dum eximus interea opperibere.
Nam nihil est illic quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia.
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniusta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc relictis omnibus, inueniendus est
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI SCENA VIII.

MENEDEMVS. CREMES.

Me. Vlto omnium nunc me fortunatissimum
m Factum puto esse gnate, cum te intellego
Resipisse. C. ut errat. Me. te ipsum quærebam Chreme,
Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedò, quid uis faciam? Me. inuenisti hodie filiam?

Ch. Quid tum? Me. hanc sibi uxorem dari uolt Clinia.
Ch. Quæso quid tu homunis es? Me. quid? Ch. iam'ne oblitus es
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea uia abs te argentum auferretur? Me. scio.
Ch. Ea res nunc agitur ipsa. Me. quid dixti Chreme?
Ch. Errauí: sic res acta est. Me. quanta spe decidi?
Ch. Immo hæc, quæ apud te est, Clitiphonis est
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. omnia.
Ch. Et illum aiunt uelle uxorem, ut cum desponderim,
Des qui aurũ, ac uestem, atque alia, quæ opus sunt,
comparet.
M. Id est profecto: id amicæ dabitur. C. scilicet
Daturum. Me. uah, frustra igitur gauisus miser.
Quid uis tamen iam malo, quàm hunc amittere?
Quid nunc renuntiem abs te responsum Chreme?
Ne sentiat me sensisse, atq; ægre ferat?
Ch. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. Me. sine.
Inœptum'st: perfice hoc mihi perpetuo Chreme.
Ch. Dic conuenisse, egisse te de nuptijs.
Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum esse omnia,
Generum placere, postremo etiam si uoles,
Desponsam quoq; esse dicito. Me. hem istuc uolueram.
Ch. Tanto ocyus te ut posset, & tu id quod cupis,
Quamocyssime ut des. Me. cupio. Ch. næ, tu propediem
(Vt istam rem uideo) istius obsaturabere.
Sed hæc ita ut sunt, cautim, & paulatim dabis,
Si sapies. Me. faciam. Ch. abi intro, uide quid postulent.
Ego domi ero siquid me uoles. Me. sanè uolo.
Nam te sciente faciam quidquid egero.

ACTVS QVINTI SCENA I.

MENEDEMVS. CHREMES.

Me. Go me nõ tam astutum, neq; ita perspicacẽ esse
e id scio,
Sed hic adiutor meus, & monitor, et præmonstrator Chremes,
Hoc mihi præstat in me quid uis harum rerũ conuenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus,
In illum nil potest nam exuperat eius stultitia hæc omnia.
Ch. O he, iam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inuentam gnatam, nisi illos ex tuo ingenio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed quid interim illic iandudũ gnatus cessat cum Syro?
Me. Quos ais homines Chremes cessare? Ch. ehem, Menedeme aduenis?
Dic mihi, Cliniæ quæ dixi nuntiastin'? Me. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeo cœpit, quasi qui cupiunt nuptias.
Ch. Aha, ha, hæ. Me. qd risisti? Ch. serui uenere ĩ mẽtẽ Syri
Callidit ates. Me. ita'ne? Ch. Voltus quoq; hominũ fingit scelus.
Me. Gnatus quod se assimulat, lætum id dicis? C. id. Me. idẽ
istuc mihi
Venit in mentẽ. Ch. ueterator. Me. magis si magis noris, putes

Ita rem esse. Ch. ain tu? Me. qn tu ausculta. Ch. mane,
hoc prius scire expeto
Quid perdideris: nam ubi desponsam nuntiasti filio,
Continuo iniecisse uerba tibi Dromonem, scilicet
Sponsæ uestem, aurum, ancillas, opus esse argentum ut
dares:
M. Non. Ch. quid non? Me. non inquam. Ch. neq; ipse natus?
Me. nihil prorsus Chreme.
Magis unum etiã instare, ut hodie cõficerẽtur nuptiæ.
Ch. Mira narras: quid Syrus meus? ne is quidem quidquã?
Me. nihil.
Ch. Quamobrem. Me. nescio equidem, miror, qui alia tam
planè scias.
Sed ille tuus quoq; Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paululum qdem subolat esse amicã hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais? Me. mitto iam osculari, atq; amplexari, id
nihil puto.
Ch. Quid est, quod amplius simuletur? Me. uah. C. quid est?
M. audi modo,
Est mihi ultimis cõclaue in ædibus quoddam retro.
Huc est intro latus lectus, uestimentis stratus est.
Ch. Quid postquam hoc est factum? Me. dictum factum,
huc abijt Clitipho.
Ch. Solus? Me. solus. Ch. timeo. Me. Bacchis cõsecuta'st ilico.
Ch. Sola? Me. sola. Ch. perij. Me. ubi abiere intro, operuere
ostium. Ch. hem,
Clinia hæc fieri uidebat? Me. quid ni, mecũ unà simul.
Ch. Filij est amica Bacchis Menedeme. occidi.
Me. Quamobrem? Ch. decem dierum uix mihi est familia.
Me. Quid istuc times? quod ille operam amico dat suo?

Ch. Immo amicæ. Me. si dat. Ch. an dubium id tibi est?
Quenquam animo tam communi esse aut lene putas,
Qui se uidente amicam patiatur suam? Me. ah, ah, hæ.
Quidni, quo uerba facilius dentur mihi?
Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere, ubi possem persentiscere,
Nisi essem lapis, quæ uidi? uæ misero mihi
An ne illud haud inultum (si uiuo) ferent,
Nam iam. Me. non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi exempli satis sum? Ch. præiracundia
Menedeme, non sum apud. Me. te'ne istuc loqui?
Non'ne id flagitium'st te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. id quod me fecisse aiebas parum,
Fac te esse patrem sentiat. fac ut audeat,
Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,
Nequam aliam quærat copiam, ac deserat.
Ch. Immo abeat potius multo quo uis gentium,
Quàm hic per flagitium, ad inopiam redigat patrem.
Nam si illi pergam suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc uere ad rastros res redit.
Me. Quod incommoditates in hac re accipies nisi caues?
Difficilem ostendis te esse, & ignoscis tamen
Post, & id ingratum. Ch. ah nescis quàm doleam. Me. ut
lubet.
Quid hoc, quod rogo, ut illa nubat nostro, nisi quid est
Quod mauis? Ch. immo & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. dotis? Me. ita dico. Ch. ah. Me.
Chreme,

Nequid uereare, si minus nihil dos nos mouet.
Ch. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis.
Sed ita dictu opus est, si me uis saluum esse, & rem, & filium
Me mea omnia bona doti dixisse illi. Me. quã rem agis?
Ch. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. Me. quin ego uero quamobrẽ id facias nescio.
C. Ego'ne? ut eius animum, qui nunc luxuria, & lasciuia
Diffluit, retundam, redigam, ut quo' se uortat nesciat.
Me. Quid agis? C. mitte, ac sine me in hac re gerere mihi morem. Me. sino,
Ita'ne uis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. age iam ut uxorem accersat, paret.
Hic ita ut liberos est æquom dictis confundetur.
Sed Syrum. Me. quid eum. Ch. ego'ne? si uiuo, adeo exornatum dabo.
Adeo depexum, ut dum uiuat, memmerit semper mei.
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me di ament) auderet hæc facere uiduæ mulieri,
Quæ in me fecit-

ACTVS QVINTI SCENA II.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

Sy. -Ta'ne tandem quæso Menedeme, ut pater
i Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animum patris?

Quod nam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?

Volgo id faciunt. Me. scio tibi esse hoc grauius multo, ac durius

Cui fit uerũ ego haud minus ægre patior id, qui nescio.

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo uolo.

Clit. Hic patrem astare aiebas? Me. eaum. Ch. quid me incusas Clitipho?

Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, et stultitiæ tuæ.

Vbi te uidi animo esse omisso, & suauis in præsentia,

Quæ essent prima habere, neq; consulere in longitudinem.

Cepi rationem, ut neq; egeres, neq; ut hæc posses perdere.

Vbi cui decuit. primo tibi non licuit per te mihi dare.

Abij ad proximos, tibi qui erant, eis commisi, et credidi.

Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium Clitipho.

Victus, uestitus, quo in tectum te receptes. Clit. hei mihi.

Ch. Satius est, q̃ te ipso hærede hæc possidere Bacchidem.

Sy. Disperij, scelestus, quantas turbas concaui insciens?

Clit. Emori cupio. Ch. prius quæso disce quid sit uiuere.

Vbi scies, si displicebit uita. tum istoc utitor.

Sy. Here licet'ne? Ch. loquere. Sy. at tuto'. Ch. loquere. Sy. quæ ista'st prauitas,

Quæue amentia, quod peccaui ego id obesse huic? Ch. ilicet

Ne te admisce. nemo accusat Syre te, nec tu aram tibi

Neq; precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nihil succenseo.

Nec tibi, nec tibi. nec uos est æquom quod facio, mihi.

Sy. Abijt, ac rogasse uellem. Clit. quid? Sy. unde mihi peterem cibum,

rem cibum,
Ita nos abalienauit, tibi iam esse ad sororem intellego.
Clit. Adeon' rem redüsse, ut periculum etiam fame mihi sit Syre?
Sy. Modo liceat uiuere, est spes. Clit. quæ? Sy. nos esuritu-ros satis.
Cl. Irrides in re tanta, neq; me quidquã consilio adiuuas?
Sy. Immo, & ibi nunc sum, & usq; dudum id egi, dum loquitur pater.
Et quantum ego intellegere possum. Cl. quid? S. non aberit longius.
Cli. Quid id ergo? Sy. sic est, non esse horum te arbitror.
Cl. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? Sy. ego dicam quod mihi in mentem tu diiudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset te, indulgebãt. tibi dabant. nũc filia
Postquam est inuenta uera, inuenta est causa, qua te expellerent.
Cli. Est uerisimile. Sy. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?
Cli. Non arbitror. Sy. nunc aliud specta, matres omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse, id non fit. Cl. uerum dicis. quid ergo nunc faciam Syre?
Sy. Suspicionem istam ex illis quære. rem profer palám.
Si non est uerum, ad misericordiam ambos adduces cito aut
Scibis cuius sis. Clit. recte suades faciam. Sy. sat recte hoc mihi.

In mentem uenit. nanq; adoleſcens quã maxime in
Spe ſitus erit tam facillime
Boni patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio an ne uxorẽ ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras· ego fugio, adhuc qd
factum'ſt.
Miror non iuſſiſſe me arripi· ad Menedemũ hinc pergã.
Eum precatorẽ mihi pro. ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS QVINTI SCENA III.

SOSTRATA. CHREMES.

So. ROfecto niſi caues tu homo, aliquid gnato confi
p cies mali·
Id'q; adeo miror, quo modo tam ineptum quid
quam potuerit
Venire in mentem mi uir. Ch. oh pergin' mulier eſſe? ullam'ne ego
Rem unquam uolui, quin tu in ea re mihi aduerſatrix fueris Soſtrata?
At ſi rogitem iam quid eſt quod peccem, aut quamobrem hoc faciam, neſcias.
In qua re nũc tam confidẽter reſtas ſtulta? So. ego neſcio.
Ch. Immo ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrũ hæc eadem oratio.
So. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.
Ch. Nõ poſtulo· iã loquere· nihilo minus ego hoc faciã tamẽ.
So. Facies? Ch. uerum. So. non uides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. Ch. subditum ain' tu? So. certe inquam mi uir.

Ch. Cõfitere tuũ non esse. So. ah, obsecro te, istuc inimicis siet. Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?

Ch. Quid metuis? non'ne cum uelis conuincas illum esse tuum?

So. Quod filia est inuenta. Ch. non, sed quod magis credundum siet,

Id quod est consimilis moribus,

Conuinces facile ex te natum. nam tui similis est probe.

Nam illi nihil uitij est relictum, quin id itidem sit tibi.

Tum præterea talem nisi tu nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quàm seuerus, rem cũ uideas, censeas,

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

Clit. Vnquam ullum fuit tempus mater, cum ego
s uoluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua uolũtate, obsecro
Eius ut memineris, atq; inopis nunc te misereat mei.
Quod peto, & uolo parentes meos ut cõmonstres mihi.

So. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. Clit. sum. So. miseram me, hocine quæsisti obsecro?
Ita mihi, atq; huic sis supstes, ut ex me, atq; hoc natus es.
Et caue posthac (si me amas) unquam istuc uerbum ex te audiam.

Ch. At ego(si me metuis)mores cæue in te esse istos sentiam.
Clit. Quos? Ch. si scire uis, ego dicam, gerro, iners, fraus, heluo,
Ganeo, damnosus, crede, & nostrum te esse credito.
Clit. Non sunt hæc iam parentis dicta. Ch. non si ex capite sis meo
Natus, item ut aiunt Mineruam esse ex Ioue· ea causa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
So. Di istæc prohibeant. Ch. deos nescio. ego quod potero enitar sedulo.
Quæris id, quod habes, parentes, quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & ut serues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias abducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente uerbũ turpe· at te illud nullo modo
Facere piguit. Clit. eheu quàm ego nunc totus displiceo mihi,
Quàm pudet· neq; quod principium incipiam ad placandum scio.

ACTVS QVINTI SCENA V.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

Me. Nim uero Chremes nimis grauiter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumane. exeo ergo, ut pacem conci-

liem·optume
Ipſos uideo. Ch. ehem, Menedeme cur non acerſi iubes
Filiam, & quod dixi dotis firmas? So. mi uir te obſecro
Ne facias. Clit. pater obſecro mihi ignoſcas. Me. da ueniam Chreme·
Sine te exorem. Ch. egon' mea bona ut dem Bacchidi dono? ſciens
Non faciam. Me. at id nos non ſinemus. Clit. ſi me uiuũ uis pater,
Ignoſce. So. age, Chremes. Me. age quæſo, ne tam offirma te Chremes.
Ch. Quid iſtic? uideo non licere ut cœperã hoc pertendere.
Me. Facis ut te decet. Ch. ea lege hoc adeo faciam, ſi faciat
Quod ego hunc æquom cenſeo. Cl. pater, omnia faciam· impera.
Ch. Vxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio,
Faciet. Ch. nihil etiam audio ipſum. Cl. perij. So. an dubitas Clitipho?
Ch. Immo utrum uult. Me. faciet omnia. So. hæc dum incipias grauia ſunt,
Dumq; ignores· ubi cognoris, facilia. Cli. faciam pater.
So. Nate mi, ego pol tibi dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,
Filiã Phanocratæ noſtri. Clit. rufam'ne? illã uirginem.
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
Ch. Eia ut elegans eſt· credas animum ibi eſſe. So. aliã dabo.
Clit. Quid iſtic? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum.

Quam uolo. So. nunc laudo gnate. Clit. Archonidis filiam.

So. Perplacet. Cl. pater hoc nunc reſtat. Ch. quid? Cl. Syro ignoſcas uolo,

Quæ mea cauſa fecit. Ch. fiat. uos Valete, & plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Mitio	ſenex.
Demea	ſenex.
Sannio	leno.
Aeſchinus	adoleſcens.
Syrus	ſeruus.
Ctheſipho	adoleſcens.
Soſtrata	matrona.
Canthara	nutrix.
Geta	ſeruus.
Hegio	ſenex.
Dromo	ſeruus.

ACTA LVDIS FVNERALIB. Q.
FAB. MAX. P. CORNELIO AFRI-
CANO. AED. CVR. EGERE L. AT-
TILIVS PRAENESTINVS. MINV-
TIVS PROTIMVS. MODOS FECIT
FLACCVS CLAVDI. TIBIIS
SARRANIS. FACTA GRAECA
MENANDRV L. ANICIO. M.
CORNELIO COSS.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Vos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandũ Aeschinũ,
d Sed Ctheſiphonẽ retinet. hũc citharistriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre
Frater celabat Aeſchinus famam rei,
Amorem in ſe transferebat. deniq;
Fidicinam lenoni eripuit. uitiauerat
Idem Aeſchinus auem Atticam pauperculam,
Fidemq; dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre. mox tamen
Vt ueritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
Vitiatam, potitur Ctheſipho Citharistriam.

PROLOGVS.

Oſtquam Poeta ſenſit ſcripturam ſuam
p Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios

Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus.
Iudicio de se ipse erit uos eritis iudices.
Laudin' an uitio duci factum oporteat.
Synapothniscontes Diphili comœdia'st.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In græca adolescens est, qui lenoni eripuit
Meretricem in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, uerbum de uerbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam pernoscite,
Furtum ne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus neglegentia'st.
Nam quod isti dicunt maleuoli homines, nobiles
Eum adiutare, assidueq; una scribere,
Quod illi maledictum uehemens existimant,
Eam laudem hic ducat maximam, cum illis placet.
Qui uobis uniuersis, & populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisq; tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ,
Senes qui primi uenient, hi partem aperient.
In agendo partem ostendent facite æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTVS PRIMI SCENA I.

MITIO.

M. Torax nõ rediit hac nocte à cœna Aeschinus?
S. Neq; seruulorũ quisquã qui aduerse ierant?

Profecto hoc uere dicunt, si absis uspiam, aut
Vbi si cæsses, euenire ea satius est,
Quæ in te uxor dicat, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor si cæsses, aut amare cogitat,
Aut te amare, aut potare, aut animo obsequi.
Tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibus nunc solicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit aliquid.
Vah, quenquam' ne hominem in animo instituere,
Aut parare quod sit cærius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeo
Dissimili studio est, iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem uitam urbanam, atq; otium
Secutus sum· &, quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui· ille contra hæc omnia,
Ruri agere uitam, semper parce, ac duriter
Se habere· uxorem duxit· nati filij
Duo sunt· inde ego hunc maiorem adoptaui mihi.
Eduxi a' paruulo· habui· amaui pro meo.
In eo me oblecto· solum id est cærum mihi.
Ille ut idem, contra me habeat facio sedulo.
Do, permitto, non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere· postremo alij clanculum
Patre quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri, aut fallere insueuerit patrem, aut
Audebit· tanto magis audebit cæteros.
Pudore, & liberalitate liberos

Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neq; placent.
Venit ſæpe ad me clamitans, quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquum, & bonum.
Et errat longe mea quidem ſententia.
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit, q̃ illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet.
Si ſperat fore clàm rurſum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit:
Studet par referre, præſens, abſensq; idem erit.
Hoc patrium eſt: potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, q̃ alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.
Sed eſt'ne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem uideo. credo iam (ut ſolet)
Iurgabit. ſaluum te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS PRIMI SCENA II.

DEMEA. MITIO.

De. Em opportune te ipſum quærito.
Mi. h Quid triſtis es? De. rogitas me? ubi nobis æſchinus

Siet? quid tristis ego sum? Mi. dixin' hoc fore?
Quid is fecit? De. quid ille fecerit? quem neq; pudet
Quidquam neq; metuit quenquam neq; legem putat
Tenere se ullam nam illa, quæ antehac facta sunt
O mitto, modo quid designauit? Mi. quidnam id est?
De. Fores effregit, atq; in ædes irruit
Alienas ipsum dominum, atq; omnem familiam
Multauit usq; ad mortem eripuit mulierem
Quam amabat clamant omnes indignissume
Factum esse hoc aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore'st omni populo deniq;
Si conferendum exemplum est, non fratrem uidet
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico tu illum corrumpi sinis.
Mi. Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.
De. Quorsum istuc? Mi. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non est flagitium (mihi crede) adolescentulum
Scortari, neq; potare non est, neq; fores
Effringere hæc si neq; ego, neq; tu fecimus,
Non siuit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium'st nam si esset unde id fieret,
Faceremus & tu illum tuum (si esses homo)
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet
Potius quam ubi te expectatum eiecisset foras,
Alieniori ætate, post faceret tamen.
De. Pro' Iupiter tu homo adiges me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? Mi. ah,

Auſcultа, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi.
Is meus eſt factus: ſiquid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur: diſcidit
Veſtem? reſarcietur: eſt Dis gratia
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedò quemuis arbitrum.
Te plura in hac re peccare oſtendam. De. hei mihi
Pater eſſe diſce ab ijs, qui uere ſciunt.
Mi. Natura tu illi pater es, conſilijs ego.
De. Tun' conſulis quidquam? Mi. ah, ſi pergis abiero.
De. Sicine agis? Mi. an ego toties de eadem re audiam?
De. Curæ eſt mihi. Mi. & mihi curæ eſt: uerum Demea
Curemus æquam uterq; partem, tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum eſt, quem dediſti. De. ah, ah Mitio.
Mi. Mihi ſic uidetur. De. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi uerbum unum poſthac. Mi. Rurſum Demea
Iraſcere? De. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre'ſt, alienus non ſum: ſi obſto, hem deſino.
Vnum uis curem, curo: & eſt Dis gratia,
Cum ita ut uolo eſt iſte: tuus ipſe ſentiet.
Poſterius, nolo in illum grauius dicere.
Mi. Nec nihil, neq; omnia hæc ſunt quæ dicit: tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere

Me ægre pati illi nolui· nam ita'st homo·
Cum placo, aduersor sedulo, & deterreo.
Tamen uix humane patitur. uerum si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo. etsi Aeschinus
Non nullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? Postremo nuper, credo iam omnium
Tædebat· dixit uelle uxorem ducere.
Sperabam iam deferuisse adolescentiam.
Gaudebam. ecce autem de integro, nisi quidquid est,
Volo scire atq; hominem conuenire, si apud forum'st.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

SANNIO. LENO. AESCHINVS.

Obsecro populares ferte misero, atq; innocenti auxilium·
Subuenite inopi. Ae. otiose, nunc iam ilico hic consiste·
Quid respectas? nihil pericli'st· nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
a. Ego istam inuitis omnibus.
Ae. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam iterum ut uapulet.
a. Aeschine audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. Ae. scio. Sa. at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.

Tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle
Factam esse, huius non faciam. crede hoc, ego meum ius
persequar.
Neq; tu uerbis solues unquã, quod mihi re malefeceris.
Noui ego uestra hæc, nollem factum, iusiurandum da
bitur, te esse
Indignum iniuria hac, indignis cum egomet sim acceptus
modis.
Ae. Abi præstrenue, ac fores aperi. Sa. cæterum hoc nihil
facis.
Ae. I intro nunc iam. Sa. at enim non sinam. Ae. accede il-
luc Parmeno,
Nimium istoc abisti. hic propter hunc assiste. Sa. hem,
sic uolo.
Ae. Caue nũc iã oculos à meis oculis quoquã demoueas tuos.
Ne mora sit si innuerim, quin pugnus continuo in ma-
la hæreat.
Sa. Istuc uolo ergo ipsum experiri. Ae. hem serua. omitte
mulierem.
Sa. O' facinus indignum. Ae. geminabit nisi caues. Sa. hei
misero mihi.
Ae. Non innueram. uerum in istam partem potius peccato
tamen,
I nunc iam. Sa. quid hoc rei est? regnum'ne Aeschine
hic tu possides?
Ae. Si possiderem, ornatus esses ex tuis uirtutibus.
Sa. Quid tibi rei mecum est? Ae. nihil. S. quid? nostin' qui
sim? Ae. non desydero.
Sa. Tetigin' tui quidquam? Ae. si attigisses, ferres infortuniũ.
Sa. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argen-

tum dedi?

Responde. Ae. ante ædes non fecisse erit melius hic conuitium.

Nam si molestus pergis esse, iam intro arripiere, atq; ibi
Vsque ad necem opperiere loris. Sa. loris liber? Ae. sic erit.

a. O hominem impurum, hicine libertatem aiunt æquam esse omnibus?

e. Si satis iam debacchatus es leno, audi si uis nunc iam.

a. Egon' debacchatus sum in te, an tu in me? Ae. omitte ista, atq; ad rem redi.

. Quam rem? quò redeam? Ae. iam'ne me uis dicere, qd ad te attinet?

a. Cupio modo æqui aliquid. Ae. uah, leno iniqua me non uolt loqui.

a. Leno sum, fateor, pernities communis adolescentium.
Periurus, pestis, tamen tibi à me nulla est orta iniuria.

e. Nam hercle etiam id restat. Sa. illuc quæso redi quò cœpisti Aeschine

e. Minis uiginti tu illam emisti, quæ res tibi uertat male,
Argenti tantum tibi dabitur. Sa. quid, si ego tibi illá nolo uendere?
Coges me? Ae. minime. Sa. nanq; id metui. Ae. neq; uendundam cænseo.
Quæ libera'st nam ego illă liberali assero causa manu.
Nunc uide utrum uis argentum accipere, an causam meditari tuam.
Delibera hoc, dũ ego redeo leno. Sa. pro supreme Iupiter.
Minime miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit uerberauit me inuito abduxit meam.

Ob malefacta hæc tantidē emptā postulat sibi tradier.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim quando bene promeruit· fiat· suum ius postulat.
Age iā cupio, si modo argētū reddat· sed ego hoc ariolor.
Vbi me dixero dare tanti, testeis faciet illico
Vendidisse me. de argento somnium, mox cras redi.
Id quoq; possum ferre si modo reddat, quanquam iniurium'st.
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæstum occæperis
Accipiunda, & musitanda iniuria adolescentium'st.
Sed nemo dabit· frustra egomet mecū has rationes deputo.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

SYRVS. SANNIO.

Sy. Hæ, ego met conueniam ipsum· cupide accipiat
t faxo, atq; etiam
Bene dicat secum esse actum. quid istuc Sannio'st quod te audio?
Nescio quid concertasse cum hero? Sa. nunquam uidi iniquius
Certationē comparatā, q̄ quæ hæc hodie inter nos fuit.
Ego uapulando, ille uerberādo, usq; ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adolescenti morem gestum oportuit.
Sa. Quid potui melius, qui hodie usq; os præbui? Sy. age, scis quid loquar?

Pecuniam

Pecuniam in loco neglegere maximum interdum'st lucrum. Sa. hui.

Sy. Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paululum atq;
Adolescenti esses morigeratus, hominũ homo stultissime,
Ne non tibi istuc fœneraret. Sa. Ego spem pretio nõ emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, nescis incsatre homines Sănio.
Sa. Credo istuc melius esse: uerum ego nunquam adeo astutus fui,
Quin quidquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
Sy. Age, noui tuum animum, quasi iam usquam tibi sint uiginti minæ,
Dum huic obsequare. præterea autem te aiunt proficisci Cyprum. Sa. hem.
Sy. Coemisse hinc quæ illuc ueheres multa: nauem conductam, hoc scio.
Animus tibi pendet, ubi illinc spero redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nusquam pedem, perij hercle, hac illi spe hoc inceperunt. Sy. timet,
Iniecta scrupulum homini. Sa. o' scelera, illuc uide
Vt in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum:
Nisi eò ad mercatum. ueniam, damnum maximum'st.
Nunc si hoc omittam, actum agam: ubi illinc rediero
Nihil est: refrixerit res, nunc demum uenis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quàm aut hic nunc manere tam diu, aut tum persequi.
Sy. Iam'ne enumeraſti, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hocine illo dignum'st? hocine incipere Aeschinum?

Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit·unum hoc habeo, uide si satis placet,
Potius, quàm uenias in periculum Sannio,
Serues ne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc uenio in dubium miser.
Pudet nihil·omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defrudat? nusquam abeo. Sy. ut lubet,
Nunquid uis quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso Syre,
Vt ut hæc sunt facta, potius, quàm lites sequar·
Meum mihi reddatur, saltem quanti empta'st Syre.
Scio non te usum antehac amicitia mea.
Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo
Faciam· sed Ctesiphonem uideo. lætus est
De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CTESIPHO. SYRVS.

Es quiuis homine (cum est opus) beneficiũ accipere gaudeas·
Verum enim uero id demum iuuat. si quem æquom'st benefacere, is facit.
O frater frater quid ego nunc te laudẽ? satis certe scio.
Nunquam ita magnifice quidquã dicam, id uirtus quin superet tua.
Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuã

arbitror,
Fratrem homini nemunem esse primarum artium magis principem.

Sy. O' Ctesipho. Ct. o' Syre, Aeschinus ubi est? Sy. ellum, te expectat dom. Ct. hem.

Sy. Quid est? Ct. quid sit? illius opera Syre nunc uiuo, festiuum caput,
Qui omnia sibi post putarit esse præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote supra. sed quis nam foris crepuit? Sy. mane, ipse exit foras.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

AESCHINVS. SANNIO. CTHESIPHO. SYRVS.

Ae. Bi est ille sacrilegus? Sa. men' quærit? num qdnam effert? occidi.
Nihil uideo. Ae. chem opportune te ipsum quærito, quid fit Ctesipho?
In tuto est omnis res. omitte uero tristitiam tuam.

Ct. Ego illam facile uero omitto, qui qdem te habeã fratrẽ.
O' mi Aeschine, o' mi germane, ah uereor corã in os te laudare amplius
Ne id assentandi magis q̃ quod habeam gratum facere existimes.

Ae. Age iepte, quasi nũc nõ norimus nos iter nos Ctheſipho.
Sed hoc mihi dolet, nos penè sero scisse, et penè in eũ locũ

Rediſſe, ut ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.

Ct. Pudebat. Ae. ah, ſtultitia'ſt iſtæc· non pudor, tam ob paruolam

Rem penè ex patria, turpe dictu, deos quæſo ut iſtæc prohibeant.

Ct. Peccaui. Ae. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. iam mitis eſt.

Ae. Ego ad forum ibo, ut hunc abſoluam· tu intro ad illam Ctheſipho.

Sa. Syre iſta. Sy. eamus, nãq; hic properat in Cyprum. Sa. ne tam quidem,

Quãuis etiam maneo otioſus hic. Sy. reddetur, ne time.

Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modo, ac ſequere hac. Sa. ſequor.

Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid eſt? Ct. obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum

Quamprimum abſoluito, ne ſi magis irritatus ſiet,

Aliqua ad patrem· hoc permanet, atq; ego tunc perpetuo perierim.

Sy. Non fiet, bono animo eſto, tu cum illa te intus oblecta interim,

Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cætera.

Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.

Ct. Ita quæſo, quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS TERTII SCENA I.

SOSTRATA CANTHARA.

So. Bsecro mea nutrix, quid nunc fiet? Ca. quid
o fiet rogas? recte
Aedepol spero. S. modo dolores meatum occipiunt primulum.
C. Iam nunc times quasi nunquam adfueris, nunquam tu te pepereris?
So. miseram me, neminem habeo. solæ sumus. Geta autem hic non adest.
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Aeschinum.
Ca. Pol is quidem iam hic aderit. nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper ueniat. So. solus mearum miseriarum est remedium.
Ca. E're nata melius fieri haud potuit, q̃ factum est hera.
Quando uitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem tali genere, atq; animo natum ex tanta familia.
So. Ita pol est, ut dicis, saluos nobis deos quæso ut siet.

ACTVS TERTII SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

G. Vnc illud est, quod si omnes omnia sua consi-
n lia conferant,

Atq; huic malo ſalutem quærant·auxilij nihil afferát.
Quod mihiq;,heræq;,filiæq; herili eſt,uæ miſero mihi,
Tot res repente circumuallant,unde emergi non poteſt,
Vis,egeſtas,iniuſtitia,ſolitudo,infamia.
Hocine ſæculum,o' ſælera,o' genera ſacrilega,o' hominem impium.

So. Me miſeram quidnam eſt , quod ſic uideo timidum & properantem Getam?

G. Quem neq; fides,neq; iuſiurandum,neq; illum miſericordia
Repreſſit,neq; reflexit·neq; quod partus inſtabat propè·
Cui miſeræ indigne per uim uitium obtulerat. So. non intellego
Satis quæ loquatur. Ca. propius obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
Me miſerũ,uix ſum compos anim,ita ardeo iracundia.
Nihil eſt,quod malim,q̃ illam totam familiam dari mihi obuiam.
Vt iram hanc in eos euomam omnem , dum ægritudo hæc eſt recens.
Satis mihi id habeam ſupplicij,dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi , qui illud produxit ſælus.
Tum autem Syrum impulſorem,uah,quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem,& capite primũ in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat uiam.
Adoleſcenti ipſi eriperẽ oculos,poſthac præcipitem darẽ.
Cæteros ruerem,agerem,raperem,tunderem , & pro-

sternerem.
Sed cesso heram hoc malo impertiri propere. So. reuocemus Geta.
G. Hem, q̃s quis es sine me. So. ego sum Sostrata. G. ubi ea'st? te ipsam quærito,
Te expecto, oppido opportune te obtuliſti mihi obuiam
Hera. So. quid est? quid trepidas? Ge. hei mihi. So. quid festinas mi Geta?
Animum recipe. Ge. prorsus. So. quid istuc prorsus ergo'st? Ge. perimus.
Actum'st. So. eloquere obsecro quid sit. G. iam. So. quid iam Geta?
Ge. Aeschinus. So. quid ergo is? Ge. alienus est à nostra familia. So. hem
Perij, quare? G. amare cœpit aliá. So. uæ miseræ mihi.
Ge. Neq; id occulte fert, à lenone ipsus eripuit palám.
So. Satin' hoc cœrte? G. cœrte, hisce oculis egomet uidi Sostrata. So. ah,
Me miseram, quid credas iam? aut cui credas? nostrum Aeschinum,
Nostram uitam omnium, in quo nostræ spes, omnesq; opes sitæ
Erant. qui sine hac iurabat se unum nunquam uicturum diem,
Qui se in sui gremio positurum puerũ dicebat, patrẽ
Ita obsecraturum, ut licëret sibi hanc uxorem ducere.
Ge. Hera, lachrumas mitte, ac potius quod ad hanc rẽ opus est porro cõsule.
Patiamur'ne, an narremus cuipiam? S. hau, hau mi homo sanus'ne es?

An hoc proferendum tibi uſquam eſſe uidetur? Ge. mihi quidem non placet.

Iam primum illum alieno animo à nobis eſſe res ipſa indicat.

Nunc ſi hoc palàm proferemus, ille inficias ibit ſat ſcio.

Tua fama, et gnatæ uita in dubiũ ueniet: tum ſi maxime

Fateatur, cum amet aliam, non eſt utile hanc illi dari.

Quapropter quoquo pacto cælato eſt opus. So. ah minime gentium.

Non faciam. Ge. quid agis? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata uide quam rem agas.

So. Peiore res loco non poteſt eſſe, q̃ in quo nunc ſita eſt.

Primum indotata eſt: tum præterea quæ ſecunda ei dos erat

Periit pro uirgine dari nuptũ non põt: hoc reliquom'ſt,

Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulis, quẽ amiſerat.

Poſtremo quando ego cõſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul,

Neq; pretium, neq; rem ullam intercæſiſſe, illam aut me indignam Geta experiar.

Ge. Quid iſtuc? accedo ut melius dicas. S. tu quantum potes

Abi, atque Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine.

Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos cõluit maxime.

Ge. Nã hercle alius nemo reſpicit nos. So. propera tu mea Canthara,

Curre obſtetricem accerſe, ut cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTVS TERTII SCENA III.

DEMEA.

D. Isperij Ctheſiphonem audiui filium
d Vnà affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt
Qui alicui rei eſt etiã eum ad nequitiam adducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrum, ire uideo: hinc ſcibo iam ubi ſiet.
Atq; hercle hic de grege illo eſt, ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet cærnifex.
Non oſtendam me id uelle.-

ACTVS TERTII SCENA IIII.

SYRVS. DEMEA.

Sy. -Mnem rem modo ſeni
o Quo pacto ſe haberet enarramus ordine.
Nihil quidquam uidi lætius. De. pro Iuppiter
Hominis ſtultitiam. Sy. collaudauit filium:
Mihi, qui dediſſem conſilium: egit gratias.
De. Diſrumpor. Sy. argentum adnumerauit ilico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ.
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. De. hem,
Huic mandes, ſiquid recte curatum uelis.
Sy. Ehem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
De. Quid agitur? uoſtram nequeo mirari ſatis

Rationem. Sy. est hercle inepta, ne dicam dolo, atq;
Absurda, piscetis cæteros purga Dromo.
Congrum istum maximum in aqua sinito ludere
Paulisper. ubi ego uenero, exossabitur.
Prius nolo. De. hæcine flagitia? Sy. mihi qdē non placēt.
Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. De. Di uostram fidem
Vtrum studio'ne id sibi habet, an ludi putat
Fore, si perdiderit gnatum. uæ misero mihi,
Videre uideor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. Sy. o' Demea
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo'st
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. De. quid? istæc iam penes uos psaltria est?
Sy. Est iam intus. De. eho', an domi est habiturus? Sy. credo, ut est
Dementia. De. hæcine fieri flagitia? Sy. inepta lenitas
Patris & facilitas praua. De. fratris me quidem
Pudet, pigetq;. Sy. nimiū inter uos Demea,
Ac non quia ades præsens dico hoc, perniniū interest.
Tu quantus quantus, nihil nisi sapientia es.
Ille futilis, somnium. sineres uero illum tuum
Facere hæc? De. sinerē illum? an non sex totis mensibus
Prius olfecissem, q̄ ille quidquam cœperit?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. sic siet
Modo, ut nūc est quæso. Sy. ut q̄squā suū uolt esse, ita'st.
De. Quid eum uidistin' hodie? Sy. tuum'ne filium?
Abigā hunc rus, iā dudū aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin' scis ibi eum esse? Sy. oh, qui egomet produxi? De.
optume est.

Metui ne hæret hic. Si. atq; iratum admodum.
De. Quid autem? Sy. adortus iurgio fratrem apud forum
De psaltria istac. De. ain' uero? Sy. uah, nihil reticuit.
Nam ut numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiso. cœpit clamare, Aeschine
Hæcne flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? De. oh, lachrumo gaudia.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, sed uitam tuam.
De. Saluos sit. spero est simulis maiorum suûm. Sy. hui.
De. Syre præceptorum plenus istorum ille.
Sy. Phy, dom habuit, unde discæret. De. fit sedulo,
Nihil prætermitto, consuefacio deniq;
Inspicere, tanquam in speculum, uitas omnium
Iubeo. atq; ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. Sy. recte sanè. De. hoc fugito. Sy. callide.
De. Hoc laudi est. Sy. istæc res est. De. hoc uitio datur.
Sy. Probissime. De. porrò autem. Sy. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi. pisces ex sententia
Nactus sum, hi mihi ne corrumpantur cautio'st.
Nam id nobis tam flagitium'st, quàm illa Demea
Fecere uobis, quæ modo dixti. & quod queo
Conseruis ad eundem illis præcipio modum.
Hoc salsum'st, hoc adustum'st, hoc lautum'st parum,
Illud recte, iterum sic memento. sedulo
Moneo, quæ possum pro mea sapientia.
Postremo tanquam inspeculum, in patinas Demea
Inspicere iubeo. & moneo quid facto usus siet.
Inepta hæc esse nos quæ facimus sentio.
Verum quid facias? ut homo'st ita morem geras.
Nunquid uis? De. mentem uobis meliorem dari.

Sy. Tu rus hinc abis? De. recte. Sy. nam quid tu hic agas,
Vbi siquid bene præcipias, nemo obtemperat?
De. Ego uero hinc abeo, quando is, quãobrẽ huc ueneram,
Rus abijt. illum curo unum. ille ad me attinet.
Quando ita uolt frater, de istoc ipse uiderit.
Sed quis illic est, quem procul uideo? est'ne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle'st, uah, homo
Amicus nobis iam inde à puero. Dij boni,
Næ illiusmodi iam nobis magna ciuium
Penuria'st, homo antiqua uirtute, ac fide.
Haud mali quid ortum ex hoc sit publicæ.
Quàm gaudeo, ubi etiam huius generis relliquias
Restare uideo. uah, uiuere etiam nunc libet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTVS TERTII SCENA V.

HEGIO. GETA. DEMEA.

He. Rò Di immortales, facinus indignum, Getæ
p Quid narras? Ge. sic est factum. He. ex il-
lan' familia
Tam inliberale facinus eẽ ortum? o' Aeschine
Pol haud paternum istuc dedisti. De. uidelicet
De psaltria hac audiuit. id illi nunc dolet
Alieno, pater is nihili pendit. hei mihi
Vtinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hæc.
He. Ni facient quæ illos æquom'st, haud sic auferent.
Ge. In te spes omnis Hegio nobis sita est.
Te solum habemus. tu es patronus. tu pater.

Ille tibi moriens nos commendauit senex.
Si deseris tu, perimus. He. caue dixeris.
Neq; faciam, neq; me satis pie posse arbitror.
De. Adibo, saluere Hegionem plurimum
Iubeo. He. te quærebam ipsum, salue Demea.
De. Quid autem? He. maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neq; boni
Neq; liberalis functus est officium uiri.
De. Quid istuc? He. nostrum amicum noras Simulum,
Atq; æqualem? De. quid ni? He. filiam eius uirginem
Vitiauit. De. hem. He. mane, non dum audisti Demea
Quod est grauissimum. De. an quidquam est etiam amplius?
He. uero amplius, nam hoc quidē ferundū aliquo modo'st.
Persuasit nox, amor, uinum, adolescentia,
Humanum'st ubi sic factum, ad matrem uirginis
Venit ipsus ultro, lachrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.
Ignotum'st, tacitum'st, creditum'st. uirgo ex eo
Compressu grauida facta est. mensis hic decimus est.
Ille bonus uir nobis psaltriam (si Dis placet)
Parauit, qui cum uiuat, illam deserat.
De. Pro certon' tu istæc dicis? He. mater uirginis
In medio est, ipsa uirgo, res ipsa, hic Geta
Præterea, ut captus est serulorum, non malus,
Neq; iners, alit illas. solus omnem familiam
Substentat. hunc abducæ. uincæ. quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factum'st Demea.
Postremo non negabit coràm ipso cædo.
De. Pudet. nec quid agam, neq; quid huic respondeam

Scio. Intus miseram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro. He. hem.
Num nam illa quaeso parturit? Ge. certe Hegio. He. hem,
Illaec fidem nunc uestram implorat Demea.
Quod uos ius cogit, id uoluntate impetret.
Haec primum ut fiant deos quaeso, ut uobis decet.
Sin aliter animus uester est, ego Demea
Summa ui hanc defendam, atq; illum mortuum.
Cognatus mihi erat, una à pueris paruoli
Sumus educati, una semper militiae, & domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, deniq;
Animam relinquam potius, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes? De. fratrem conueniam Hegio,
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id exequar.
He. Sed Demea hoc tu facto tecum animo cogites,
Quàm uos facillime agitis, quàm estis maxumi,
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume uos aequo animo aequa noscere
Oportet, si uos uoltis perhiberi probos.
De. Redito, fient, quae fieri aequom'st omnia.
He. Decet te facere, Geta duc me ad Sostratam.
De. Non me indicente haec fient, utinam hoc sit modo
Defunctum: uerum nimia illaec licentia,
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrẽ, ut in eum haec euomam.
He. Bono animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes
Consolere: ego Mitionem si apud forum'st
Conueniam, atq; ut res gesta'st narrabo ordine.
Si est facturus, ut sit officium suum

Faciat sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mihi, ut quid agam quãprimum sciam.

ACTVS QVARTI SCENA I.

CTESIPHO. SYRVS.

t. In' patrem hinc abisse rus? S. iam dudũ. Ct.
a sodes S. apud uillam'st.
Nunc eum maxume operis aliquid facere cre
do. Ct. utinam quidem.
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit uelim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsus e' lecto nequeat surgere.
y. Ita fiat, & istoc siquid potis est rectius. Ct. ita, nam
hunc diem
Miserę nimis cupio, ut cœpi, perpetuũ in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia
Prope'st, quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, q̃ huc reuerti posset iterum.
Nunc ubi me illic non uidebit, iam huc recurret sat scio.
Rogabit me, ubi fuerim. quem ego hodie toto nõ uidi die.
Quid dicam? sy. nihil'ne in mente'st? Ct. nunquam q̃d-
quam. Sy. tanto nequior
Cliens, amicus, hospes, nemo est uobis? Ct. sunt, quid po-
stea?
y. Hisce opera ut data sit. Ct. quæ non data sit? non potest
fieri. S. potest.
t. Interdiu, sed si hic penocto, causæ quid dicam Syre?
y. Vah, q̃ uellem etiã noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.

Cum ferùit maxume, tam placidum, quàm ouem reddo. Ct. quo modo?

Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum: Virtutes narro. Ct. meas? Sy. tuas, homini ilico lachrumæ cadunt,

Quasi puero gaudio, hem tibi autem. Ct. quid nam est? Sy. Lupus in fabula.

Ct. Pater est? Sy. ipsu' st. Ct. Syre quid agimus? Sy. fuge modo intro, ego uidero.

Ct. Si quid rogabit? nusquam tu me, audistin'? Sy. potin' ut desinas?

ACTVS QVARTI SCENA II.

DEMEA. CTHESIPHO. SYRVS.

D. Ego homo sum infelix? primum fratrem
n nusquam inuenio gentium.
Præterea autem dum illum quæro, a' uilla mercenarium
Vidi. is filium negat esse ruri, nec quid agam scio.

Ct. Syre. Sy. quid ais? Ct. men' quærit?

Sy. Verum. Ct. perij. Sy. quin tu animo bono es.

De. Quid hoc malum infelicitatis? nequeo satis decernere,
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miserijs.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porro' obnuntio: ægre solus siquid fit, fero.

Sy. Rideo hunc, primum ait se scire, is solus nescit omnia.

De. Nunc redeo, si forte frater redierit uiso. Ct. Syre
Obsecro, uide ne ille huc prorsus se irruat. Sy. etiã taces?
Ego cauebo.

Ego cauebo. Ct. nunquam hercle hodie ego istuc commutam tibi.

Nam me in cellam aliquam cum illa concludam, id tutissimum'st.

Sy. Age, tamen ego nunc amouebo. De. sed eaum sceleratum Syrum.

Sy. Non hercle hic quidem durare quisquam si sic fit, potest. Sare equidem uolo quot mihi sint domini· quæ hæc est miseria?

De. Quid ille gannit? quid uolt? quid ais bone uir? est frater dom?

Sy. Quid malum, bone uir mihi narras? equidem perij. De. quid tibi est?

Sy. Rogitas? Cthesipho me pugnis miserum, et istam psaltriã Vsq; occidit. De. hem, quid narras? Sy. hem, uide ut discidit labrum.

D. Quamobrem? Sy. me impulsore hanc emptam esse ait. De. non tu eum

Rus hinc modo produxe aiebas? De. factum, uerum uenit post insaniens.

Nihil peperat, nõ puduisse uerberare hominem senem,

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestaui meis.

D. Laudo Cthesipho· patrissas· abi, uirum te iudico.

Sy. Laudas'ne? ille continebit posthac, si sapiet, manus.

De. Fortiter. Sy. perquam, quia miseram mulierem & me seruolum,

Qui referire non audebam, uicit, hui, perfortiter.

De. Non potuit melius. idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.

Sed est'ne frater intus? Sy. non est. De. ubi illum quæram cogito.

Sy. Scio ubi sit, uerum hodie nunquam monstrabo. De. hem quid ais?

Sy. Ita. De. diminuetur tibi quidem iam cerebrum. Sy. at nomen nescio
Illius hominis, sed locum noui ubi sit. De. dic ergo locum.

Sy. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? De. qd ni nouerim?

S. Præterito hac recta platea sursum, ubi eò ueneris,
Cliuos deorsum uorsum est, hac te præcipitato, postea
Est ad hanc manũ sacellum, ibi angiportum propter est.

De. Quò nam? Sy. illic ubi etiam caprificus magna est, nostin'? De. noui. Sy. hac pergito.

De. Id quidem angiportum non est peruium. Sy. uerum hercle, uah,
Censen' hominẽ me esse? erraui, in porticũ rursum redi.
Sanè hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin Cratini huius ditis ædes? De. scio. Sy. ubi eas præterieris,
Ad sinistram hac recta platea ubi ad Dianæ ueneris,
Ito ad dextram, prius, quàm ad portam uenias, apud ipsum lacum
Est Pistrilla, & ex aduersum est fabrica, ibi est. De. quid ibi fiat?

Sy. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis uos. De. sanè bene: sed cesso ad eũ pergere.

Sy. I sanè, ego te exercebo hodie ut dignus es siliærnium,

Aeſchinus odioſe cæſſat· prandium cõrrumpitur·
Ctheſipho autem in amore eſt totus· ego iam proſpiciam mihi.
Nam iam adibo, atq; unum quidquid, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

MITIO. HEGIO.

Mi. Go in hac re nihil reperio, quamobrem lauder
e tantopere Hegio.
Meum officium facio. quod peccatum à nobis ortum'ſt cõrrigo.
Niſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, quia ita putant
Sibi fieri iniuriam, ultro ſiquam fecere ipſi, expoſtulant,
Et ultro accuſant· id quia non eſt à me factum, agis gratias.
He. Ah, minime, nunquam te aliter, atq; es in animum induxi meum.
Sed quæſo, ut unà mecum ad matrem uirginis eas Mitio.
Atq; iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tu te dicas mulieri.
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam.

Mi. Si ita æquum cœnses, aut si ita opus est facto, eamus. He. bene facis,
Nam & illi animum iam releuabis, quæ dolore, ac miseria
Tabescit, et tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Ego met narrabo quæ mihi dixti. Mi. immo ego ibo. He. bene facis,
Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt ne-scio quo modo
Suspiciosi ad contumeliam. omnia accipiunt magis
Propter suam impotentiam, se semper credunt neglegi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis corâm placabilius est.
Mi. Et recte, et uerum dicis. He. sequere me ergo hac intro. Mi. maxume.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

AESCHINVS.

Ae. Id Iscrucior animi, hocine de improuiso mali mihi obiici
Tantum, ut neq; quid me faciam, neq; quid agam certum siet?
Membra metu debilia sunt. animus timore obstupuit.
Pectore consistere nihil consilij quid. uah,
Quo modo me ex hac expediam turba
Tanta? nunc suspicio de me incidit, neq; ea immerito.
Sostrata credit mihi me psaltriam hanc emisse. id anus
Mihi indicium fecit.

Nam ut hinc forte ea, ad obstetricem erat missa, ubi eam uidi, ilico

Accedo, rogito, Pamphila quid agat: iam partus adsiet:

Eo ne obstetricem accersat: illa exclamat, abi, abi, iam Aeschine

Satis diu uerba dedisti nobis: satis adhuc tua frustrata'st fides.

Hem quid istuc obsecro inquam'st? ualeas: habeas illam quae placet.

Sensi ilico id illas suspicari, sed me reprehendi tamen,

Nequid de fratre garrulae illi dicerem, ac fieret palam.

Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc, quod minime'st opus

Vsquam efferri, age, mitto, fieri potis est, ut nequa exeat.

Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt uerisimilia,

Ego met rapui: ipse egomet solui argentum: ad me abducta est domum:

Haec adeo mea culpa fateor fieri, non me hanc rem patri

Vt erat gesta indicasse: exorassem ut eam ducerem.

Cessatum usq; adhuc est: nũc iam porro Aeschine expergiscere.

Nunc hoc primum est, ad illas ibo ut purgem me, accedam ad fores,

Peri, horresco semper, ubi pultare hasce occipio fores.

Heus, heus, Aeschinus ego sum, aperite aliquis actutum ostium.

Prodit nescio quis, concedam huc.

MITIO. AESCHINVS.

-Ta ut dixi Sostrata
Facito ego Aeschinum conueniã, ut quo modo
acta hæc sint sciat.
Sed quis ostium hoc pultauit? Ae. pater hercle
est. perij. Mi. Aeschine.
Ae. Quid huic hic nogoti'st. Mi. tune has pepulisti fores?
Tacet: cur non ludo hunc aliquantisper? melius est
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse uoluit credere.
Nihil mihi respondes? Ae. non equidem istas, quod sciã.
Mi. Itan'? nam mirabar quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salua res est. Ae. dic sodes pater,
Tibi uero quid istic est rei? Mi. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc aduocatum sibi. Ae. quid? Mi. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ,
Vt opinor. has non nosse te, & certo scio,
Neq; enim diu huc commigrarunt. Ae. quid tum postea?
Mi. Virgo est cum matre. Ae. perge. Mi. hæc uirgo orba'st patre.
Hic meus amicus illi genere est proximus.
Huic leges cogunt nubere hanc. Ae. perij. Mi. quid est?
Ae. Nihil recte, perge. M. is uenit, ut secum aduehat,
Nam habitat Mileti. Ae. hem uirginem ut secum aduehat?
Mi. Sic est. Ae. Miletum usque obsecro? Mi. ita. Ae. animo-

male'ſt.
Quid ipſe? quid aiunt? Mi. quid iſtas cenſes? nihil enim
Commenta mater eſt, eſſe ex alio uiro
Neſcio quo puerum natum, neq; eum nominat.
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari. Ae.
Eho' non'ne hæc iuſta tibi uidentur poſtea?
Mi. Non. Ae. obſecro non? an illam hinc abducet pater?
Mi. Quid ni illam abducat? Ae. factum a' uobis duriter,
Immiſericorditer q;, atq; etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
Mi. Quamobrem? Ae. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui cum illa conſueuit prius,
Qui infelix (haud ſcio an illam nunc miſere amat)
Cum hanc ſibi uidebit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
Mi. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui quando nupſit? author is rebus qui eſt?
Cur duxit alienam? Ae. an ſedere oportuit
Domi uirginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc ueniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
Mi. Ridiculum, aduorſum'ne illum cauſam dicerem,
Cui ueneram aduocatus? ſed quid iſta Aeſchine
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid eſt?
Quid lachrumas? Ae. pater obſecro, auſculta. Mi. Aeſchine audiui omnia,
Et ſcio, nam te amo, quo magis quæ agis curæ ſunt mihi.
Ae. Ita uelim me promerentem ames, dum uiuas mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi uehementer dolet.

Et me tui pudet. Mi. credo hercle, nam ingenium noui tuum
Liberale: sed uereor ne indiligens nimium sies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare uiuere?
Virginem uitiasti, quam te ius non erat tangere.
Iam id peccatum primũ magnum, at humanum tamẽ.
Fecere alij sæpe, item boni: at postquam id euenit, cedo:
Nunqd circunspexti? aut nunquid tute prospexti tibi
Quid fieret? qua fieret? si te ipsum mihi puduit dicere,
Qua resciscerem, hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum quod quidem in te fuit.
Quid credebas? dormient hæc tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Ae. hem. Mi. bono animo es,
Inquam. Ae. pater
Obsecro num ludis tu nunc me? Mi. ego te? quamobrẽ? Ae. nescio.
Nisi qa tam misere hoc esse cupio uerũ, eo uereor magis.
Mi. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas abi.
Ae. Quid? iam'ne uxorem? Mi. iam. Ae. iam? Mi. iam quantum potes. Ae. Di me pater
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nũc amo meos.
Mi. Quid? quàm illam? Ae. æque. Mi. perbenigne. Ae. qd? ille ubi est Milesius?

Mi. Abijt perijt naue ascendit sed cur cessas? Ae. abi pater.
Tu potius deos comprecare, nam tibi eos certe scio,
Quo uir melior multo es q̃ ego, obtemperaturos magis.
Mi. Ego eo intro, ut quæ opus sunt parentur, tu fac, ut dixi, si sapis.
Ae. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
Hic non amandus, hiane non gestandus in sinu'st? hem,
Itaq; adeo magnam mihi iniecit sua commoditate curã,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. sciens cauebo,
Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptijs egomet siem.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

DEMEA.

D. Defessus sum ambulando, ut Syre te cum tua
d Monstratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptaui usq; oẽ oppidũ ad portã, ad lacũ.
Quo nõ, neq; illic fabrica ulla erat, et neq; fratrẽ homo
Vidisse se aiebat quisquam. nunc uero dom
Certum obsidere est usq; donec redierit.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

MITIO. DEMEA.

Mi. Bo, illis dicam nullam esse in nobis mo-
i ram.

De. Sed eccum ipsum, te iam dudum quæro Mitio.
Mi. Quid nam? De. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. Mi. ecce autem. De. noua,
Capitalia. Mi. ohè, iam. De. nescis qui uir sit. Mi. scio.
De. Ah, stulte tu de psaltria me somnias agere.
Hoc peccatum est in uirginem ciuem. Mi. scio.
De. Ehò, scis, & patere? Mi. quid ni patiar? De. dic mihi,
Non clamas? non insanis? Mi. non, malim quidem.
De. puer natus est. Mi. Di bene uortant. De. uirgo nihil
habet.
Mi. Audiui. De. & ducenda indotata'st? Mi. scilicet.
De. Quid nunc futurum'st? Mi. id enim quod res ipsa fert.
Illinc huc transferetur uirgo. De. o' Iuppiter,
Istocine pacto oportet? Mi. quid faciam amplius?
De. Quid facias rogitas? si non re ipsa tibi istuc dolet,
Simulare certe est hominis. Mi. quin iam uirginem
Despondi. res composita est. fiunt nuptiæ.
Dempsi metum omnem. hæc magis sunt homini. De.
cæterum
Placet tibi factum Mitio? Mi. non, si queam
Mutare. nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita uita'st hominum, quasi cum ludas tesseris.
Si illud, quod est maxume opus, iactu non cadit.
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector, nempe tua arte uiginti minæ
Pro psaltria periere, quæ quantum potest
Aliquò abijcienda est, si non pretio, at gratis.
Mi. Neq; est, neq; illam sanè studeo uendere.
De. Quid igitur facies? Mi. domi erit. De. pro diuûm fidem,
Meretrix, & mater familias erit una in domo?

Mi. Cur non? De. sanum'ne te credis esse? Mi. equidem arbitror.
De. Ita me Di ament, ut uideo ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas qui cum cantites.
Mi. Cur non? De. et noua nupta eadē hæc discet? Mi. scilicet.
De. Tu inter eas restim ductans saltabis. Mi. probe.
Et tu nobiscum una' si opus sit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? Mi. iam uero omitte Demea
Tuam istanc iracundiam, atq; ita uti decet
Hilarem, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, post huc redeo. De. o' Iuppiter,
Hancine uitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor sine dote ueniet: intus psaltria est.
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus.
Senex delirans: ipsa si cupiat Salus,
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

ACTVS QVINTI SCENA I.

SYRVS. DEMEA.

Sy. Depol syriscæ te curasti molliter,
æ Lautéq; munus administrasti tuum.
Abi: sed postquá intus sum omniū rerū satur,
Prodeambulare huc libitum est. De. illud sis uide
Exemplum disciplinæ. Sy. ecce autem hic adest senex
Noster, quid fit? quid tu es tristis? De. ohe' scelus.
Sy. Eho' iam tu uerba fundis hic sapientia.
De. Tun' si meus esses. Sy. Dis quidem esses Demea,
Ac tuam rem constabilisses. De. exemplum omnibus.

Curarem, ut esses. Sy. quamobrem? quid feci? De. rogas?
In ipsa turba, atq; in peccato maxumo,
Quod uix sedatum satis est: potasti scelus, quasi
Re bene gesta. Sy. sanè nollem hunc exitum.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

Dr. Eus heus Syre, rogat te Ctesipho ut redeas.
h Sy. abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? Sy. nihil.
De. eho' carnufex
Est Ctesipho intus? Sy. non est. De. cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam parasitaster paruolus,
Nostin'? De. iá scibo. Sy. qd agis? quo' abis? De. mitte me.
Sy. Noli inquam. De. non manum abstines mastigia?
An tibi mauis cerebrum dispergi hic? Sy. abijt.
Aedepol commessatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni, quid ego nunc agam?
Nisi dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquo' abeam? atq; edormiscam. hoc uilli sic agam.

ACTVS QVINTI SCENA III.

MITIO. DEMEA.

Mi. Aratra a' nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata
p Vbi uis, quis nam a' me pepulit tam grauiter fores?

De. Hei mihi quid faciam? quid clamem? aut querar?
O cœlum, o terra, o maria Neptuni. Mi. hem tibi.
Resciuit omnem rem. id nunc clamat scilicet.
Paratæ lites. succurrendum'st. De. eaum adest
Communis corruptela nostrûm liberûm.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.
De. Repressi, redi, mitto maledicta omnia,
Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Ne'ue ego tuum, responde. Mi. factum est, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? num qui munus
Mihi idem ius æquum'st esse, quid mecum'st tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non æquom dicis. De. non? Mi. nam uetus uerbum hoc
quidem'st
Communia esse amicorum inter se omnia.
De. Facete, nunc demum istæc nata oratio'st.
Mi. Ausculta paucis, nisi molestum'st Demea.
Principio si id te mordet sumptum filij
Quem faciunt, quæso facito, hæc tecum cogites,
Tu illos duos olim pro re tollebas tua.
Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine.
Conserua, quære, parce, fac q̃plurimum
Illis relinquas, gloriam tu istam obtine.
Mea, quæ præter spem euenere, utantur sine.
De summa nihil decedet, quod hinc accesserit.
Id de lucro putato esse. omnia hæc si uoles

In animo uere cogitare Demea,
Et mihi,& tibi,& illis dempseris molestiam.
De.Mitto rem,consuetudinem ipsorum.Mi.mane.
Scio,istuc ibam,multa in homine Demea
Signa insunt,ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt,sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic,illi non licet.
Non quod dissimilis res sit.sed quod is,qui facit,
Quæ ego esse in illis uideo ut confidam fore,ita
Vt uolumus,uideo,sapere,intellegere,eos in loco
Vereri,inter se amare,scire,est liberum
Ingenium,atq; animum,quo uis illos tu die
Reducas.at enim metuas,ne ab re sint tamen
O missiores paulo.o' noster Demea
Ad omnia alia ætate sapimus rectius.
Solum unum hoc uitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes,quàm sat est,
Quod illos sat ætas acuet.De.ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio,
Et tuus iste animus æquos subuortant.Mi.tace,
Non fiet.mitte iam istæc.da te hodie mihi.
Exporge frontem.De.scilicet,ita tempus fert,
Faciundum'st.cæterum rus cum filio
Cum prima lucæ ibo hinc.Mi.immo de nocte cænseo.
Hodie modo hilarum fac te.De.& istam psaltriam
Vna' illuc mecum hinc abstraham.Mi.pugnaueris.
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito,ut illam serues.De.ego istuc uidero.
Atq; illi fauillæ plena fumi,ac pollinis
Coquendo sit faxo,& molendo.præter hæc

Meridie ipſo faciam, ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam, atq; atram, quàm carbo'ſt.
Mi. placet.
Nunc mihi uidere ſapere atq; equidem filium,
Tum etiam ſi nolit cogis, ut cum illa unà cubet.
De. Derides? fortunatus qui iſtoc animo ſies.
Ego ſentio. Mi. ah pergis'ne? De. iam iam deſino.
Mi. I ergo intro, & cui opus eſt rei, ei rei hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

DEMEA.

De. Vnquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad uitam fuit,
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias.
Et quæ tibi putaris prima in experiundo repudies.
Quod mihi nunc euenit. nam ego uitam duram, quam uixi uſq; adhuc,
Propè iam excurſo ſpatio, mitto id quamobrem re ipſa repperi
Facilitate, nihil homini eſſe melius, neq; clementia.
Id eſſe uerum ex me, atq; ex fratre, cuius facile'ſt noſcere.
Ille ſuam ſemper egit uitam in otio, in conuiuijs.
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus.
Sibi uixit, ſibi ſumptum fecit. omnes benedicunt, amant.

Ego ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem, quam ibi miseriam uidi? nati filij
Alia cura: porrò autem dum studeo illis, ut quamplurimum
Facerem, contriui in quærundo uitam, atq; ætatẽ meã.
Nunc exacta ætate, hoc fructi pro labore ab his fero
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda.
Illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illũ sunt ambo: ego desertus sum.
Illum ut uiuat optant: meam autem mortem expectant, scilicet
Ita eos meo labore eductos maximo, hic facit suos
Paulo sumptu, miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nunc experiamur contra hæc quid ego possiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando eò prouocat.
Ego quoq; à meis me amari, & magnipendi postulo.
Si id fit dando, atq; obsequendo, non posterioris feram.
Deerit, id mea minime refert, qui sum natu maximus.

ACTVS QVINTI SCENA V.

SYRVS. DEMEA.

Sy. Eus Demea, rogat frater ne abeas longius.
De. h Quis homo? o' Syre noster, salue, quid fit? qd agitur?
S. Recte. De. optime'st, iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: o' noster, quid fit? quid agitur?

Seruom

Seruom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. Sy. gratiam habeo. De. atqui Syre
Hoc uerum'st, & ipsa re experiere propè diem.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

GETA. DEMEA.

Ge. *Era ego hinc ad hos prouisam quàm mox uir-*
h *ginem*
Accersant· sed eccum Demeam· saluos sies.
De. *Oh, qui uocare? Ge. Geta. De. Geta maxumè*
pretij esse te hominem iudicaui animo meo hodie.
Nam is mihi est profecto seruus spectatus satis,
Cui dominus curæ'st, ita ut tibi sensi Geta.
Et tibi ob eam rem, siquid usus uenerit·
Lubens bene faxim· meditor esse affabilis,
Et bene procedit. Ge. bonus es, cum hæc existimas.
De. *Paulatim plebem primulum facio meam.*

ACTVS QVINTI SCENA VII.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

Ae. *Cædunt me quidẽ dum nimis sanctas nuptias*
o *Student facere· in apparando consumunt diẽ.*
De. *Quid agitur Aeschine? Ae. hem pater mi tu*
hic eras?
De. *Tuus hercle uero, & animo, & natura pater,*

Quì te amat plus q̃ hoſce oculos· ſed cur non domum
Vxorem acœrſis? Ae. cupio, uerum hoc mihi mora eſt
Tibicina, & hymenæum qui cantent. De. chò
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Ae. qd? De. miſſa hæc fac.
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas,
Atq; hanc in horto macœriam iube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, unam fac domum.
Traduc & matrem, & familiam omnem ad nos. Ae. placet
Pater lepidiſſime. De. euge, iam lepidus uocor.
Fratris ædes fient peruiæ· turbam domum adducet,
Et ſumptum admittet, multa, quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam· iube nunc iam
Dinumeret Babylo ille uiginti minas.
Syre ceſſas ire, ac facere? Sy. quid ago? De. dirue.
Tu illas abi et traduce. Ge. Di tibi Demea
Benefaciant, cum te uideo noſtræ famliæ
Tam ex animo factum uelle. De. dignos arbitror.
Quid tu ais? Ae. ſic opinor. De. multo rectius eſt
Quàm illam puerperam nunc duci huc per uiam.
Aegrotam. Ae. nihil enim uidi melius mi pater.
De. Sic ſoleo· ſed eccum Mitio egreditur foras.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

MITIO. DEMEA. AESCHINVS.

Mi. Vbet frater? ubi is eſt? tu'ne iubes hoc Demea?
De. Ego uero iubeo, & in hac re, et alijs omnibus

Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Ae. ita quæso pater.
Haud aliter cenſeo. De. immo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxoris eſt mater. Mi. eſt, quid poſtea?
De. Proba, & modeſta. Mi. ita aiunt. De. natu grandior.
Mi. Scio. De. parere iam diu per annos hæc non poteſt.
Nec qui ea reſpiciat quiſquam eſt. ſola eſt. Mi. quam hic rem agit?
De. Hanc te æquum eſt ducere, & te operam ut fiat, dare.
Mi. Me ducere autem? De. te. Mi. me? De. te inquam. Mi. ineptis. De. ſi
Tu ſis homo, hic faciet. Ae. mi pater. Mi. quid tu
Huic aſine auſcultas? De. nihil agis. fieri aliter
Non poteſt. Mi. deliras. Ae. ſine te exorem mi pater.
Mi. Inſanis? aufer te. De. age, da ueniam filio. Mi. ſatin' ſanus es? ego
Nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam, atq; anum decrepitam ducam? id'ne eſtis authores mihi?
Ae. Fac promſi ego illis. Mi. promſti autem? de te largitor puer.
De. Age. quid ſiquid te maius oret? Mi. quaſi hoc non ſit maximum.
De. Age, da ueniam. Ae. ne grauare. De. fac, promitte. Mi. non omittis?
De. Non niſi exorem. Mi. uis eſt hæc quidem. De. age, prolixe Mitio.
Mi. Et ſi hoc mihi prauum, ineptum, abſurdum, atq; alienũ à uita mea
Videatur. ſi uos tantopere iſtuc uultis, fiat. Ae. bene facis.

Merito te amo. De. uerum quid ego dicam, hoc consit quod uolo?

Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proxumus.

Affinis nobis, pauper. bene nos aliquid facere illi decet.

Mi. Quid facere? De. Agelli hic sub urbe est paululum qđ locitas foris.

Huic demus qui fruatur. Mi. paululum id autem? De. si multum sit

Faciundum est, pro patre huic est, bonus est, noster est, recte datur.

Postremo non meum illud uerbum facio, quod tu Mitio.

Bene, & sapienter dixti dudum, uitium commune omnium est,

Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. hanc maculam nos decet

Effugere. dictum est uere, & re ipsa fieri oportet.

Mi. Quid istuc? dabitur quidem quando hic uolt.

Ae. Mi pater. De. nunc tu mihi es germanus pariter

Corpore, & animo. Mi. gaudeo. De. suo sibi hunc

Gladio iugulo.-

ACTVS QVINTI SCENA IX.

SYRVS. DEMEA. MITIO. AESCHINVS.

Sy. -Actum est, quod iussi Demea.

De. f Frugi homo es. ædepol hodie mea quidem sententia.

Iudito Syrum fieri esse æquum liberum. Mi. istunc liberum?

Quod nam ob factum? De. multa. Sy. o noster Demea, ædepol uir bonus es.

Ego istos uobis usq; à pueris curaui ambos sedulo.

Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.

De. Res apparet, & quidem porrò hæc obsonare, cum fide

Scortum adducere, apparare de die conuiuium.

Non mediocris hominis hæc sunt officia. Sy. o lepidum caput.

De. Postremo hodie in psaltria ista emunda, hic adiutor fuit.

Hic curauit. prodesse æquum est. alij meliores erunt.

Denique hic uult fieri. Mi. uin' tu hoc fieri? Ae. cupio. Mi. siquidem

Tu uis Syre eho' accede huc ad me, liber esto. Sy. benefacis.

Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi præterea. Demea.

De. Gaudeo. Ae. & ego. Sy. credo, utinam hoc perpetuum fiat gaudium,

Phrygiam ut uxorem meam, unà mecum uideam liberam.

De. Optumam quidem mulierem. Sy. equidem tuo nepoti huius filio

Hodie primam mammam dedit hæc. De. hercle uero serio

Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquum siet.

Mi. Ob eam rem? De. ob eá, postremo à me argentum quanti est sumito.

Sy. Di tibi Demea oro omnes semper omnia optata offerant!
Mi. Syre processisti hodie pulchre. De. siquidem porro Mitio
Tu tuum officium facies, atq; huc aliquid paululum præ manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. Mi. istoc uilius.
Ae. Frugi homo est. Sy. reddam hercle, da modo. Ae. age pater. Mi. post cõsulam.
De. facet. Sy. o' uir optime. Ae. o' mi pater festiuissime.
Mi. Quid istuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?
Quod proluuium? quæ istæc subita est largitas? De. dicam tibi.
Vt id ostenderem, quod te isti facilem, et festiuum putant,
Id non fieri ex uera uita, neq; adeo ex æquo & bono,
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo Mitio.
Nunc adeo si ob eam rem uobis mea uita inuisa est Aeschine,
Quia non ista prorsus iniusta omnia omnino obsequor.
Missa facio, effundite, emittite, facite quod uobis lubet.
Sed si id multis potius, quæ uos propter adolescentiam
Minus uidetis, magis impense cupitis, cõsulitis parum,
Hæc reprehendere & corrigere me, & obsecundare in loco,
Ecce me qui id faciam uobis. Ae. tibi pater permittimus.
Plus scis quid facto opus est. sed de fratre quid fiet? De. sino
Habeat, in istac finem faciat. Ae. Istuc Recte.

PLAVDITE.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis	*meretrix.*
Syra	*anus.*
Parmeno	*seruus.*
Laches	*senex.*
Sostrata	*mulier.*
Phidippus	*senex.*
Pamphilus	*adolescens.*
Mirrhina	*mulier.*
Sosia	*seruus.*
Bacchis	*meretrix.*

ACTA LVDIS MEGALENSIB. SEX. IVLIO. CN. CORNELIO DOLABELLA. AEDIL. CVRVLIB. MODOS FLACCVS CLAVDI TIBIIS PARIB. TOTA GRAECA MENANDRV FACTA EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO. DATA SECVNDO CN. OCTAVIO. T. MANLIO COSS. RELATA EST LVCIO AEMILIO PAVLO LVDIS FVNERALIB. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA Q. FVLVIO. L. MARCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT. L. AMBIVIVS, L. SERGIVS TVRPIO, PLACVIT.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Xorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondã ignorans uirgini uitiũ obtulit.
Eiusq; per uim quem detraxit annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein' profectus in Imbrum est. nuptam haud attigit.
Hanc mater utero grauidam comperit.
Vt ægram ad se transfert, reuenit Pamphilus.
Deprehendit. partum celat. uxorem tamen
Recipere non uolt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, annulum
Mater uitiatæ forte agnoscit Myrrhinæ.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGVS.

Hecyra est huic nomen fabulæ: hæc cũ data est
h Noua, nouum interuenit uitium, et calamitas,
Vt neq; spectari, neq; cognosci potuerit.
Ita populus studio stupidus, in funambulo
Animum occuparat: nunc hæc planè est pro noua.
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum posset uendere:
Alias cognostis eius, quæso hanc noscite.
Orator ad uos uenio ornatu prologi.
Sinite exorator sim, eodem ut iure uti senem
Liceat, quo iure sim usus adolescentior.
Nouas qui exactas feci ut mueterascerent,
Ne cum poeta scriptura euanesceret,
In his quas primum Cæcili didici nouas.
Partim sum earum exactus, partim uix steti,
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Nouas studiose, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt, ita poetam restitui in locum:
Prope iam remotum iniuria aduersariũm
Ab studio, atq; ab labore, atq; ab arte musica.
Quod si scripturam spreuissem in præsentia,
Et in deterrendo uoluissem operam sumere,
Vt in otio esset, potius quàm in negotio:
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam mea caussa, æquo animo attendite.

Hecyram ad uos refero, quam mihi per silentium.
Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem uestra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit expectatio,
Comitum conuentus, strepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem: refero denuo.
Primo actu placeo: cum interea rumor uenit
Datum iri gladiatores, populus conuolat.
Tumultuant, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est, otium, & silentium est.
Agendi tempus mihi datum est: uobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per uos artem musicam
Recidere ad paucos: facite ut uestra authoritas
Meæ authoritati fautrix, adiutrixq; sit.
Si nunquam auare statui pretium arti meæ:
Et eum esse quæstum, in animum induxi meum,
Quammaxime seruire uostris commodis.
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in uestram commusit fidem.
Ne eum circunuentum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & date silentium,
Vt libeat scribere alijs, mihiq; ut discere
Nouas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTVS PRIMI SCENA I.

PHILOTIS MERETRIX. SYRA ANVS.

Ph. Er pol quampaucos reperias meretricibus
Fideles euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi
Quàm sancte, ut quiuis facile posset credere,
Nunquam illa uiua ducturum uxorem domum.
Hem duxit. Sy. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam te misereat,
Quin spolies, nutiles, lacæres quenquem nacta sis.
Ph. Vt in eximum neminem habeam? Sy. neminem.
Nam nemo illorum quisquam scito ad te uenit,
Quin ita paret sese abs te ut blanditijs suis,
Quammnimo pretio suam uoluptatem expleat.
Hiscine tu amâbo non contra insidiabere?
Ph. Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est.
Sy. Iniurium est autem ulcisci aduersarios?
Aut qua uia captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS PRIMI SCENA II.

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

Par. Enex si quæret me modo, isse dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.

Audin' quid dicam Sarte? si quæret me uti
Tum dicas si non quæret, nullus dixeris.
Aliâs ut uti possim caussa hac integra.
Sed uideon' ego Philotim? unde hæc aduenit?
Philotis salue multum. Ph. o' salue Parmeno.
Sy. Salue mecastor Parmeno. Pa. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philotis ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime equidem me oblectaui, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo.
Biennium ibi perpetuum misera illum pertuli.
Pa. Aedepol te desyderium Athenarum arbitror
Philotim cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contempsisse. Ph. non dicta potest
Quàm cupida eram huc redeundi, et abeundi a milite,
Vosq; hic uidendi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter uos libere conuiuium.
Nam illic haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti est modo quæ hæc narrauit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut hac ille uiua posset animum inducere
Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. eho tu an non
habet?
Pa. Habet, sed firmæ hæuereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita Di deæq; faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno.
Pa. Non est opus prolato hoc perconctarier
Desiste. Ph. nempe ea caussa ut ne id fiat palàm
Ita me Di bene ament, haud propterea te rogo

Vt hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.
Pa. Nunquam dices tam commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli Parmeno,
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego quæ perconter scire. Pa. uera hæc prædicat.
Et illud mihi maximum uitium'st, si mihi fidem
Das, te tacituram dicam. Ph. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hanc
Bacchidem
Amabat ut cum maxime tum Pamphilus,
Cum pater uxorem ut ducat orare occipit,
Et hæc communia omnium quæ sunt patrum
Se senem esse dicere, illum autem esse unicum
Præsidium uelle se senectuti suæ.
Ille primo se negare: sed postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudori an'ne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atq; odio deniq; effecit senex.
Despondit ei gnatam huius uicini proxumi.
Vsq; illud uisum est Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipsis nuptijs, postquam uidet
Paratas, nec moram ullam quin ducat dari.
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem
Si adesset, credo eius commiserescæret.
Vbicunq; datum erat spatium solitudinis,
Vt conloqui mecum unà posset, Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno, perij miser.
Ph. At te Di Deæq; perduint cum istoc odio Laches.
Pa. Vt ad pauca redeam, uxorem deducit domum.

Nocte illa prima uirginem non attigit.
Quæ consecuta'st nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum uirgine una adolescens cubuerit,
Plus potis se illa abstinere ut potuerit?
Non ueri simile dicis: nec uerum arbitror.
Par. Credo ita uideri tibi. nam nemo ad te uenit,
Nisi cupiens tui. ille inuitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Par. diebus sanè paucis
Post Pamphilus me solum seducit foras.
Narratq; ut uirgo à se integra etiam tum siet.
Seq; ante quàm eam uxorem duxisset domum,
Speraſſe eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno.
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis.
Neq; honestum mihi, neq; utile ipsi uirgini est.
Ph. pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Par. Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror,
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas uiti,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse, abituram deniq;.
Ph. Quid interea? ibat'ne ad Bacchidem? Par. quottidie
Sed ut fit, postquam hunc alienum ab sese uidet,
Maligna multo, & magis procax facta ilico est.
Ph. Non ædepol mirum. Par. atqui ea res multo maxime
Disiunxit illum ab illa: postquam, & ipse sese
Et illam, & hanc, quæ dom erat, cognouit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existimans,
Hæc ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atq; iniurias

Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Deuinctus, partim uictus huiuscæ iniurijs,
Paulatim elapsus Bacchidi, atq; huic transtulit
Amorem. postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum. ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem. nam senex
Rus abdidit sese. huc raro in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Par. Nunc audies, primum dies compluseulos
Bene conueniebat sanè inter eas. interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neq; lites ullæ inter eas, postulatio
Nunq̃. Ph. q̃d igitur? Par. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu ilico
Videre nolle. deniq; ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem diuinam, abijt.
Vbi illic dies est complureis accersi iubet.
Dixere caussam tunc nescio quam, iterum iubet.
Nemo remisit. postquam accersiuit sæpius
Aegram esse simulant mulierem. nostra ilico
It uisere ad eam. admisit nemo. hoc ubi senex
Resciuit. heri ea caussa rure huc aduenit.
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter se non dum etiam scio,
Nisi sanè curæ est quorsum euenturum hoc siet,
Habes omnem rem, pergam quò cœpi hoc iter.
Phi. Et quidem ego, nam constitui cum quodam hospite

Me esse illum conuenturam. Pa. Dij uortant bene
Quod agas. Phi. Vale. Par. & tu bene uale Philotis.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

La. Ro' deûm atq; hominum fidem quod hoc genus est, quæ hæc coniuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque studeant, nolintq; omnia.
Neq; declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias.
Itaq; adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.
Viris esse aduorsas æque studiũ est similis ptinacia est.
In eadem omnes mihi uidentur ludo doctæ ad malitiã.
Et ei ludo si ullus est, magistram hãc esse satis certo scio.
So. Me miseram, quæ nunc quamobrem accuser nescio.
La. hem
Tu nescis? So. Non, ita me Di bene ament mi Laches.
Itaq; una' inter nos agere ætatem licèat. La. Di mala prohibeant.
So. Meq; abs te immerito esse accusatam postmodum resciscès. La. scio.
Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras. filio luctum paras?
Tum autem ex amicis, inimica ut sint nobis affines facis.
Qui illũ decrerunt dignũ, suos cui liberos committerẽt.

Tu sola

Tu sola exhorrere, quæ perturbas hæc tua impudẽtia.
So. egó ne?
L. Tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem haud ho
minem putas.
An quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini
Quo quisq; pacto hic uitam uestrorum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, q̃ illic ubi sum assidue scio.
Ideo qa ut uos mihi domi eritis, proíde ego ero fama foris.
Iam pridem equidẽ audiui cœpisse odiũ tui Philumenã.
Minimeq; adeo mirũ. & ni id fecisset, magis mirũ foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hãc odisset domũ.
Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hic isses foras.
At uide quàm immerito ægritudo hæc oritur mihi abs
te Sostrata.
Rus habitatum abij, concedens uobis, & rei seruiens,
Sumptus uestros, otiumq;, ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens præter æquum, atque ætatem
meam.
Non te pro his curasse rebus nequid ægre esset mihi?
So. Nó mea opera, neq; pol culpa euenit. La. immo maxime.
Sola hic fuisti in te omnis hæret culpa. sola Sostrata
Quæ hic erant curares. cum ego uos solui curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. So. haud equidem dico mi
Laches.
La. Gaudeo (ita me Di ament) gnati causa, nam de te quidẽ
Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest.
So. Qui scis an ea causa mi uir me odisse assimularit,
Vt cum matre unà plus esset? La. qd ais? nõ signi sat est,
Quod heri nemo uoluit uisentem te ad eã intromittere?

So. Enim lapsum oppido tum aiebant· eo ad eam non admissa sum.

La. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm ullam aliã rem arbitror

Et merito adeo· nam uestrarum nulla est, quin gnatum uelit

Ducere uxorẽ, & quæ uobis placita conditio est. datur.

Vbi duxere impulsu uestro, uestro impulsu easdem exigunt.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA.

Ph. T si scio Philumena meũ ius esse, ut te cogam

e Quæ ego imperem facere, ego tamen patrio animo uictus, faciam

Vt tibi concedam· neq; tuæ libidini aduersabor.

L. Atq; eccum Phidippum optume uideo· ex hoc iam scibo quid siet.

Phidippe, & si ego meis omnibus scio me esse apprime obsequentem,

Sed non adeo, ut facilitas mea illorũ corrumpat animos.

Quod si tu idem facères, magis in rem & nostram & uostram id esset.

Nunc uideo in illarum potestate esse te. Ph. eia uero.

La. Adij te heri de filia· ut ueni, itidem incertum amisisti.

Haud ita decet, si perpetuam uis esse affinitatem hanc

Celare te iras· siquid est peccatum à nobis, profer.

Aut ea refellendo, aut purgando uobis corrigemus,
Te iudice ipso. sin ea'st caussa retinendi apud uos
Quia ægra est· te mihi iniuriã facere arbitror Phidippe·
Si metuis, satis'ne ut meæ domi curetur diligenter.
At (ita me Di ament) haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Vt tu illam saluam magis uelis, quàm ego, id adeo gnati caussa,
Quem ego intellexi illam haud minus quàm seipsum magnificare.
Neq; adeo me clam est, quàm esse eum grauiter laturum credam,
Hoc si rescierit· eo domum, studeo hæc prius quàm ille huc redeat.

Ph. Laches, & diligentiam uestram, & benignitatem
Noui· & quæ dicis omnia esse, ut dicis, animum induco·
Et te hoc mihi cupio credere· illam ad uos redire studeo,
i facere possim ullo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Eho nunquid nam accusat uirum? Ph. minime, nam post quam attendi
Magis, & ui cœpi cogere ut rediret, sancte adiurat
Non posse apud uos Pamphilo absente perdurare.
Aliud fortasse alijs uitij est· ego sum animo leni natus.
Nõ possum aduorsari meis. La. hem Sostrata. So. heu me miseram.

La. Certum'ne est istuc? Ph. nunc quidem ut uidetur, sed nunc quid uis?
Nam est quod me forum transire iam oportet. La. eo tecum una'.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SOSTRATA.

So. Edepol ne nos mulieres ſumus æquæ omnes
a muiſæ uiris
Propter paucas· quæ omnes faciunt, dignæ ut
uideamur malo.
Nam(ita me Di ament) quod me accuſat nunc uir, ſum
extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu, ita animum induxerunt,
ſocrus
Omneis eſſe iniquas· haud pol me quidem, nam nun-
quam ſecus
Habui illã, ac ſi ex me eſſet nata· nec qui hoc mihi eue-
niat ſcio,
Niſi pol filium multis modis iam expecto ut redeat do
mum.

ACTVS TERTII SCENA I.

PAMPHILVS. PARMENO.
MYRRHINA.

Pam. Emni ego plura acerba eſſe credo ex amore
n homini unquam oblata
Quàm mihi· heu me infelicem, hancine ego ui
tam parſi perdere?
Hacine cauſſa ego eram tantopere cupidus redeundi do-
mum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubi uis gentium agere ætatem
Quàm huc redire? atq; hæc ita esse miserum me resciscere?
Nã nos omnes, quibus est alicunde aliqs obiectus labos,
Omne quod est interea tẽpus, prius quàm id rescitum'st lucro'st.
Pa. At sit, atius qui te expedias his ærumnis reperias.
Si non redisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores.
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile scio reueriturãs.
Rem cognoscẽs iram expedies. rursum in gratiam restitues.
Leuia sunt hæc, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum.
Pã. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?
Prius quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animũ amori deditum.
Iam in hac re ut taceam, cuiuis facile scitu quàm fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eã quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atq; impeditum in ea expediui animum meum,
Vix'q; huc contuleram. hem noua res orta'st, porrò ab hac quæ me abstrahat.
Tũ matrem ex ea re aut me uxorem in culpa inuenturum arbitror.
Quod cum ita esse inuenero, quid restat porrò, nisi ut

Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tum uxori obnoxius sum, ita olim suo me ingenio per tulit.
Tot meas iniurias, quæ nunquam ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse Parmeno.
Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.

Pa. Haud quidem hercle parum'st, si uis uero ueram rationem exequi,
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam sæpe est in quibus rebus alius ne iratus quidem est,
Cum de eadem caussa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres sunt fermè, ut pueri, leui sententia.
Fortasse unum aliquod uerbum inter eas iram hanc concauerit.

Pam. Abi Parmeno intro, ac me uenisse nuntia. Par.
Hem quid hoc est? Pam. tace,
Trepidari sentio, cursari sursum prorsum, agedum ad fores
Accede propius. Par. hem sensistin'? Pam. noli fabularier.
Pro' Iupiter clamorem audio. Par. tute loqueris. me uetas?

My. Tace obsecro mea gnata. Pam. matris uox uisa'st Philumenæ.
Nullus sum. Par. qui dum? Pam, quia perij. Par. quam obrem.
Pam. Nescio quod magnum malum
Profecto Parmeno me celas. Par. uxorem Philumenam pauitare, nescio quid dixerunt: id si forte est nescio.
Pam. Interij, cur mihi id non dixti? Par. quia non poteram una' omnia.
Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemon' medi cum adduxit? Par. nescio.
Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quam primum quidquid est certum sciam.
Quo nam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam si periculum ullum in te est, perijsse me una' haud dubium est.
Pa. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi.
Nam inuisos omneis nos esse illis sentio.
Heri nemo uoluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sane' nolim, maxime heri caussa mei,
Seruon' ilico introisse dicent Sostratæ.
Aliquid tulisse communiscentur mali,
Capiti atq; ætati illorum morbus qui auctus siet.
Hera in crimen ueniet, ego uero in magnum malum.

ACTVS TERTII SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

So. Escio quid iandudum hic audio tumultuari misera.
Male metuo ne Philumenæ magis morbus aggrauescat.
Quod te Aesculapi, & te salus nequid sit huius oro.
Nunc ad eam uisam. Par. heus Sostrata. So. hem. Par. iterum istinc excludêre.
So. Ehem Parmeno tun' hic eras? perij, quid faciam misera.
Non uisam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit ægra?
Par. Non uisas, nec mittas quidem uisendi caussa quenquã.
Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte dico.
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
Tum autem filius introijt uidere ut uenit quid agat.
So. Quid ais? an uenit Pamphilus? Pa. uenit. So. Dis habeo gratias.
Hem istoc uerbo animus mihi redijt & cura ex corde excessit.
Pa. Iam ea te caussa maxime huc nunc introire nolo.
Nam si remittent quidpiam Philumenam dolores.
Omnem rem narrabit scio continuo sola soli,
Quæ inter uos interuenit unde ortum'st initium iræ,
Atq; eccum uideo ipsum egredi, quàm tristis est. So. o' mignate?
Pã. Mea mater salue. So. gaudeo uenisse saluum, saluan'

Philumena est? Pă. meliuscula est. So. utinam istuc ita Di faxint.
Quid tu igitur lachrumas? quid es nũc tam tristis? Pă. recte mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi, an dolor repente inuasit?
Pă. Ita factum'st. So. quid morbi est? Pam. febris. So. quotti diana? Pa. ita aiunt.
I sodes intro, cõsequar iam te mea mater. So. fiat.
Pă. Tu pueris curre Parmeno obuiã, atq; his onera adiuta.
Pa. Quid? non sciunt ipsi uiam, domum qua redeant? Pam. cessas?

ACTVS TERTII SCENA III.

PAMPHILVS.

Pă. Equeo mearum rerum initium ullum inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus,
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me uisurum affectam, ac sensi esse uxorem, hei mihi
Postq̃ me aspexere ancillæ aduenisse, illæ omnes simul
Lætæ exclamant, uenit, id quod me derepente aspexerant.

Sed continuo uoltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.
Vna illarũ forte interea propere præcurrit nuntiás
Me uenisse: ego eius uidendi cupidus, recta consequor.
Postquam introij, extemplo eius morbũ cognoui miser.
Nam neq; ut celari posset, tempus spatium ullũ dabat.
Neq; uoce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi, ó facinus indignum inquam, & corripui ilico,
Me inde lachrumans, incredibili re, atq; atroci percitus.
Mater consequitur, iam ut limen exirem ad genua accidit
Lachrumans misera. miseritum'st. profecto hoc sic est, ut puto.
Omnibus nobis, ut res dant sese, ita magni, atq; humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum à principio instit.
O mi Pamphile abs te quamobrem hæc abierit, caussam uides.
Nã uitiũ est oblatũ uirgini olim ab nescio quo improbo.
Nunc huc confugit, te, atq; alios partum ut celaret suũ.
Sed cum orata eius reminiscor, nequeo quin lachrumem miser.
Quæq; fors fortuna inqt, nobis quæ te hodie obtulit.
Per eam te obsecramus ambæ, si ius, si fas est uti,
Aduorsa eius per te tecta, tacitaq; apud omnes sient,
Si unquam erga te animo esse amico sensisti, eã mi Pamphile
Sine labore hanc gratiam te uti sibi des pro illa nunc rogat.

Cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neq; grauidam esse ex te solus conscius.
Nam aiunt tecum post duobus concubisse eam mensibus.
Tũ postquã ad te uenit, mensis iam hic agitur septimus,
Quod te scire ipsa indicat res. nunc si potis est Pamphile,
Maxime uolo, doq; operam, ut clàm partus eueniat patrem,
Atq; adeo omneis: sed si nõ potest id fieri quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin quod uerisimile est, ex te recte eum natum putẽt.
Cõtinuo exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi.
Et illi miseræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, et seruare in eo certum'st quod dixi fidẽ.
Nã de reducenda id uero neutiquã honestũ esse arbitror.
Nec faciã: etsi me amor grauiter, consuetudoq; tenet.
Lachrumo quæ posthac futura sit uita, cum in mentem uenit
Solitudoq;. O fortuna ut nunquam perpetuo es bona.
Sed iam prior amor ad hanc rẽ excitatum me reddidit.
Quem ego tum consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris, hunc minime'st opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi
Ea me abstinuisse in principio cum data est.
Vereor si clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intellegat. aliquo' mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

Par. In' tu tibi hoc incommodum euenisse iter?
So. a Non hercle Parmeno uerbis dici potest
Tantum, q̃ reipsa nauigare incommodum'st.
Par. Ita'ne est? So. o' fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc uide.
Dies triginta, aut plus eo in naui fui.
Cum interea semper mortem expectabam miser.
Ita usq; aduorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosum. So. haud clã me est, deniq; hercle ausugerim
Potius q̃ redeam, si eo' mihi redeundum sciam.
Par. Olim te quidem causæ impellebant leues,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Sosia.
Sed Pamphilum ipsum uideo stare ante ostium.
Ite intro. ego hunc adibo siquid me uelit.
Here etiam tu nunc hic stas? Pam. & quidẽ te expecto.
Par. quid est?
Pam. In arcem trãscurso opus est. Par. cui homini? Pã. tibi.
Par. In arcem? quid eo? Pam. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una' aduectus est, conueni.
Par. Perij, uouisse hunc dicam, si saluos domum
Rediisset unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. Quid cessas? Par, qd uis dicam? an conueniam modo?
Pam. Immo quod constitui me hodie conuenturum eum
Non posse, ne me frustra illic expectet, uola.

Par. At non noui hominis faciem. Pam. at facia ut noueris.
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
Par. Cadaueroſa facies; Dij illum perduint.
Quid ſi non ueniet, maneam'ne uſq; ad ueſperum?
Pam. Maneto, curre. Par. non queo, ita defeſſus ſum.
Pam. Ille abijt. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina
Suæ gnatæ partum. nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam.
Nam me parenti potius, q̃ amori obſequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem
Video. horſum pergunt. quid dicam hiſce incertus ſum.

ACTVS TERTII SCENA V.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

La. Ixtin' dudũ dixiſſe illam ſe expectare filiũ?
Ph. d Factum. La. ueniſſe aiunt, redeat. Pam. quã cauſſam dicam patri,
Quamobrẽ non reducam neſcio. La. quem ego hic audiui loqui?
Pam. Certum obſirmare eſt uiã me, quam decreui perſequi.
La. Ipſus eſt, de quo hoc agebã tecum. Pam. ſalue mi pater.
La. Gnate mi ſalue. ph. bene factum te aduenisſe Pãphile
Atq; adeo quod maximum'ſt, ſaluom atque ualidum.
Pam. creditur.
La. Aduenis modo? Pam. admodum. La. cedo' quid reliquit
Phania

Consobrinus noster? Pam. sanè hercle homo uoluptati obsequens
Fuit dum uixit: & qui sic sunt, haud multum hæredē adiuuant.
Sibi uero hanc laudem reliquit: uixit, dum uixit, bene.
La. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?
Pam. Quidquid est id, quod reliquit, profuit. La. immo obfuit.
Nam illum uiuom, & saluom uellem. Ph. impune optare istuc licet.
Ille reuiuiscet iam nunquam, & tamē utrū malis scio.
La. Heri Philumenā ad se accersi hic iussit: dic iussisse te.
Ph. Noli fodere, iussi. La. sed iam remittet eā. Ph. scilicet.
Pam. Omnem rem scio, ut sit gesta, adueniens audiui omnia.
La. At istos inuidos Diȳ perdant, qui hæc libenter nūtiant.
Pam. Ego scio me cauisse, ne ulla merito contumelia
Fieri à uobis posset: idq; si nunc memorare hic uelim,
Quàm fideli animo, & benigna in illam, & clementi fui,
Vere possim, ni te ex ipsa id magis uelim rescīscere.
Nanq; eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cū illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc euenisse dissidium mea, id testor deos.
Sed quando sese indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius q; mores toleret sua modestia,
Neq; alio pacto componi potest inter eas gratia.
Segreganda aut mater est à me Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodū suadet sequi.

La. Pãphile ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus,
Cum post putasse omnes res te præ parente intellego.
Verum uide ne impulsus ira praue insistas Pamphile.
am. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita'st pater,
Quod nollem, & sæpe quod uellem meritam scio.
Amoq;, & laudo, & uehementer desydero.
Nam fuisse erga me muro ingenio expertus sum.
Illiq; exopto ut reliqua uitam exigat
Cum eo uiro, me qui sit fortunatior,
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
h. Tibi id in manu est ne fiat. La. si sanus es,
Iube illam redire. Pam. non est consilium pater.
Matris seruibo commodis. La. quo' abis? mane
Mane inquam, quo' abis? Ph. quæ hæc est pertinacia?
a. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam ut filiam remitteres.
h. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore.
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat.
Si est ut uelit, reducere uxorem licet.
Sin alio est animo, renumeret dotem, huc eat.
a. Ecce autem tu quoq; proterue iracundus es.
h. per contumax rediisti huc nobis Pamphile.
a. Decedet iam ira hæc, etsi merito iratus est.
h. Quia paululum uobis accessit pecuniæ.
Sublati animi adsunt. La. etiam mecum litigas?
h. Deliberet, renuntietq; hodie mihi,
Velit'ne an non, ut alij, si huic non sit, siet.
a. Phidippe ades, audi paucis, abijt, quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi ut lubet,

Quando nec gnatus, neq; hic mihi quidq̃ obtemperant.
Quæ dico paruipendunt: porto hoc iurgium
Ad uxorem, cuius fiunt hæc cõsilio omnia,
Atq; in eam hoc omne quod mihi ægre est euouam.

ACTVS QVARTI SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

My. Erij, quid agam? quò me uortam? quid meo uiro respondebo
Misera? nam audisse uocem pueri uisus est nagentis,
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.
Quod si rescierit peperisse eam, id qua caussa clàm me habuisse
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostiũ cõcrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
Ph. Vxor ubi me ad filiam ire sensit, seduxit fõras, atq; eccam
Video, quid agis Myrrhina? heus tibi dico. My. mihi'ne uir?
Ph. Vir eo[illegible]us sum? tu uirum me aut hominem deputas adeo esse.
Nam si utrum uis horũ mulier unquã tibi uisus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. My. qbus? Ph. at rogitas?
Peperit filia? hem taces?
Ex quo? My. istuc patrem rogare est æquum? perij, ex quo cẽses,

Nisi ex

Nisi ex illo, cui data est nuptum obsecro?

Ph. Credo, neq; adeo arbitrari patris est aliter· sed demiror
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos cela
re uolueris
Patrum, præsertim cum et recte, et tempore suo peperit.
Adeon' peruicaci esse animo, ut puerũ præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiã posthac scires,
Potius q̃ aduersus animi tui libidinẽ esset cum illo nupta?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te'st
penes.

My. Misera sum. Ph. utinam sciam ita esse istuc· sed nunc
mihi in mentem uenit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illũ generũ cæpimus.
Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati
Cum eo, qui meretricem amaret· & qui pernoctaret
foris.

My. Quamuis caussam hũc suspicari, q̃ ipsam ueram uolo.
Ph. Multo prius sciui, q̃ tu illum amicam habere Myrrhina.
Verum id uitiũ nunquã decreui esse ego adolescentiæ.
Nam id omnibus innatum'st· at pol iam aderit se quoq;
cum oderit.
Sed ut olim te ostendisti eadem esse nihil cessauisti usq;
adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu quod ego egissem esset
ratum.
Id nunc res indicium hæc facit quo pacto factum uo-
lueris.

My. Adeon' me esse peruicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimo-
nium?

Ph. Tun' prospicere, aut iudicare nostrã in rẽ quod sit potes?
Audistin' ex aliquo fortasse, qui uidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam? qd tum postea,
Si modeste ac raro hoc fecit? non'ne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese repente auellere,
Qua cum tot consuescet annos, non eum hominem ducerem.
Nec uirum satis firmum gnatæ. My. mitte adolescentem obsecro,
Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni.
Roga uelit'ne an non uxorem: si est, ut dicat, uelle se,
Redde: sin est autem ut nolit, recte consului meæ.
Ph. Sigdẽ ille ipse nó uolt, et tu sensisti esse in eo Myrrhina
Peccatum, aderam cuius consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, te esse caussam facere hæc in iussu meo.
Interdico ne extulisse extra ædes puerũ usquam uelis:
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem,
Ibo intro, atq; edicam seruis, ne quoquam efferri sinãt.
My. Nullam pol credo mulierem me miseriorem uiuere.
Nã ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem ut siet, rescierit,
Non ædepol clàm me est, cum hoc quod leuius sit, tam animo iracundo tulit.
Nec qua uia sententia eius mutari possit scio.
Hoc mihi unum ex plurumis miseriis reliquum fuerat malum,
Si puerũ ut tollam cogit, cuius nos qui sit nescimus pater:
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris noscì

non quita est,
Neq; detractum ei tum quidquam est, qui post possit no scier qui siet.
Ipse eripuit ui in digito, quem habuit uirgini abiens annulum,
Simul uereor Pãphilũ ne orata nostra nequeat diutius Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

So. On clàm me est mi gnate tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse, etsi ea dissimulas sedulo.
Verum ita me Di ament, itaq; obtingant ex te quæ opto mihi,
Vt nunq̃ sciens commerui merito, ut caperet odiũ illa mi.
Teq;, ante q̃ me ualde amare rebar, ei firmasti fidem.
Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me habueris
Præpositã amori tuo: nunc tibi me certũ est contra gratiã
Referre: et apud me præmuum esse positum pietatis scias.
Mi Pamphile hoc uobis, & meæ commodum famæ esse arbitror.
Ego rus abiturã hinc, cũ tuo me esse certe decreui patre,
Ne mea præsentia obstet, neu caussa ulla restet reliqua:
Quin tua Philumena ad te redeat. Pam. quæso quid istuc consiliũ est?

Illius ſtultitia uicta ex urbe, tu rus habitatum migres?
Haud facies· neq; ſinam, ut qui nobis mater maledictum uelit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum haud tua modeſtia.
Tum tuas amicas te, et cognatas deſerere, & feſtos dies
Mea cauſſa nolo. So. nihil iam mihi iſtæc res uoluptatis ferunt·
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum· ſatias or iam tenet
Studiorum iſtorum· hæc mihi nunc cura eſt maxima, ut ne cui mea
Longinquitas ætatis obſtet, mortem'ue exoptet meam.
Hic uideo me eſſe inuiſam immerito· tempus eſt cõcedere.
Sic optime, ut ego opinor, omneis cauſſas præcidã oĩbus·
Et me hac ſuſpicione exoluam· et illis morem geſſero.
Sine me obſecro hoc effugere, uolgus quod male audit mulierum.

Pam. Quàm fortunatus cæteris ſum rebus abſq; una hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. So. obſecro mi Pamphile.
Non tute rem incommodam ut quæq; eſt, in animum inducas pati.
Si cætera ſunt ita ut tu uis, itaq; ut eſſe ego illã exiſtimo·
Mi gnate da ueniam hanc mihi· reduc illam. Pam. ue miſero mihi.

So. Et mihi quidem, nam hæc res non minus me male habet quàm te gnate mi.

ACTVS QVARTI SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

La. Vem cum istoc sermonẽ habueris procul hinc
q stans accepi uxor,
Istuc est sapere, qui ubicunq; opus sit animum
possis flectere.
Quod facundũ fortasse sit post, idẽ hoc nunc si feceris.
So. Fors fuat pol. La. abi rus ergo hinc, ibi ego te, & tu me
feres.
So. Spero ecastor. La. i ergo intro, & compone quæ simul
tecum
Ferantur, dixi. So. ita ut iubes, faciam. Pam. pater.
La. Quid uis Pamphile? Pam. hinc abire matrem? minime.
L. quid ita istuc uis?
Pă. Quia de uxore incertus sum etiam quid sim facturus.
La. quid est?
Quid uis facere, nisi reducere? Pam. equidem cupio, & uix contineo.
Sed non minuam meum consilium ex usu quod est id
persequar.
Credo ea gratia concordes magis, si non reducam fore.
La. Nescias, uerum id tua refert nihil utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit odiosa hæc est ætas adolescentulis.
E' medio æquum est excedere postremo iam nos fabulæ
sumus
Pamphile senex, atque anus. sed uideo Phidippum per

tempus egredi
Accedamus.-

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

Ph. -*Ibi quoque ædepol sum iratus* Philumena
Grauiter quidem nam hercle abs te factum'st turpiter.
Et si tibi caussa est de hac re mater quæ te impulit.
Huic uero nulla est. La. *opportune te mihi*
Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. *quid est?*
Pam. *Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?*
La. *Dic filiæ rus concessuram hinc Sostratam*
Ne reuereatur minus iam quo redeat domum. Ph. *ah.*
Nullam de his rebus culpam commeruit tua.
A' Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.
Mutatio fit ea nos perturbat Laches.
Pam. *Dum ne reducam, turbent porro quàm uelint.*
Ph. *Ego Pamphile esse inter nos, si fieri potest,*
Affinitatem hanc sanè perpetuam uolo.
Sin est ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum. Pam. *sensit peperisse, occidi.*
La. *puerum? quem puerum?* Phi. *natus est nobis nepos.*
Nam abducta a' uobis prægnans fuerat filia,
Neq; fuisse prægnantem unquam ante hanc sciui diem.

La. Bene (ita me Di ament) nuntias, & gaudeo
Natum illum, & illam saluam: sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos'ne hoc celatos tam diu? nequeo satis,
Quàm hoc mihi uidetur factum praue, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet q̃ mihi Laches.
Pam. Et si iandudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam iam consequitur alienus puer.
La. Nulla tibi Pamphile hic iam consultatio'st.
Pam. perij. La. hunc uidere sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.
Euenit: habeo gratiam Dis. Pam. nullus sum.
La. Reduc uxorem, ac noli aduersari mihi.
Pam. Pater si ex illa me liberos uellet sibi
Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
Non me clàm haberet, quæ celasse intellego.
Nunc, cum eius alienum esse à me animum sentiam,
Nec conuenturum inter nos posthac esse arbitror:
Quamobrem reducam? La. mater quod suasit sua.
Adolescens mulier fecit, mirandum'ne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt uiri?
Ph. Vosmet uidete iam Laches, & tu Pamphile,
Remissam opus sit uobis, an reductam domum.
Vxor quid faciat in manu non est mea.
Neutra in re uobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? La. ridicule rogas.
Quidquid futurum'st, huic reddas suum scilicet,
Vt alamus nostrum. Pam. quem ipse neglexerit pater
Ego alam? La. quid dixti, eho' an nó alemus Pamphile?

Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimuero prorsus iam tacere nequeo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum cœnses tuarum lachrumarum esse me?
Aut quid sit id, quod sollicitare ad hunc modum?
Primum ubi hanc dixti caussam te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi,
Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
Nũc, postquam adéptam quoq; hãc tibi caussam uides.
Puer quia clàm natus est, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum.
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feceris in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi, atq; orauit te uxorem ut ducæres.
Tempus dixi esse. impulsu duxisti meo.
Quæ tum obsecutus mihi feceris ut decuerat
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem uitam te reuolutum denuo
Video esse. Pam. me'ne? La. te ipsum. & facis iniuriã,
Cum fingis falsas caussas ad discordiam,
Vt cum illa uiuas. testem hanc cum abs te amoueris.
Sensitq; adeo uxor. nam ei alia caussa quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? Ph. plane' hic diuinat, nam id est.

Pam. Dabo iusiurandum nihil esse istorum tibi. La. ah,
Reduc uxorem, aut quamobrem non opus sit cedo.
Pam. Non est nunc tempus. La. puerum accipias, nam is quidem

In culpa non est· post de matre uidero.
Pam. Omnibus modis miser sum, nec quid agam scio.
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc præsens, quando promoueo parum·
Nam puerum credo me iussu non tollent meo,
Præsertim in eare cum sit mihi adiutrix socrus.
La. Fugis, hem? nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi uidetur esse apud sese? sine
Puerum Phidippe, mihi cedò, ego alam. Ph. maxime,
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit·
Amaræ mulieres sunt· non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira'st. nam ipsa narrauit mihi,
Id ego præsente hoc nolebam dicere·
Neq; illi credebam primo· nunc uero palàm'st.
Nam omnino abhorrere animum huic uideo nuptijs.
La. Quid ergo agam Phidippe? quid das consili?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo.
Oremus· accusemus grauius deniq; minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. Faciam ut mones, eho' puer curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram· huc euoca uerbis meis.
Et te oro porro' in hac re adiutor sis mihi· Ph. ah
Iam dudum dixi, idem nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos uolo,
Si ullo modo est ut possit quod spero fore·
Sed uis me adsse una' dum istam conuenis?
La. Immo uero abi· aliquam puero nutricem para.

ACTVS QVINTI SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

Ba. On hoc de nihilo'st, quod Laches nunc me
n conuentam esse expedit,
Nec pol me multum fallit, quin quod suspicor sit quod uelit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem quàm possiem.
Aut nequid faciam plus, quod post me fecisse satius sit.
Aggrediar, Bacchis salue. Ba. salue Laches. La. credo ædepol te
Non nihil mirari Bacchis, quid sit, quapropter te huc foras
Puerum euocare iussi.
Ba. Ego pol quoq; etiam timida sum, cum uenit mihi in mentem quæ sim,
Ne nomen quæstus mihi obstet, nam mores facile tutor.
La. Si uera dicas, nihil tibi pericli est à me mulier. nam
Iam ea ætate sum ut non sit peccato mihi ignosci æquũ,
Quo magis omnes res cautius ne temere faciã accuro.
Nam si id nunc facis, factura'ue es, bonas quod par est facere insciturn
Offerre iniuriam tibi me immerenti iniquum est.
Ba. Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habeam.
Nam qui post factam iniuriam se expurget, parum mihi prosit.
Sed quid istuc est? La. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.

La. Sine dicam uxorem hãc prius quàm duxit, uostrum amorem pertuli.

Ma. Mane, non dum etiam dixi id, quod uolui. hic nunc uxorem habet.

Quære alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est.

Nam neque ille hoc animo erit. neq; pol tu eadem istac ætate.

Ba. Quis id ait? La. socrus. Ba. me'ne? La. te ipsam, et filiá abduxit suam.

Puerumq; ob eam rem clàm uoluit, qui natus est, extinguere.

Ba. Aliud si scirem, qui firmare meam apud uos possim fidem

Sanctius'q̃ iusiurandum, id pollicerer tibi Laches

Me segregatum habuìsse uxorem ut duxit, à me Pamphilum.

L. Lepida es. sed scin quid uolo potius sodes facias? B. quid uis cedó.

L. Eas ad mulieres huc intro, atq; istuc iusiurandum idem

Pollìceare illis. exple animum his. téq; hoc crimine expedi.

Ba. Faciam, quod pol si esset alia ex hoc quæstu haud fácæret scio,

Vt de tali cáussa nuptæ mulieri se ostenderet.

Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum,

Nec leuiorem uobis, quibus est minime æquom uiderier

Immerito, nam meritus de me est, quod quea illi ut commodem.

La. facilem, beneuolumq; lingua tua iam tibi me reddidit.

Nam non sunt solæ arbitratæ hæ, ego quoq; hoc etiam credidi.
Nunc autem cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porro nostra utere amicitia ut uoles.
Aliter si facias, sed reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potius quàm inimicus, periculũ facias. Ba. faciã sedulo.

ACTVS QVINTI SCENA II.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

Ph. Nihil apud me tibi defieri patiar, quin quod opus sit
Benigne præbeatur.
Sed cum tu satura, atq; ebria eris, puer ut satur sit facito.
La. Noster socer uideo uenit puero nutricem adduxit.
Phidippe Bacchis deierat persancte. Ph. hæcne ea'st?
L. hæc est.
Ph. Nec poliste metuũt Deos neq; has respicere deos opinor.
Ba. Ancillas dedo, quolibet cruciatu per me exquire,
Licet hæc res hic agitur, Pamphilo me facere ut redeat uxor
Oportet quod si perficio, non pœnitet me fãmæ
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

La. Phidippe nostras mulieres suspectas fuisse falsò,
Nobis in re ipsa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur.
Nam si comperit crimini, tua se falsò uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus:
Quod peperit uxor clàm, id leue'st: cito ab eo hæc ira abscedet.
Profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignũ.
Ph. Velim quidem hercle. L. exquire, adest, quod satis sit faciet. B. faciam.
Ph. Quid istæc mihi narras? an quia non tute ipse audisti dudum
De hac re animus meus ut sit Laches: illis modo exple animum.
La. Quæso ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut serues.
Ba. Ob eã rem uis ut ego introeam? La. i, atq; explе animũ his, ut credant.
Ba. Eo, etsi scio pol his fore meũ cõspectũ inuisum hodie,
Nam nupta meretrici hostis est, à uiro ubi segregata est.
La. At hæ amicæ erunt, ubi quambrem aduenеris, rescisсent.
Ph. At easdẽ amicas fore tibi promitto, rẽ ubi cognouerint.
Nã illas errore, & te simul suspicione exolues.
Ba. Perij, pudet Philumenæ: sequimini me intro huc ambæ.
La. Quid est, quod mihi malim, quàm quod huic intellego euenire?
Vt gratiã ineat sine suo dispendio, & mihi unà prosit?
Nã si est, ut hæc nunc Pamphilũ uere ab se segregarit.

Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriã esse,
Referetq; gratiam ei, unaq; nos sibi opera amicos iũget.

ACTVS QVINTI SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

Par. Edepol næ meam herus esse operam deputat
a parui pretij,
Qui ob rem nullam misit frustra, ubi totum
desedi diem,
Myconium hospitem dum expecto in arce Calidemidẽ.
Itaq; ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisq; uenerat
Accedebam, adolescens dic dum quæso, es tu Myconius?
Non sum, at Callidemides? non, hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neq; enim quenquam esse arbitror.
Deniq; hercle iam pudebat. abij: sed quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem uideo? quid huic hic est rei?
Ba. Parmeno opportune te offers, propere curre ad Păphilũ.
Par. Quid eo? Ba. dic me orare ut ueniat. Par. ad te? B. immo ad Philumenam.
Par. Quid rei est? B. tua qđ nihil refert, pœntari desinas.
P. Nihil aliud dicam? Ba. etiam cognosse annulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quẽ ipsus mihi olim dederat. Par. scio.
Tantum'ne est? Ba. tantum: aderit continuo, hæc ubi ex te audierit.
Sed cessas? Par. minime equidem, nam hodie mihi pote-

ſtas haud data'ſt.

Ita curſando, atq; ambulando totum hunc contriui diẽ.

Ba. *Quantam obtuli aduentu meo lætitiam* Pamphilo
Hodie? quot cõmodas res attuli? quot autẽ ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pene' harũ ipſius q; opera periit.
Vxorẽ quã nunquã eſt ratus poſthac ſe habiturũ, reddo.
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſolui.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniundis.
Nã memini ab hinc menſes decẽ fere' ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, uini plenũ,
Cũ hoc annulo extimui ilico, mi Pãphile inquã amâbo,
Quid exanimatus es obſecro? aut unde annulum iſtum nactus?
Dic mihi ille alias res agere ſe ſimulare poſtquã uideo
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare ut dicat.
Homo ſe fatetur ui in uia uirginem neſcio quam compreſſiſſe.
Dicitq; ſe illi annulum dum luctat, detraxiſſe.
Eum hæc cognouit Myrrhina *in digito modo me habẽtẽ.*
Rogat unde ſit narro omnia hæc, inde'ſt cognitio facta
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor.
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquã amator nuptijs lætetur uerum edaſtor
Nunquã animũ quæſti gratia ad malas adducã partes.
Ego dũ illo licitum'ſt uſa ſum benigne, et lepide, et comi.
Incommode mihi nuptijs euenit factum, fateor.
At pol me feciſſe arbitror ne merito mihi eueniret.

Multa ex quo fuerint commoda eius, incommoda æquum'st ferre.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

Pam. Ide mi Parmeno etiam sodes, ut mihi hæc certa, et clara attuleris,
Ne me in breue hoc conicias tempus, gaudio hoc falso frui.

Par. Visum est. Pam. certon'? P. certe. Pam. deus sum, si hoc ita'st. P. uerum reperies.

Pam. Mane dum sodes, timeo ne aliud credam, atq; aliud nunties.

P. Maneo. Pam. sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinã Bacchidem annulum suum habere. Par. factum. Pam. eum, quem olim ei dedi,
Eaq; hoc te mihi nuntiare iussit, ita'ne est factum? Par. ita inquam.

Pã. Quis me'st fortunatior? uenustatisq; adeo plenior? ego' ne te
Pro hoc nuntio quid donem quidquid nescio? Par. at ego scio.

Pam. Quid? Par. nihil enim, nam neq; in nuntio, nec in me ipso boni quid sit scio.

Pam. Egon' qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris.
Sinam sine munere abire? ah nimũ me ignauom putas.

Sed Bacchidem

Sed Bacchidem eccam uideo stare ante ostium.
Me expectat credo, adibo. Ba. salue Pamphile.
Pam. O Bacchis, o mea Bacchis, seruatrix mea.
Ba. Benefactum, & uolupe'st. Pam. factis ut credam facis,
Antiquamq; adeo tuam uenustatem obtines,
Vt uoluptati obitus, sermo, aduentus tuus quocunq; adueneris,
Semper siet. Ba. at tu ecastor morem antiquum, atq; ingenium obtines.
Vt unus hominũ homo te uiuat nunq̃ quisquã blãdior.
Pam. Ah ah, he, tun' mihi istuc? Ba. recte amasti Pamphile uxorem tuam,
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam quod nossem, uideram.
Perliberalis uisa'st. Pam. dic uerum. Ba. ita me Di ament Pamphile.
Pam. Dic mihi harum rerum nunquid dixti iam patri? B. nihil. Pam. neq; opus est,
Adeo mutito. Ba. placet nõ fieri hoc itidẽ, ut in cõmœdijs,
Omnia oẽs ubi rescisunt, hi quos par fuerat rescisœre
Scunt. quos non autem scire æquum'st, neq; rescisunt, neq; scient.
Immo etiã hoc qui occultari posset facilius credas dabo.
Myrrhina ita Phidippo dixit iureiurando meo
Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Pam. optume'st,
Speroq; hanc rem euenturam nobis ex sententia.
Par. Here licet'ne me scire ex te hodie quid sit qđ feci boni?
Aut quid istuc est, quod uos agitis? Pam. non licet. Par. tamen suspicor,

Egon' hunc ab Orco mortuum? quo pacto? Pam. nescis Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi· et ex quanta ærumna me extraxeris.

Par. Immo uero scio, neq; hoc imprudens feci. Pă. ego istuc satis scio.

Par. An temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?

Pam. Sequere me intro Parmeno. Par. sequor. equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam.

PLAVDITE.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phormio	parasitus.
Chremes	
Demipho	senes.
Phædria	
Antipho	adolescentes.
Dauus	
Geta	serui.
Sophrona	nutrix.
Dorio	leno.
Hegio	
Cratinus	
Crito	aduocati.

ACTA LVDIS ROMANIS. L. POSTHVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, AEDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS FACTA QVARTO. CN. FANNIO, M. VALERIO COSS.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Hremetis *frater aberat peregre* Demipho
c Relicto Athenis Antiphone *filio.*
Chremes clàm habebat Lemni uxorem, et filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem unicæ
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas moritur uirgo sola aberat Chremes.
Funus procurat. ibi eam uisam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reuerſi fremere dein minas
Triginta dant paraſito, ut illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho *à patruo agnitam.*

Postquam poeta uetus poetam non potest
P Retrahere à studio, et tradere hominẽ in otiũ
Maledictis deterrere ne scribat parat.
Qui ita dictitat, quas antea fecit fabulas
Tenui esse oratione, & scriptura leui.
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum,
Ceruam uidere, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subueniat sibi.
Quod si intellegeret, cum stetit olim noua
Actoris opera magis stetisse q̃ sua,
Minus multo audacter, q̃ nunc lædit læderet·
Et magis placerent quas fecisset fabulas.
Nunc siquis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior,
Nullum inuenire prologum potuisset nouus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret·
Is sibi responsum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere.
Hic respondere uoluit non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene.
Quod ab ipso allatum'st, sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicendi mihi,
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid uelim animum attendite· apporto nouam
Epidicazomenon, quam uocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant.
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio.

Parasitus, per quem res agetur maxime.
Voluntas uestra si ad poetam accesserit,
Date operam adeste æquo animo per silentium.
Ne simuli utamur fortuna, atq; usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris uirtus nobis restituit locum,
Bonitasq; uestra adiutans, atq; æquanimitas.

ACTVS PRIMI SCENA I.

DAVVS.

Micus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me uenit erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me reliquum pausillulum
Numorum id ut conficerem, confeci, affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem ei credo munus hoc corraditur.
Quàm inique comparatum'st, hi qui munus habent,
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Quod ille unciatim uix demenso suo
Suum defrudans genium comparsit miser,
Id illa uniuersum abripiet, haud existimans
Quanto labore partum. porrò autem Geta
Ferietur alio munere ubi hera pepererit.
Porrò alio autem ubi erit puero natalis dies.
Vbi initiabunt omne hoc mater auferet.
Puer caussa erit mittendi. sed uideon' Getam?

ACTVS PRIMI SCENA II.

GETA. DAVVS.

Ge. Iquis me quæret rufus. Da. presto'st, desine
s Ge. oh
At ego obuiam conabar tibi Daue. Da. accipe
hem
Lectum'st, conueniet numerus quantum debui.
Ge. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
Da. Præsertim ut nunc sunt mores, adeo res redit.
Siquis quid reddit magna habenda'st gratia.
Sed quid tu es tristis? Ge. ego'ne? nescis quo in metu, &
Quanto in periculo sim? Da. quid istuc est? Ge. scies.
Modo ut tacere possis. Da. abi sis inscius.
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris.
Verere uerba ei credere, ubi quid mihi lucri est
Te fallere? Ge. ergo ausculta. Da. hanc operam tibi dico
Ge. Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremem
Nostin? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum Phæ-
driam?
Da. Tanquam te. Ge. euenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom is senem per epistolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, & supererat? Ge. desinas.
Sic est ingenium. Da. oh regem me esse oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hinc tum senes, me filij
Relinquunt quasi magistrum. Da. o Geta prouinciam
Cepisti duram. Ge. mihi usu uenit hoc scio.

Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi aduersari primo, quid uerbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
Da. Venêre in mentem istæc mihi nam quæ insciti'a'st
Aduorsum stimulum calces? Ge. cœpi his omnia
Facere, obsequi quæ uellent. Da. sciſti uti foro.
Ge. Noster mali nihil quidquam primo. hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam hanc amare cœpit perdite.
Ea seruiebat lenoni impurissimo,
Neq; quod daretur quidquam, id curarant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere.
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, exaduorsum ei loco
Tonstrina erat quædam hic solebamus ferè
Plerunq; eam opperiri dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illic, interuenit
Adolescens quidam lachrumans nos mirarier.
Rogamus, quid sit, nunquam æque inquit ac modo
Paupertas mihi onus uisum'st, & miserum, & graue.
Modo quandam uidi uirginem huic uicinæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat exaduorso, neq; illi beneuolens,
Neq; notus, neq; cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adiutaret funus meritum'st.
Virgo ipsa facie egregia quid uerbis opu'st?
Commorat omnes nos ibi continuo Antipho,
Voltis'ne eamus uisere? alius cænseo,
Eamus duc nos sodes imus, uenimus,

Videmus, uirgo pulchra, & quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem.
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida.
Lachrumæ, uestitus turpis, ut ni uis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantum modo
Satis, inquit scita'st, noster uero? Da. iam scio
Amare cœpit. Ge. scin' quam? quo' euadat uide,
Postridie ad anum recta pergit. obsecrat,
Vt sibi eius faciat cõpiam. illa enim se negat.
Neq; eũ æquom ait facere, illam ciuem esse atticam
Bonam bonis prognatam. si uxorem uelit
Lege id licere facere. sin aliter, negat.
Noster quid ageret nescire, & illam ducere
Cupiebat. & metuebat absentem patrem.
Da. Non si rediisset pater ei ueniam daret?
Ge. Ille ne indotatam uirginem, atq; ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. Da. quid fit deniq;?
Ge. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio.
Homo cõfidens, qui illum Di omnes perduint.
Da. Quid is fecit? Ge. hoc cõsilium, quod dicam, dedit.
Lex est, ut orbe qui sint genere proximi
His nubant. & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam. dicam.
Paternum amicum me assimulabo uirginis.
Ad iudices ueniemus, qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit. omnia hæc
Confingam. quod erit mihi bonum, atq; commodum.
Cum tu horum nihil refelles, uincam scilicet.
Pater aderit. mihi paratæ lites. quid mea?

Illa quidem nostra erit. Da. iocularem audaciam.
Ge. Persuasit homini, factum'st, uentum'st, uincimur.
Duxit. Da. quid narras? Ge. hoc, quod audis. Da. o Geta
Quid te futurum'st? Ge. nescio hercle, unum hoc scio.
Quod fors feret, feremus æquo animo. Da. placet.
Hem istuc uiri est officium. Ge. in me omnis spes est mihi.
Da. Laudo. Ge. ad precatorem abeam, credo qui mihi
Sic oret. nunc omitte quæso hunc cæterum
Posthac si quidquam nihil precor, tantummodo
Non adit. ubi ego hinc abiero, uel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui citharistriam,
Quid rei gerit? Ge. sic tenuiter. Da. non multum habet
Quod det fortasse? Ge. immo nihil nisi spem meram.
Pater eius redit an non? Ge. non dum. Da. quid? senem
Quoad expectatis uestrum? Ge. non certum scio.
Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo,
Et ad portitores esse delatam, hanc petam.
Da. Nunquid Geta aliud me uis? Ge. ut bene sit tibi.
Puer heus, nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

An. Deon rem redisse, ut qui mihi cõsultum optime
a uelit esse
Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem eius aduenti uenit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.

Ph. Quid istuc est? An. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidũ eò compulisset, quod mihi principium'st mali.
Non potitus essem, fuisset tũ illos mihi ægre aliquot dies.
At non quotidiana cura hæc angeret animũ. Ph. audio.
An. Dũ expecto quàm mox ueniat, q adimat hanc mihi consuetudinem.
Ph. Alijs quia defit, quod amant, ægre'st: tibi quia supereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certo uita hæc expetenda optandáq; est.
Ita me Di bene ament, ut mihi licæat tam diu quod amo frui.
Iam depacisci mortem cupio, tu coniũcto cætera.
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & qui tu ex istac copia.
Vt ne addam, quod sine sumptu ingenuam, liberalem nactus es,
Quod habes ita ut uoluisti, uxorẽ sine mala fãma, palã
Beatus, ni unũ hoc desit, animus qui modeste istæc ferat.
Quod si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.
Ita pleriq; ingenio sumus omnes. nostri nosmet pœnitet.
An. At tu mihi contra nunc uidere fortunatus Phædria.
Cui deintegro est potestas etiam consulendi quid uelis.
Retinere, amare, admittere: ego in eũ incidi infelix locũ,

Vt neq; mihi eius sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? uiden' ego Getam currentem aduenire huc?
Is est ipsus hei timeo miser, quàm hic mihi nunc rem nuntiet.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

Ge. VIlus es Geta, nisi aliquod iam tibi consilium
n cælere repereris.
Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala,
Quæ neq; uti deuitem scio, neq; quo modo me inde extraham.
(Nam non potest cælari nostra diutius iam audacia)
Quæ si non astu prouidētur, me aut herū pessundabūt.
An. Quidnam ille commotus uenit? Ge. tum temporis punctum mihi
Ad hanc rem, est herus adest. An. quid istud mali'st?
Ge. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar'ne? incendam, taceam, instigem, purgem me? laterem lauem.
Heu me miserū cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi.
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absq; eo esset,

Recte ego mihi uidissem, & senis essem ultus iracundiã.
Aliquid conuasissem, atq; hinc me coniicerem protinam in pedes.

An. Quam hic fugam, aut furtum parat?

Ge. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam uia?

Ph. Te nominat. An. nescio quod magnum hoc nuntio expecto malum.

Ph. Ah sanus'ne es? Ge. domum ire pergã, ibi plurimum'st.
Ph. reuocemus
Hominem. An. sta ilicò. Ge. hem.
Satis pro imperio quisquis es. An. Geta. G. ipse est, quẽ uolui obuiam.

An. Cedò quid portas obsecro? atque id (si potes) uerbo expedi.

Ge. Faciam. An. eloquere. Ge. modo apud portum. An. meum'ne?

Ge. Intellextin'. An. occidi. Ge. hem.

An. Quid agam? Ph. quid ais? G. huius patrem uidisse me patruum tuum.

An. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inueniam miser?
Quod si eò meæ fortunæ redeunt Phanium abs te ut distrahar,
Nulla'st mihi uita expetenda. Ge. ergo istæc cum ita sint Antipho.
Tanto magis te aduigilare æquom'st, forteis fortuna adiuuat.

An. Non sum apud me. Ge. atqui opus est nunc cum maxime ut sis Antipho.

Nam si te senserit timidum, pater esse arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc uerum'st. An. non possum immutarier.
G. Quid faceres, si aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?
An. Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria. ilicet
Quid conterimus operam frustra? quin habeam? Ph. et quidem ego. An. obsecro.
Quid si assimulabo, satin' est? G. garris. An. uoltum contemplamini, hem
Satin' sic est? Ge. non. An. quid si sic? Ge. propemodum.
An. quid si sic est? G. sat est?
Hem istuc serua. et uerbum uerbo par pari ut respondeas
Ne te iratus suis dictis protelet. An. scio.
Ge. Vi coactum te esse inuitum, lege, iudicio, tenes?
Sed quis hic est senex, quem uideo in ultima platea? An. ipsus est.
Nō possum adesse. Ge. ah qd ais? quo' abis Antipho? mane.
Mane inquam. An. egomet me noui, et peccatum meum.
Vobis commendo Phanium, & uitam meam.
Ph. Geta quid nunc fiet? Ge. tu iam lites audies.
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus.
Id nos metipsos facere oportet Phædria.
Ph. Aufer, mihi oportet, quin tu quod faciam impera.
Ge. Meministin' olim ut fuerit uestra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam.
Iustam illam causam, facilem, uincibilem, optumam.
Ph. Memini. Ge. hem nunc ipsa'st opus, aut siquid potest

Meliore, & callidiore. Ph. fiet sedulo.
Ge. Nunc prior adito tu, ego in insidijs hic ero
Sucœnturiatus, siquid deficies. Ge. age.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

De. Tá'ne tandem uxorem duxit Antipho inuisu meo?
Nec meum imperium (age mitto imperium) non simultatem meam
Reuereri? saltem non pudere? o' facinus audax, o' Geta
Monitor. Ge. uix tandem. De. quid mihi dicent? aut quá caussam reperient?
Demiror. Ge. atqui repperi iam. aliud cura. De. an'ne hoc dicent mihi.
Inuitus feci. lex coegit, audio, & fateor. Ge. places.
De. Verum scientem, tacitum, caussam tradere aduersarijs,
Etiam'ne id lex coegit? Ph. illud durum. Ge. ego expediam, sine.
De. Incertum'st quid agam, quia præter spem, atq; incredibile hoc mihi obtigit.
Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem omnes, cum secundæ res sunt, maxime
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exilia, peregre rediens semper cogitet,
Aut filij peccatum, aut uxoris mortẽ, aut morbũ filiæ.

Communia esse hæc, fieri posse, ut neqd animo sit nouũ.
Quidquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.

G. O' Phædria incredibile'st, quanto herum anteeo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit,
Vsq; molendum esse pistrino, uapulandum, habendæ compedes.
Opus ruri faciundum· horum nihil quidquam accidet animo nouum,
Quidquid præter spem eueniet, omne id deputabo in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, & blande in principio alloqui?

De. Phædriam mei fratris uideo filium mihi ire obuiam.
Ph. Mi patrue salue. De. salue, sed ubi est Antipho?
Ph. Saluum te uenire. De. credo, hoc respondemihi.
Ph. Valet· hic est· sed satin' omnia ex sententia?
De. Vellem quidem. Ph. quid istuc? De. rogitas Phædria?
Bonas me absente hic confecistis nuptias.
Ph. Eho' an id sucœnses nunc illi? Ge. o' artificem probum.
De. Ego'ne illi non sucœnseam? ipsum gestio dari
Mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
Ph. Atqui nihil fecit patrue, quod sucœnseas.
De. Ecce autem similia omnia· omnes congruunt.
Vnum cognoris, omnes noris. Ph. haud ita'st.
De. Hic in noxia est· ille ad defendendam causam adest.
Cum ille abest, hic præstò est· tradunt operas mutuas.

Ge. probe eorum facta imprudens depinxit senex.
De. Nam ni hæc ita essent cum illo haud stares Phædria.
Ph. Si est patrue, culpam ut Antipho in se admiserit.
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans.
Non caussam dico, quin quod meritus est ferat.
Sed siquis forte malitia fretus sua
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac uicit, nostran' ea culpa est, an iudicum?
Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti.
Aut propter misericordiam addunt pauperi.
Ge. Ni nossem caussam, crederem hunc uera loqui.
De. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, ubi tute uerbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? Ph. functus adolescentuli est
Officium liberalis. postquam ad iudices
Ventum'st, non potuit cogitata proloqui.
Ita eum tum timidum obstupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc. sed cesso adire quamprimum senem?
Here salue, saluum te aduenisse gaudeo. De. oh
Bone custos salue, columen uero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
Ge. Iam dudum te omneis nos accusare audio
Immerito, & me omnium horum immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere uoluisti tibi?
Seruum hominem caussam orare leges non sinunt.
Neq; testimonij dictio est. De. mitto omnia. adde
Istuc imprudens, timuit adolescens, sino.
Tu seruus, uerum si cognata est maxime,
Non fuit necesse habere. sed, id quod lex iubet,
Dotem daretis. quæreret alium uirum.

Qua ratione

Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, uerum argentum deerat. De. sumeret
Alicunde. Ge. alicunde? nihil est dictu facilius.
De. Postremo, si nullo alio pacto, uel fœnore
Ge. Hui dixti pulchre, siquidem quisquam crederet
Te uiuo. De. non? non sic futurum'st, non potest.
Ego ne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil suaue meritum'st hominem commonstrarier
Mihi istum uolo, aut ubi habitet demonstrarier.
Ge. Nempe Phormionem. De. istum patronum mulieris?
Ge. Iam faxo hic aderit. De. Antipho ubi nũc est? Ph. foris.
De. Abi Phædria, eum require, atq; adduce huc. Ph. eo
Recta uia equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam.
De. At ego Deos penates hinc salutatum domum
Deuortar inde ibo ad forum, atq; aliquot mihi
Amicos aduocabo ad hanc rem qui adsient,
Vt ne imparatus sim, cum adueniat Phormio.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHORMIO. GETA.

Ph. Tá ne patris ais conspectum ueritum hinc
i abisse? G. admodum.
Ph. Phanium relictam solam? Ge. sic. Ph. & iratum senem?
Ge. Oppido. Ph. ad te summa solum Phormio rerum redit.
Tu te hoc intristi tibi omne est exedendum accingere.
Ge. Obsecro te. Ph. si rogabit? Ge. in te spes est. Ph. ecce re.
Quid si reddet? Ge. tu impulisti. Ph. sic opinor. Ge. sub-

ueni.

Ph. Cedò senem, iam instructa sunt mihi corde consilia oia.

Ge. Quid ages? Ph. quid uis nisi ut maneat Phanium, atq; ex crimine hoc,
Antiphonem eripiam· atq; in me omnem iram deriuem senis?

Ge. O uir fortis, atq; amicus, uerum hoc sæpe Phormio
Vereor, nè istæc fortitudo in neruũ erũpat deniq;· Ph. ah
Non ita est· factum'st periculum· iam pedum uisa'st uia·
Quod me cænses homines iam deuerberasse usq; ad necẽ
Hospites, tum ciues? quo magis noui, tanto sæpius.
Cedò dum en unq̃ iniuriarũ audisti mihi scriptã dicã?

Ge. Quid istuc? Ph. qa nõ recte accipitri tenditur, neq; muluo
Qui male faciũt nobis, illis q̃ nihil mali faciũt tenditur·
Quia enim in illis fructus est, in his opera luditur·
Alijs aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest.
Mihi sciunt nihil esse· dicẽs ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominẽ edacem, & sapiunt mea quidem sententia.
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

Ge. Nõn potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

Ph. Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Tè ne asymbolũ uenire unctum, atq; lautum è balneis,
Otiosum ab animo, cũ ille et crura, et sumptu absumtur?
Dum tibi, sit quod placeat, ille ringitur, tu rideas·
Prior bibas· prior decumbas· cœna dubia apponitur.

Ge. quid istuc uerbi est? Ph. ubi tu dubites quid sumas potissimum.
Hæc cum ratione ineas, q̃ sint suauia, et quàm cara sint,
Ea qui præbet non tu hunc habeas plane' præsentẽ deũ?

Ge. Senex adest: uide quid agas: prima coitio est acerrima.
Si eam substinueris, post illam iam ut lubet ludas licet.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

De. NVnquam cuiquam contumelioſius
e Audiſtis factam iniuriam q̃ hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. Ph. qn tu hoc ages?
Iam ego hunc agitabo: prò deûm immortalium fidem,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? Ge. negat.
Ph. Neq; eius patrem ſe ſcire qui fuerit? Ge. negat.
De. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam: ſequimini.
Ph. Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit? Ge. negat.
Ph. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens:
Neglegitur ipſa: uide auaritia quid facit.
Ge. Si herum inſimulabis malitiæ male audies.
De. O' audaciam, etiam me ultro accuſatum aduenit.
Ph. Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat, quippe homo iam grandior
Pauper, cui opera uita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quem uirum? quem ego uiderim in uita optumum.
Ge. Videas te, atq; illũ ut narras. Ph. abi in malã crucem.
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, nunquam tam graues
Ob hanc inimicitias caperem in noſtram familiam,

Quam is aſpernatur, nunc tam illiberaliter.
Ge. Pergin' hero abſenti male loqui impuriſſime?
Ph. Dignum autem hoc illo eſt. Ge. ain' tandem carcere? De. Geta.
Ge. Bonorum extortor, legum contortor. De. Geta.
Ph. Reſponde. Ge. qs hó eſt? ehem. De. tace. Ge. abſenti tibi
Te indignas, ſc'q; dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. De. ohe deſine.
Adoleſcens primum abs te hoc bona uenia expeto.
Si tibi placere potis eſt mihi ut reſpondeas,
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum. explana mihi.
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
Ph. Proinde expiſcare quaſi non noſſes. De. noſſem? Ph. ita.
De. Ego me nego, tu qui ais, redige in memoriam.
Ph. Eho tu ſobrinum tuum non noras? De. enicas.
Dic nomen. Ph. nomen? maxume. De. quid nunc taces?
Ph. Peri hercle, nomen perdidi. De. hem, quid ais? Ph. Geta.
Si meminiſti quod olim dictum'ſt ſubijce, hem.
Non dico quaſi non noris. tentatum aduenis.
De. Egon' autem tento? Ge. Stilpho. Ph. atq; adeo quid mea?
Stilpho'ſt. De. quem dixti? Ph. Stilphonē inquā nouerās?
De. Neq; ego illum noram, nec mihi cognatus fuit
Quiſquam iſtoc nomine. Ph. ita'ne? non te horū pudet?
At ſi talentūm rem reliquiſſet decem.
De. Di tibi malefaciant. Ph. primus eſſes memoriter
Progeniem ueſtram uſq; ab auo, atq; atauo proferens.
De. Ita ut dicis, ego tum ſi adueniſſem, qui mihi
Cognata eſſet dicerem, itidem tu face. ædo'
Qui eſt cognata? Ge. heu noſter recte, heus tu caue.
Ph. Dilucide expediui, quibus me oportuit

Iudicibus, tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici ut dignum'st non potest.
Ph. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem caussa iterum ut reddant tibi.
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem caussa bis iudicium adipiscier.
De. Et si mihi facta iniuria'st, uerum tamen
Potius quàm lites sectet, aut quàm te audiam
Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet,
Dotem dare, abducæ hanc minas quinq; accipe.
Ph. Ah ah, hæ, homo suuus. De. quid est? num iniquom postulo?
An'ne hoc quidem adipiscar ego, quod ius publicum'st?
Ph. Ita'ne tandem quæso, meretricem ubi abusus sis,
Mercedem dare lex iubet ei, atq; amittere
An ut nequid turpe cuiꝰ in se admitteret
Propter egestatem, proximo iussa'st dari
Vt cum uno ætatem degeret. quod tu uetas?
De. Ita proximo quidem, at nos unde, aut quãobrẽ? Ph. ohe
Actum aiunt ne agas. De. nó agam? immo haud desinã
Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. De. sine modo.
Ph. Postremo tecum nihil rei nobis Demipho'st.
Tuus est damnatus gnatus non tu. nam tua
Præterierat iam, ad ducendum ætas. De. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico dicere.
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibeo domo.
Ge. Iratus est, tu te idem feceris melius.
De. Itan' es paratus facere me aduorsum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tamutsi sedulo

Dissimulat. Ge. bene habent tibi principia. Ph. quin
quod est
Ferundum feras, tuis factis dignum feceris.
Vt amici inter nos simus. De. egon' tuam expetam
Amicitiam, aut te uisum, aut auditum uelim?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet. respice ætatem tuam.
De. Te oblectet. tibi habe. Ph. minue uero iam. De. hoc age,
Satis iam uerborum'st, nisi tu properes mulierem
Abducere, ego illam eiciam. dixi Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris. secus quàm dignum'st liberam,
Dicam impingam tibi grandem. dixi Demipho.
Siquid opus fuerit, heus domo me. Ge. intellego.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO.

De. Vanta me cura, & solicitudine afficit
q Gnatus, qui me, séq; hisce impediuit nuptijs.
Neq; mihi in conspectum prodit, ut saltẽ scia
Quid de hac re dicat, quid'ue sit sententiæ.
Abi tu uise redierit ne iam, an non dum domum.
Ge. Eo. De. uidetis quo in loco res hæc siet.
Quid ago? dic Hegio. He. ego Cratinum censeo
Si tibi uidetur. De. dic Cratine. Cra. mé ne uis?
De. Te. Cra. ego quæ in rem tuá sint, ea uelim facias. mihi
Sic hoc uidetur, quod filius te absente hic
Egit, restituit in integrum æquom'st, & bonum,

Et id impetrabis dixi. De. dic nunc Hegio.
He. Ego sedulo hunc dixisse credo uerum ita'st.
Quot homines, tot sententiæ suus cuiq; mos est.
Mihi non uidetur quod sit factum legibus
Rescindi posse, & turpe inœpti'st. De. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum cœnseo.
Res magna est. He. nunquid nos uis? De. feciſtis probe.
Incertior sum multo q̃ dudum. Ge. negant
Rediisse. De. frater est hac re consilium, id exequar.
Is quod mihi dederit de portum quoad se recipiat.
Percontatum ibo ad portum quoad se recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quærã, ut quæ acta hic sunt sciat.
Sed eccum ipsum uideo in tempore huc se recipere.

ACTVS TERTII SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

An. Nimuero Antipho multis modis cum isto ani-
e mo es uituperandus
Ita'ne hinc abisse, & uitam tuam tutandam
aliis dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis q̃ te animaduersuros?
Nam ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc domi tuæ est
consuleres,
Nequid propter tuam fidem decepta pateretur mali.
Cuius nunc miseræ spes, opesq; sunt in te uno omnes
sitæ.
Ge. Equidem here nos iam dudum hic te absentem incusa-
mus, qui abieris.

An. Te ipsum quærebam. Ge. sed ea caussa nihilo magi
defecamus.

An. Loquere obsecro, quo nam in loco sunt res, & fortu-
næ meæ?

Numquid patri subolet? Ge. nihil etiam. An. & quid spe
porro est? Ge. nescio. An. ah.

Ge. Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. An. nihil fec
noui.

Ge. Tum Phormio itidem hac re, ut in alijs, hominem stre
nuum præbuit.

A. Quid is fecit? Ge. confutauit uerbis admodum iratun
patrem.

An. Heu Phormio. G. ego quod potui porro. A. mi Geta o-
mneis uos amo.

Ge. Sic habent principia sese, ut dico, adhuc tranqlla res est.
Mansurusq; patrium pater est, dum huc adueniat. A.
quid eum? G. ut aiebat
De eius consilio uelle se se facere qđ ad hanc rẽ attinet.

A. Quãtus metus ẽ mihi uenire huc saluũ nũc patruũ Getæ
Nam per eius unam (ut audio) aut uiuam, aut moriar
sententiam.

G. Phædria tibi adest. A. ubi nam? G. ecaum à sua palæstra
exit foras.

ACTVS TERTII SCENA II.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

Ph. Orio audi obsecro. D. non audio. Ph. parum-
per. D. quin omitte me.

Ph. Audi quid dicam. Do. at enim tædet iam audire eadem millies.

Ph. At nunc dicam qđ lubenter audias. Do. loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare ut maneas triduũ hoc quò nũc abis?

Do. Mirabar si tu mihi quidquam afferres noui.

An. Hei metuo lenonem, nequid suo suat capiti. Ge. idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? Do. ariolare. Ph. sin fidem do? Do. fabulæ.

Ph. Fœneratum istuc beneficiũ tibi pulchre dices. Do. logi.

Ph. Crede mihi gaudebis facto uerum hercle hoc est. Do. somnium.

Ph. Experire, non est longum. Do. cantilenam eandẽ canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. garris mõ.

Ph. Adeon' ingenio te esse duro, atq; inexorabili
Vt neq; misericordia, neq; precibus molliri queas?

Do. Adeon' te esse incogitantem, atq; impudentem Phædria,
Vt faleratis dictis ducas me, & meam ductas gratis?

An. Miseritum'st. Ph. hei uerus uincor. Ge. quàm uterq; est simlis sui.

Ph. Neq; Antipho alia cum occupatus esset solicitudine.
Tum hoc esse mihi obiectum malum. A. ah, quid istuc autem est Phædria?

Ph. O' fortunatissime Antipho. An. ego'ne? Ph. cui quod amas domi est,
Nec cum huiusmodi unquam usus uenit, ut conflictares malo.

An. Mihin' domi'st? immo quod aiunt, auribus teneo lupũ.
Nã neq; quo mõ à me amittã inuenio, aut uti retineã scio.

Do. Ipsum istuc mihi in hoc est. An. eia ne parum leno sies,

Nunqd hic cõfecit? ph. hicine? qđ hõ inhumanissimus
Pamphilam meam uendidit. Ge. quid? uẽdidit? An. ain' uendidit?
Ph. Vendidit. Do. q̃ indignum facinus, anallam ære emptam suo.
Ph. Nequeo exorare ut maneat, & cum illo ut mutet fidem
Triduum hoc, dum id quod est proximum ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero unam præterea horã ne opertus sies.
Do. Obtundis. An. haud longum' st id quod orat Dorio, exoret sine.
Idem hoc tibi quod bene promeritus fueris conduplicauerit.
Do. Verba istæc sunt. An. Pamphilam'ne hac urbe priuari sines?
Tum præterea horum amorem distrahi poterin' pati?
Do. Neq; ego, neq; tu. Ge. Di tibi oẽs id qđ est dignum dium.
Do. Ego te complureis aduorsum ingenium meũ menses tuli
Pollicitantem, & nihil ferentem, flentem, & nunc contra hæc omnia
Repperi qui det, neq; lachrumet. da locum melioribus.
An. Certe hercle si satis cõmemini, tibi quidẽ olim est dies,
Quam addares huic præstituta. Ph. factum. Do. num ego istuc nego?
An. Iam'ne ea præteriit? Do. non, uerum ei hæc anteæssit.
An. non pudet
Vanitatis? Do. minime, dum ob rem. Ge. sterquilinium.
Ph. Dorio
Ita'ne tandem facere oportet? Do. sic sum, si placeo, utere.

An. Sicine hunc decipis? Do. immo enim uero Antipho hic me decipit.
Nam hic me huiusmodi sciebat esse. ego hunc esse aliter credidi.
Is me fefellit. ego isti nihilo sum aliter ac fui.
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam, cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit, si mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege utar, ut potior sit q̃ prior ad dandum'st. Vale.

ACTVS TERTII SCENA III.

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.

Ph. Vid faciam? unde ego nunc tam subito huic q̃ argentum inueniam miser?
Cui minus nihilo'st, quod si hic potuisset nunc exorarier,
Triduum hoc promissum fuerat. An. ita'ne hunc patiemur Geta
Fieri miserum? qui me dudũ, ut dixti, adiuuerit comiter,
Quin cũ opu'st bñficiũ rursum ei experiamur reddere?
Ge. Scio equidem hoc esse æquum. An. age ergo, solus seruare hunc potes.
G. Quid faciam? An. inuenias argentum. Ge. cupio, sed id unde edoce.
An. pater adest hic. Ge. scio, sed q̃d tũ? An. ah, dictum sapienti sat est.
G. Ita'ne? An. ita. Ge. sanè hercle pulchre suades, etiam tu hinc abis?

Non triumpho ex nuptijs tuis si nihil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me huius caussa quærere in malo iubeas crucem?

An. Verum hic dicat. Ph. quid? ego uobis Geta alienus sum? G. haud puto.
Sed parũ ne est, quod oĩbus nunc nobis succensęt senex.
Ne instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci.

Ph. Alius ab oculis meis illam ignotum hinc adducet locum? hem.
Dũ igitur diẽ licet, dũq; adsum, loqmini mecũ Antipho.
Contemplamini me. An. quamobrem? aut quid nam facturus cẽdo'.

Ph. Quoquo hinc asportabitur terrarũ cẽrtum'st persequi,
Aut perire. An. Di bene uortant quid agas, pedetentim tamen.

An. Vide siquid opis potes afferre huic. Ge. siquid, quid? An. quære obsecro,
Nequid plus minus'ue faxit, quod nos post pigeat Geta.

Ge. Quæro, saluos est, ut opinor: uerum enim metuo malũ.

An. Noli metuere, unà' tecum bona, malaq; tolerabimus.

Ge. Quantum opus est tibi argenti? loquere. Ph. sólæ triginta minæ.

G. Triginta? hui peræra'st Phædria. Ph. istæc uero uilis est

Ge. Age age, inuentas reddam. ph. o' lepidum caput.

Ge. Aufer te hinc. ph. iam opus est. Ge. iam feres.
Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

An. præsto'st audacissime, oneris quid uis impone, et feret.
Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eũ ocyus.

Ph. Abi, dic præsto' ut sit dom.

An. Nunquid est quod opera mea uobis opus sit? Ge. nihil,
uerum abi domum,
Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu
Consolare cessas? An. nihil est æque quod faciam lubens.
Ph. Qua uia istuc facies? Ge. dicam in itinere, modo te hinc amoue.

ACTVS QVARTI SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

De. Vid? qua profectus caussa hinc es Lemnum Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? Ch. non. De. quid uel non?
Ch. Postquam uidet me eius mater hic esse diutius,
Simul autem non manebat ætas uirginis
Meam neglegentiam ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. De. quid illic tam diu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiueras?
Ch. Pol me detinuit morbus. De. unde? aut qui? Ch. rogas?
Senectus ipsa est morbus sed ueniisse eas
Saluas audiui ex nauta qui illas uexerat.
De. Quid gnato obtigerit me absente audistin' Chremes?
Ch. Quod quidem me factum consilij incertum facit,
Nam hanc conditionem sicui tulero extrario,
Quo pacto aut unde mihi sit dicendum ordine'st.
Te mihi fidelem esse æque, atq; egomet sum mihi
Scibam ille si me alienus affinem uolet
Tacebit dum intercedet familiaritas.

Sin spreuerit me, plus quàm opus est scito, sciet.
Vereor'q; ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit, ut me excutiam, atq; egrediar domo.
Id restat, nam ego meorum solus sum meus.
De. Scio ita esse, et istæc mihi res solicitudini'st.
Neq; defecisset unquam ego experirier,
Donec tibi id quod pollicitus sum effecero.

ACTVS QVARTI SCENA II.

GETA.

Ge. Go hominem callidiorem uidi neminem
e Quàm Phormionem. uenio ad hominem, ut
dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat.
Gaudebat. me laudabat. quærebat senem.
Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse quàm Antiphoni. hominem ad forum
Iussit operiri. eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum, quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater uenit. sed quid pertimui autem bellua?
An quia quos fallam pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplicia spe utier.
Petam hinc unde a' primo institui. is si dat sat est.
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hospitem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

An. Xpecto q̃ mox recipiat huc ſeſe Geta.
e Sed patruũ cum patre uideo aſtantẽ: hei mihi,
Quã timeo aduẽtus huius quo' ipellat patrẽ.
Ge. Adibo hoſce, o' noſter Chremes. Ch. ſalue Geta.
Ge. Venire ſaluum uolupe' ſt. Ch. credo. G. quid agitur.
Ch. Multa aduenienti ut fit, noua hic compluria.
Ge. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? Ch. omnia.
Ge. Tun' dixeras huic facinus indignum Chreme
Sic circum' iri? De. cum hoc id agebam commodum.
Ge. Nam hercle ego quoq; id mecum agitans ſedulo,
Inueni opinor remedium huic rei. De. quid Geta?
Quod remedium? Ge. ut abi abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? Ge. is, qui iſtam. Ch.
ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi ut eius tentarem ſententiam.
Prehendo hominem ſolum, cur non inquam Phormio
Vides inter uos, ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis eſt, & fugitans litium.
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore authores fuere, ut præcipitem hanc daret.
An. Quid hic cœptat? aut quo' euadet hodie? Ge. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt, eia ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine, ea eloquentia eſt.

Verum pone esse uictum eum, at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his uerbis mollirier sentio.
Soli sumus nunc hic inquam, eho dic quid uelis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus.
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies.
An. Satin' illi Di sunt propitij? Ge. nam sat scio.
Si tu aliquam partem æqui boniq; dixeris.
Vt est ille bonus uir, tria non commutabitis
Verba hodie inter uos. De. quis te istæc iussit loqui?
Ch. Immo non potuit melius peruenirier.
Eo quo nos uolumus. An. occidi. Ch. perge eloqui.
Ge. Ad primo homo insanibat. Ch. ædo quid postulat?
Ge. Quid? nimium, quãtum libuit. Ch. dic. Ge. si quis daret
Talẽtum magnũ. Ch. immo malũ hercle, ut nihil pudet?
Ge. Quod dixi adeo ei, quæso quid si filiam
Suam unicam locaret? parui rettulit
Non suscepisse, inuenta'st quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
Hæc deniq; eius fuit postrema oratio.
Ego inquit a principio amica filiam
Ita ut æquom fuerat, uolui uxorem ducere.
Nam mihi ueniebat in mentem eius incommodum
In seruitutem pauperem ad ditem dari.
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantum quæ afferret, qui dissoluerem
Quæ debeo, etiam nunc si uolt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa'st mihi.
Nullam mihi malim q̃ istanc uxorem dari,
An. Vtrum stultitia facere ego hunc, an malitia

Dicam,

Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum
De. Quid si animam debet? Ge. ager oppositus est pignori
Ob decem minas inquit. De. age age, iam ducat, dabo.
Ge. Aediculæ item sunt ob decem alias. De. hoi hui
Nimium'st. Ch. ne clama, petito hasce à me decem.
Ge. Vxori emunda ancillula'st, tum autem plusculæ
Supellectile opus est, opus est sumptu ad nuptias.
His rebus sanè pone inquit decem minas.
De. Sexcentas perinde potius scribito iam mihi dicas,
Nihil do, impuratus me ille ut etiam irrideat?
Ch. Quæso ego dabo, quiescè tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam uolumus. An. hei mihi
Geta, occidisti me tuis fallacijs.
Ch. Mea caussa ejicitur me hoc æquom'st amittere.
Ge. Quantum potes me certiorem inquit face.
Si illam dant, hanc ut amittam ne incertus siem.
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
Ch. Iam accipiat illis repudium renuntiet.
Hanc ducat. De. quæ quidem illi res uortat male.
Ch. Opportune adeo nunc argentum mecum attuli.
Fructum quem Lemni uxoris reddunt prædia.
Id sumam uxori, tibi opus esse dixero.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ANTIPHO. GETA.

n. Eta. Ge. hem. An. quid egisti? Ge. emunxi argen
g to senes.
n. Satin' id est? G. nescio hercle, tantum iussus sum.

An. Eho uerbero, aliud mihi respondes ac rogo.
Ge. Quid ergo narras? An. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res redijt planissume.
Vt te quidem omnes Dij, Deæq; superi, inferi
Malis exemplis perdant· hem siquid uelis
Huic mandes, quod quidem recte curatum uelis·
Quid minus utibile fuit, quàm hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? iniecta est spes patri
Posse illam extrudi· cedò, nunc porrò Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum.
Quid fiet? Ge. non enim ducet. An. noui cæterum
Cum argentum repetent, nostra caussa scilicet
In neruom potius ibit. Ge. Nihil est Antipho
Quin male narrando possit deprauarier.
Tu id quod boni est excerpis· dicis quod mali est.
Audi nunc contra iam, si argentum acceperit,
Ducenda est uxor ut ais· concedo tibi.
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum.
Interea amici quod polliciti sunt dabunt
Argentum· id istis reddet. An. quamobrem? aut quid dicet? Ge. rogas?
Quot res post illa monstra euenêre mihi?
Introijt in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluuium decidit de tegulis.
Gallina cecinit· interdixit ariolus.
Aruspex uetuit ante brumam autem noui
Negotij incipere, quæ caussa'st iustissima,
Hæc fient. An. ut modo fiant. Ge. fient· me uide.
Pater exit· abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

De. Vetus esto inquam: ego curabo nequid uerbo-
q rum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin
mihi testes adhibeam
Cum dem, & quamobrem dem commemorabo. Ge. ut
cautus est, ubi nihil opu'st.
C. Atq; ita opus facto'st, at matura, dum libido eadem hæc
manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reiiciat.
Ge. Rem ipsam putasti. De. duc me ad eum ergo. G. non mo
ror. Ch. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meã, ut conueniat hanc prius quàm
hinc abeat.
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne sucœnseat.
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior.
Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is uoluerit
Datum esse dotis. D. quid tua (malum) id refert? Ch. ma-
gni Demipho.
D. Non sat est tuum te officium fecisse, si non id fama ap-
probat.
Ch. Volo ipsius quoq; uoluntate fieri hoc, ne se eiectam
prædicet.
De. Idem ego istuc facere possum. Ch. mulier mulieri ma-
gis congruet.
De. Rogabo. Ch. ubi nunc illas ego reperire possim cogito.

PHORMIO.

ACTVS QVINTI SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

So. Vid agam? quem mihi amicũ inueniam misera? aut cui consilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?
Nam uereor hera ne ob meum suasum indigne iniuria afficiatur.
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio uiolenter.

Ch. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa'st meo?

So. Quod ut facerem egestas me impulit: cum scirem infirmas nuptias
Hasce esse, ut id consulerem, interea uita ut in tuto foret.

Ch. Certo ædepol (nisi me animus fallit,) aut parum oculi prospiciunt,
Meæ nutricem gnatæ uideo. So. neq; ille inuestigatur.
Ch. quid agam?

So. Qui est eius pater. Ch. adeon', an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco?

So. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod uerear. Ch. ea'st ipsa.
Colloquar. So. quis hic loquitur? Ch. Sophrona. So. et meum nomen nominat.

Ch. Respice ad me. S. Di obsecro uos. est'ne hic Stilpho? Ch. non. S. negas?

C. Cõcede hinc à foribus paululũ istorsum sodes Sophrona.

Ne me istoc posthac nomine appellasis. So. quid? non es obsecro.

Quem semper te esse dictitasti? Ch. est. S. qd has metuis forces?

Ch. Conclusam hic habeo uxorem sæuam, uerum istoc de nomine

Eo perperam olim dixi, ne uos forte imprudentes foris Effutiretis: atq; id porro aliquà uxor mea resciscæret.

So. Hem istoc pol nos te hic inuenire miseræ nunq̃ potuimus.

Ch. Eho dic mihi, qd tibi rei est cũ familia hac, unde exis? Aut ubi illæ sunt? S. miseram me. C. hem qd est? uiuunt ne? S. uiuit gnata.

Matrem ipsam ex ægritudine miserã mors cõsecuta est.

Ch. Male factum. So. ego autem quæ essem anus deserta, egens, ignota,

Vt potui uirginem nuptum locaui huic adolescenti, Harum qui est dominus ædium. C. Antiphoni'ne? S. hẽ isti ipsi.

C. Quid? duas'ne is uxores habet? S. hau obsecro unam quidem ille hanc solam.

Ch. Quid illa altera quæ dicitur cognata? S. hæc est. Ch. quid ais?

So. Cõposito factum'st, quo modo hanc amans habere posset Sine dote. Ch. Di uostram fidem q̃ sæpe forte temere Eueniunt, quæ non audeas optare: offendi aduenies, Quicum uolebam, atq;, ut uolebam collocatam filiam. Quod nos ãbo opere maximo dabamus ut fieret, operã Sine nostra cura maxima, sua cura hæc sola fecit.

So. Nunc quid facto est opus uide, pater adolescentis uenit. Eũq; aio iniquo hoc oppido ferre aiũt. Ch. nihil pcli'st.

Sed per deos atq; homines meam esse hanc aiue resciscat quisquam.

So. Nemo ex me scibit. Ch. sequere me, cætera intus audies.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

De. O strapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus, & benignos.
Ita fugias, ne præter æsam quod aiunt. non'ne id sat erat
Accipere ab illo iniuriã? etiã argentum est ultro obiectũ.
Vt sit qui uiuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.

Ge. Planissime. De. his nũc præmun'st qui recta praua faciunt.

Ge. Verissime. De. ut stultissime quidem illi rem gesserimus.

Ge. Modo ut hoc consilio possit discedi, ut istam ducat.

De. Etiam'ne id dubium'st? Ge. haud scio hercle, ut homo'st, an mutet
Animum. De. hem. mutet autem? Ge. nescio, uerum si forte dico.

D. Ita faciam, ut frater censuit, ut uxorẽ huc eius adducam
Cum ista, ut loquatur. Geta abi, prænuntia hanc uenturam.

Ge. Argentum inuentum'st Phædriæ. de iurgio siletur.
Prouisum est ne in præsentia hæc hinc abeat. quid nũc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas. uorsuram solues

Geta, præsens quod fuerat malum in diem abijt: plagæ
cresçunt
Nisi prospicis nũc hinc domum ibo, ac Phaniũ edocebo,
Nequid ucreatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS QVINTI SCENA III.

DEMIPHO. NAVSISTRATA. CHREMES.

De. Gedum ut soles Nausistrata, fac ut illa placea-
tur nobis.
Vt sua uoluntate id quod est faciundum fa-
ciat. Na. faciam.
De. Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitu-
lata es.
Na. Factum uolo, ac pol queominus uiri culpa, quàm me
dignum'st.
De. Quid autem? Na. quia pol mei patris bene parta indi-
ligenter
Tutatur, nam ex his prædijs talenta argenti bina
Statim capiebat, hem uir uiro quid præstat? De. bina
quæso?
Na. Ac rebus uilioribus multo, tamen duo talenta. De. hui.
Na. Quid hæc uidẽtur? De. scilicet. Na. uirũ me natã uellẽ,
Ego oſtẽderẽ. De. certo scio. Na. quo pacto? D. parce sodes,
Vt possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.
Na. Faciam ut iubes: sed meum uirum abs te exire uideo.
Ch. hem Demipho
Iam illi datum est argentum? De. curaui iliico. Ch. nol-
lem datum.

Hei uideo uxorem, penè plus quàm sat erat. De. cur nolles Chreme?

Ch. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum ista es, quam obrem hanc ducamus?

Ch. Transegi. D. quid ait tandem? Ch. adduci non potest. D. quid non potest?

Ch. Quia uterq; utriq; est cordi. D. quid istuc nostra? Ch. magni, præter

Hæc, cognatam comperi esse nobis. D. quid deliras? Ch. sic erit,

Non temere dico. redi mecum in memoriam. De. satin' sanus es?

Na. Hau obsecro uide ne in cognatam pecces. De. non est. Ch. ne nega.

Patris nomen aliud dictum est. hoc tu errasti. D. non norat patrem?

Ch. Norat. De. cur aliud dixit? Ch. nunquam'ne hodie concedes mihi,

Neq; intelliges? D. si tu nihil narres? Ch. pergis? N. miror quid hoc siet.

De. Equidem hercle nescio. Ch. uin' scire? at ita me seruet Iuppiter,

Vt propior illi quàm ego sum, ac tu nemo'st. De. Di uostram fidem.

Eamus ad ipsam una' omnes nos, aut scire, aut nescire hoc uolo. Ch. ah.

D. Quid id est? Ch. ita'ne paruam mihi fidem esse apud te? D. uin' me credere?

Vin' satis quæsitum mihi istuc esse? age fiat, qd illa filia Amici nostri? quid futurum'st? Ch. recte. De. hanc igi-

tur mittimus?

Ch. Quid ni. D. illa maneat. Ch. sic. De. ire igitur tibi licet Nausistrata.

Na. Sic pol cómodius esse in omneis arbitror, q̃ ut cœperas, Manere hanc nam perliberalis uisa'st cum uidi mihi.

De. Quid istuc negoti'st? Ch. iam'ne opperuit ostium? D. iã Ch. o' Iupiter,

Di nos respiciunt, gnatam inueni nuptam cum tuo filio. De. hem.

Quo pacto id potuit? Ch. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

D. At tu intro abi. Ch. heu ne filij nostri quidem hoc resciscant uolo.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

ANTIPHO.

I Actus sum, ut ut meæ res sese habent, fratrì obtigisse quod uolt.
Quàm scitum'st eiusmodi parare in animo cupiditates,
Quas cum res aduersæ sient, paulo mederi possis.
Hic simul argentum repperit cura sese expediuit.
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis.
Quin si hoc cæletur in metu, sin patefit in probro siem.
Neq; me domum nunc recipere, ni mihi esset spes ostentæ
Huiusce habendæ. sed ubi nam Getam inuenire possum?
Vt rogem quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS QVINTI SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

Ph. Argentum accepi·tradidi lenoni·abduxi mu-
a lierem·
Curaui propria ea Phædria ut potiretur·nã
emissa'st manu.
Nunc una res restat mihi, quæ etiam conficiunda'
otium.
A' senibus ad potandum ut habeam·nam aliquot hos
sumam dies.
An.Sed Phormio'st,quid ais?Ph.quid? An.quid nam nunc
facturus Phædria?
Quo pacto satietatem amoris ait se uelle sumere?
Ph.Viassim parteis tuas acturus est.An.quas?Ph.ut fugi-
tet patrem.
Te suam rogauit rursum ut ageres caussam, ut pro se
diceres.
Nam potaturus est apud me.ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum,ancillulam emptum,quam dudum
dixit Geta,
Ne cum hic non uideant me,conficere credant argen-
tum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A.uide quis egrediatur.
Ph.Geta'st.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

Ge. Fortuna, o' fors fortuna quantis commoditatibus,
o' Quàm subito hero meo Antiphoni ope uestra hunc oneraſtis diem?
An. Quid nam hic ſibi uolt? Ge. nosq; amicos eius exoneraſtis metu.
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio.
Atq; hominem propero inuenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
A. Num tu intellegis quid hic narret? P. num tu? A. nihil. P. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam. ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi,
Num mirũ, aut nouum eſt reuocari curſum cum inſtitueris? An. Geta.
G. Pergin' hercle, tu nũquã tuo odio uĩces me. A. nõ manes?
G. Vapulabis. An. id tibi qdẽ iam fiet niſi reſiſtis uerbero.
Ge. Familiariorem oportet eſſe hunc qui munitatur malũ. ſed is'ne eſt,
Quem quæro, an non? ipſus eſt. Ph. congredere actutũ An. quid eſt?
G. Omnium quantum eſt qui uiuant hominum homo honoratiſſime.
Nam ſine controuerſia à Dis ſolus diligere Antipho.
An. Ita uelim. ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici uelim.

Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? An. enicas.
Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer, & quod fers cedo'.
Ge. oh,
Tu quoq; hic aderas Phormio? Ph. aderam, sed cessas? G. accipe hem.
Vt modo argentum tibi dedimus apud forum recta domum
Sumus profecti. interea mittit herus me ad uxorem tuã.
An. Quamobrem? Ge. omitto proloqui, nam nihil ad hanc rem est Antipho.
Vbi in Gynæceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida.
Pone' apprehendit pallio. resupinat. respicio. rogo
Quamobrẽ retineat me, ait esse uetitum intro ad herã accedere.
Sophrona modo fratrem huc inquit senis introduxit Chremem,
Eũq; nũc esse intus cum illis. hoc ubi ego audiui, ad fores
Suspenso gradu placide ire perrexi. accessi. astiti.
Animam compressi. aurem admoui. ita animum cœpẽ attendere,
Hoc modo sermonem captans. A. heu Geta. Ge. hic pulcherrimum
Facinus audiui, itaq; penè hercle exclamaui gaudio.
Ph. Quod? G. quod nam arbitrare? An. nescio. G. atqui mirificissimum.
Patruus tuus pater est innẽtus Phanio uxori tuæ. An. hẽ
Quid ais? Ge. cum eius consueuit olim matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium utin' hæc ignoraret suum patrem? Ge. aliquid credito

Phormio esse caussæ, sed me censen' potuisse omnia
Intellegere extra ostium, intus quæ inter seipsi egerint?
Ph. Atq; hercle ego quoq; illam audiui fabulam. Ge. immo etiam dabo
Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras.
Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo.
Ait uterq; tibi potestatem eius habendæ dare.
Deniq; ego sum missus te ut requirerem, atque adducerem.
An. Hem quin ergo? rape me: quid cessas? Ge. fecero. An. o Phormio
Vale. Ph. uale Antipho, bene ita me Di ament factum, gaudeo.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

PHORMIO.

Ph. Antam fortunam de improuiso esse his datâ,
t Summa eludendi occasio'st mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet.
Nam idem hoc argentum ita ut in gratis est datum
His datum erit, hoc qui cogam re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, uoltusq; est capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum.
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quo' me assimulaueram ire ad mercatum, non eo.

PHORMIO
ACTVS QVINTI SCENA VIII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

De. Is magnas merito gratias habeo, atq; ago.
d Quando euenẽre hæc nobis frater prospere
Quantum potest nunc conueniundus Phormio est,
Prius quàm dilapidet nostras triginta minas,
Vt auferamus. Ph. Demphonem si domi'st
Visam, ut quod. De. at nos ad te ibamus Phormio.
Ph. De eadẽ hac fortasse caussa? De. ita hercle. ph. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum, an uerebamini
Ne non id facerem quod recepissem semel?
Heus heus, quanta hæc mea paupertas est: tamen adhuc
Curaui unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
Ch. Est'ne ita (ut dixi) liberalis? De. oppido.
Ph. I taq; ad uos uenio nuntiatum Demphonem,
Paratum esse ubi uoltis uxorem date.
Nam omnes posthabui res mihi, ita ut par fuit,
Postquã tantopere id uos uelle animum aduorteram.
De. At hic dehortatus est me, nẽ illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi inquit, si id feceris?
Olim cum honeste potuit tum non est data.
Nunc uiduam extrudi turpe'st, fermè eadem omnia
Quæ tu te dudum coràm me incusaueras.
Ph. Satin' superbe illuditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo ore redibo ad eam quam contempserim?

Ch. *Tum autem Antiphonem uideo ab se se amittere,*
Inuitum eam inque. De. *tum autem uideo filium*
Inuitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atq; illud mihi
Argentum iube rursum rescribi Phormio.
Ph. *Quod? ne ego perscripsi porrò illis, quibus debui?*
De. *Quid igitur fiet?* Ph. *si uis mihi uxorem dare*
Quam despondi, ducam: sin est ut uelis
Manere illam apud te: dos hic maneat Demipho.
Nam non est æquom me propter uos decapi.
Cum ego uestri honoris caussâ repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
De. *I in malam rem hinc cum istac magnificentia*
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? Ph. *irritor.* De. *tun' hanc duceres*
Si tibi data esset? Ph. *fac periculum.* De. *ut filius*
Cum illa habitet apud te, hoc uestrum consilium fuit.
Ph. *Quæso quid narras?* De. *quin tu mihi argentum cedò.*
Ph. *Immo uero, tu uxorem cedò.* De. *in ius ambula.*
Ph. *In ius enimuero, si porrò esse odiosi pergitis.*
De. *Quid facies?* Ph. *ego ne? me uos indotatis modo,*
Patrocinari fortasse arbitramini,
Etiam dotatis soleo. Ch. *quid id nostra?* Ph. *nihil.*
Hic quandam nouam, cuius uir uxorem. Ch. *hem.* De. *quid est?*
Lemni habuit aliam. Ch. *nullus sum.* Ph. *ex qua filiã*
Suscepit, & eam clàm educat. Ch. *sepultus sum.*
Hæc adeo illi ego iam denarrabo. Ch. *obsecro*
Ne facias. Ph. *oh tun' is eras?* De. *ut ludos facit.*
Missum te facimus. Ph. *fabulæ.* Ch. *quid uis tibi?*

Argentum quod habes condonamus te. Ph. audio.
Quid uos malum ergo me sic ludificamini,
Inepti uestra puerili sententia?
Nolo, uolo, uolo, nolo, rursum cedo' cape,
Quod dictum indictum'st, quod modo erat ratum, irritum'st.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic resciuit? De. nescio,
Nisi me dixisse nemini id certo escio.
Ch. Monstri ita me Di ament simile. Ph. inieci scrupulum. De. hem,
Hicine ut à nobis hoc tantum argenti auferat
Tam aperte irridens? emori hercle satius est,
Animo uirili præsentiq; ut sis para.
Vides peccatum tuum esse elatum foras,
Neq; iam id celare posse te uxorem tuam.
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit Chreme.
Id nos met indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. Ph. at at, nisi mihi prospicio hæreo,
Hi gladiatorio animo ad me adfectant uiam.
Ch. At uereor ut placari possit. De. bono animo es.
Ego redigam uos in gratiam hoc fretus Chreme.
Cum de medio excessit unde hæc suscepta'st tibi.
Ph. Ita'ne agitis mecum? satis astute aggredimini?
Non hercle ex re istius me instigasti Demipho.
An tu ubi peregre tibi quod libitum fuit feceris,
Neq; huius sis ueritus fœminæ primariæ,
Quin nouo modo ei faceres contumelias.
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego dictis illam ita tibi incensam dabo.

Vt ne

Vt ne restinguas lachrumis, si extillaueris.
De. Malum, quod isti Dij, Deæq; omnes duint.
Tanta'ne affectum hominem quenquam esse audacia?
Non'ne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? Ch. in id redactus sum loci,
Vt quid agam cum illo nesciam prorsus. De. ego scio.
In ius eamus. Ph. in ius? huc, siquid lubet.
De. Assequere, ac retine, dum ego hinc seruos euoco.
Ch. Etenim nequeo solus accurre huc. Ph. una iniuria'st
Tecum. Ch. lege agito ergo. Ph. altera est tecum Chreme.
De. Rape hunc. Ph. ita'ne agitis? enimuero uoce'st opus.
Nausistrata exi. Ch. os opprime. De. impurum uide
Quantum ualet. Ph. Nausistrata inquam. Ch. nō taces?
Ph. Taceam? De. nisi sequitur, pugnos in uentrem ingere.
Ph. Vel oculum exculpe est ubi uos ulascar locus.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

NAVSISTRATA. CHREMES.
PHORMIO. DEMIPHO.

Vi nominat me? Ch. hem. Na. quid istuc turbæ est obsecro
Mi uir? Ph. hem quid nunc obticuisti? Na. quis hic homo'st?
Non mihi respondes? Ph. Hicine ut tibi respondeat.
Qui hercle ubi sit nescit? Ch. caue isti qdquam credas.
Abi tange si non totus friget, me enica.
Nihil est. Na. quid ergo est? qd istic narrat? Ph. iam scies.
Ausculta. Ch. pergin credere? Na. quid ergo obsecro

Huic credam, qui nihil dixit? Ph. delirat miser
Timore. Na. non pol temere'st, quod tu tam times.
Ch. Egon' timeo? Ph. recte sanè, quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod ego dico, tu narra. De. scelus
Tibi narret? Ph. cho tu, factum'st, abs te sedulo
Pro fratre. Na. mi uir non mihi narras? Ch. at. Na
quid at?
Ch. Non opus est dicto. Ph. tibi quidem. at scito huic opu'st
In Lemno. Ch. hem quid ais? D. non taces? Ph. clàm te
Ch. hei mihi.
Ph. Vxorem duxit. Na. mi homo Di melius duint.
Ph. Sic factum'st. Na. perij misera. Ph. & inde filiam
Suscepit iam unam, dum tu dormis. Ch. quid agimus?
Na. Pro Di immortales, facinus indignum, & malum.
Ph. Hoc actum'st. Na. an quidquam hodie est factum in
dignius?
Qui mihi, ubi ad uxores uentum'st, tum fiunt senes.
Demipho te appello. nam me cum hoc distædet loqui.
Hæcine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lemni? hæcine erat quæ nostros fructus minuit uilita
De. Ego Nausistrata esse in hac re culpã meritam non neg
Sed ea, quæ sit ignoscenda. Ph. uerba fiunt mortuo.
De. Nam neq; negligentia tua, neq; id odio fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim mulier cu
Eam compressit. unde hæc nata'st. neq; post illã unq
attigit.
Ea mortem obijt. è medio abijt. qui fit in re hac scru
pulus.
Quamobrem te oro, ut alia tua facta sunt, æquo an
mo hoc feras.

Na. Quid ego æquo animo? cupio misera in hac re iam defungier.
Sed quid sperem? ætate porrò minus peccaturum putem?
Iam tum erat senex, senectus si uerecundos facit.
An mea forma, atq; ætas nunc magis expetenda est Demipho?
Quid mihi nunc affers, quamobrem expectem, aut sperem porrò non fore?
Ph. Exequias Chremeti, quibus est commodum ire iam tempus est.
Sic dabo, age nunc, age Phormionem qui uolet lacessito.
Faxo tali eum mactatum atq; hic est infortunio.
Redeat sanè in gratiam. iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc ei, quod, dú uiuat, usq; ad aurem obganniat.
Na. An meo merito credo? quid ego nunc commemorem Demipho
Singillatim, qualis in hunc fuerim? De. noui æque omnia
Tecum. Na. meritòn' hoc meo uidetur factum? De. minime gentium.
Verum quando iam accusando fieri infectum nõ potest,
Ignosce, orat. confitetur. purgat. quid uis amplius?
Ph. Enimuero prius quàm hæc dat ueniam, mihi prospiciã & Phædriæ.
Heus Nausistrata prius quàm huic respondes temere, audi. Na. quid est?
Ph. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli.
Eas dedi tuo gnato. is pro sua amica lenoni dedit.
Ch. Hem quid ais? Na. adeon' hoc indignum tibi uidetur, filius

Homo adolescens, si habet unam amicam, tu uxores duas
Nihil pudere? quo ore illum obiurgabis? respondemihi.
De. Faciet, ut uoles. Na. immo ut iam scias meă sententiă,
Neq; ego ignosco neq; promitto qdquam neq; respondeo,
Prius quàm gnatum uideo, eius iudicio permitto omnia.
Quod is iubebit faciam. Ph. mulier sapiens es Nausistrata.
Na. Satis tibi est? Ph. immo uero pulchre discedo, & probe.
Et præter spem. Na. tuũ nomen dic quod est. Ph. mihin?
Phormio, uestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus
Phædriæ.
N. Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod potero, et quæ
uoles
Faciam q; , et dicam. Ph. benigne dicis. Na. pol meritum' st
tuum.
Ph. Vin primum hodie facere quod ego gaudeam Nausistrata?
Et quod tuo uiro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cœnam uoca.
N. Pol uero uoco. De. eamus intro hinc. Ch. fiat. sed ubi est
Phædria
Iudex noster? Ph. iam hic faxo aderit. Vos ualete, &
plaudite.

VENETIIS IN AEDIBVS
ALDI, ET ANDREAE
ASVLANI SOCERI,
MENSE IVNIO
M.D.XXI.

a b 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19.
Omnes quaterniones præter ultimum duernionem.

0964

Ex M 1888
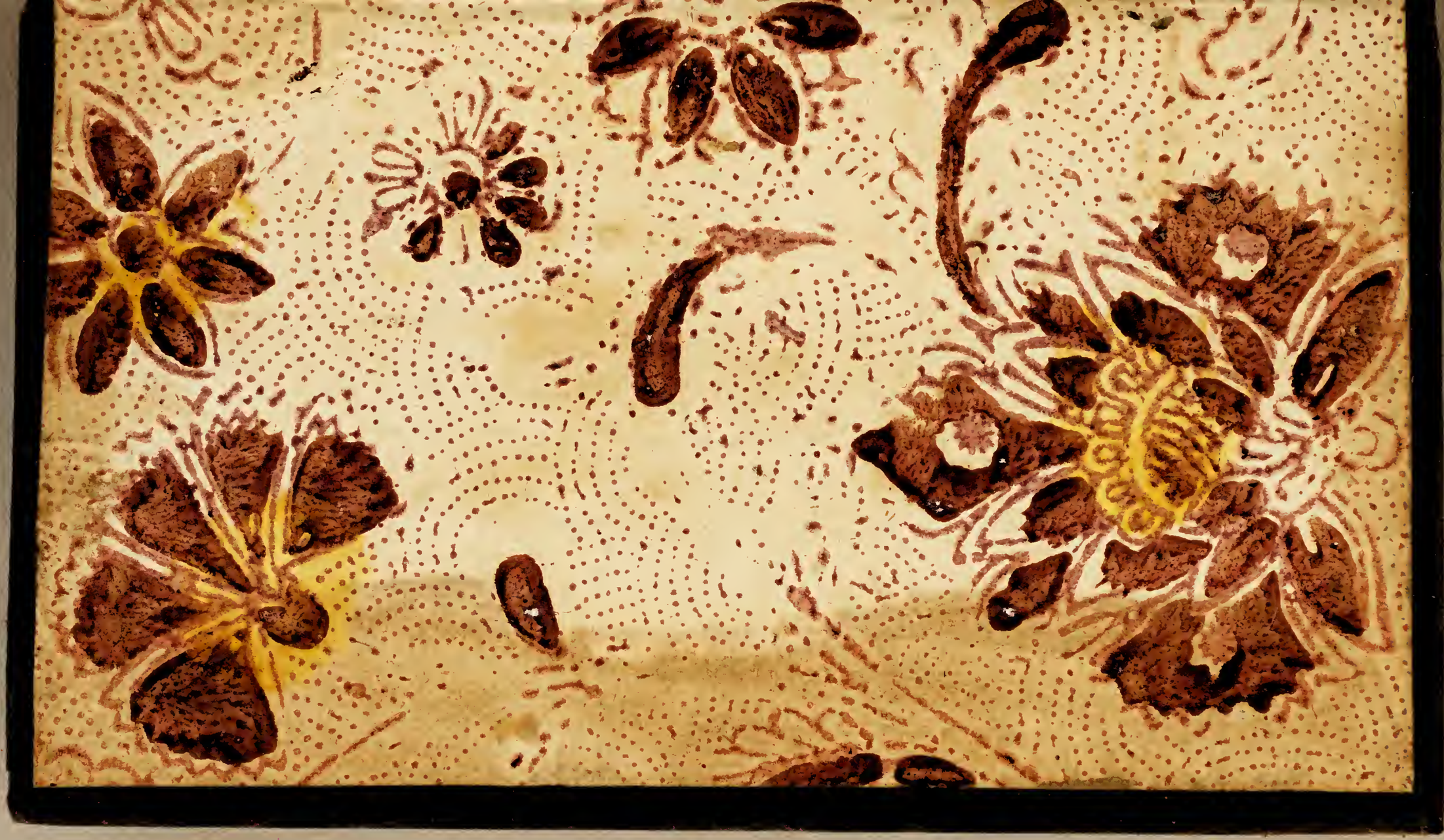
Aldine
521
T316t